

شورا

عدد ۱۲

ایيون ۱۵ = سنه ۱۹۱۳

محرری: رضاء الدیمه بیه فخر الدیمه

ناشری: «م. ساکر و م. ذاکر رامیفلر»

مندرجه سی:

اسلاملرنک مدنیت گه
خدمتلیری .

میان عبدالاول الفقاری .

دیوان مختوم قلی

احمد زکی ولیدی .

مصرنک مشهور عالملرنندن

عبارت بر مجلس

«المنار» مجله سندن مقتبس .

تورکلر ایچون عهومی بر

نل .

اسلام عالمته انقراض دوری

و آنک سبباری

مبارکشاه الحنفی .

بایلق تابوچی ایله، بار

بایلقنی صاقلاوچی سؤا

لینه جوابلر .

شیر غازی خان حقنده

م . ب .

تربیه و تعلیم:

«دینی و اخلاق تربیه» یوسف

شرق . «حساب تیره سنده»

معلم ابوالبشر عنایة الله اوغلی .

«مثال بولورغه یازارلق بر

مکتب» .

اشعار .

کرامت، مأمول و تحسر .

مراسله و مخابره :

حوقنده، یاگا قوتلومبت، غازی

آباددن .

مطبوعات خلاصه سی .

ادبیات

۱. بدیقوف، جارالله ویرغازف .

متنوعه

حوادث .

• • • • •

نرسه لرده امتیاز تابقان کسه لر باری؟ بزگه، منگو طور اچق کبی طرشورغه بولغاچ بوندی کیمسه لرنگ ترجمه لرینه ده حاجتمز توشه در.

«شورا» ده ترجمه بابنده یازلسه ایندی: طلحه، عبدالرحمن بن عوف کبی بای، عییده بن الجراح، خالد بن الولید کبی قائد مجاهد صحابه لر، مذهب باشلغی صانالغان اماملر، جاحظ، راغب الاصبهانی، ماشجون کبی عالملر، هارون، عبدالرحمن ثالث (اندلس)، عمر بن عبدالعزیز، اسکندر کبیر، آنیبال، پیتر ویلیکی کبی پادشاه و قوماندانلر، لیکورغ، افلاطون، آرسطو کبی حکیملر، متسی، حریری، ناهق کمال کبی شاعرلر، داویدلیو نفستون، لاپه رور کبی سیاحلر، الحاصل: بیگره ک اقدام، همت، ثبات، اجتهاد، عزم، شجاعت کبی صفتلرده غونه وحسن مثال بولورغه یارارلق کیمسه لر یازلسه ایندی.

احمد فارس شدیاق ترجمه سنی اوقوب ممنون بولدی. «سلیمه طوتاش» کتابنده آنک ایله برگه کوربلوب بله سی کیلو آرزوسنی بردای قوزغاتقان بستانی، نصیف الیازیچی، محمد یرام، عبدالله ندیم، طور اینلرده یازلسه، خوش بولور ایندی. «عرب لغتی و آنک عالمیری» اسملی مقاله ده همان یازلسه ایندی.

بیت:

اوتچلر اوشبولر در، سزگه شمیدیک، بنم

اوقکچی عنو ایتوب کوب چقسا کیمچیلک لرم.

بوری اویازی صاوص باش آولنده امام:

محمد صلاح اژدانوف. (جنای).

II

(عینا)

محترم «شورا» نگ آخرغی یتلرنده مطبوعات خلاصه سن یازب یک یاخشی ایتدگر. اوقوچیلار مونک آرقاسندا بوتون اسلام عالمی نگ مطبوعاتی بلن تاشب تور اچاق. عمومی کتبخانه لار یوق حیرله رده، یاکی کتبخانه لهرگه دوام ایتهرگه فرصتی جیتمه گن کشیلهرگه مونک زور فائده سی بار. ذاتا مطبوعاتنگ بارلغن ازهرله ب، کوزدهن کیچرب تورغاندا اوقی تورغان سوزله ر شول «شورا» دا خلاصه ایتدگه نده کنه بولادر. بو یاراغان اش بولدی. فقط مطبوعات خلاصه سی تورسندا بر ایکی گنه ایته سی سوز بار: ۱) کیره کلی توشی کوچرلگن غزته یاکی ژورنالنگ نومری کورسه تلسه یاخشی بولور ایندی. چونکی: قای بر مقاله لهر برهر اشکه متعلق بولب، تفصیلن کوروگه حاجت توشه در. ۲) روس غزته و ژورنال لارنداندا بزگه اهمیتی حیرله رن خلاصه ایتهرگه ممکن بولماسی؟ مونک علمی هم دنیاوی یاقدان فائده سی بولار ایندی. «اوقوچی».

ترجمه یازوده کوبره ک ایکی جهت اعتبار ایتوله در: برنجی: تفتیش، تحقیق جهتی. یعنی معلوم بولورغه تیوشلی بولوب ده مجهول قالغان کیمسه ننگ حاللرینی نیکشروب یازمق. بو قسمده حسن مثال بولودن بیگره ک تحقیق، تفتیش جهتلری اعتبار قیلنوب کوبره ک ملتنگ اوز اهلی یازلادر. برنجی یل «شورا» ده یازلغان کیمسه لر، بویله ده یازلغان خلیفیلر، عبدالقیوم الناصری ترجمه لری کبی.

ایکنچی: غونه جهتی. یعنی اجتهاد، ثبات، عزم، شجاعت کبی هم محمود هم مطلوب صفتلرنگ برنده یا که بارنده ده مثال بولورغه یارارلق کیمسه لرنگ حاللرینی یازمق. بو قسمده یازلغان کیمسه ننگ ملی بولووی وهر حالی قلمای یازلووی حاجت بولمای، بلکه مذکور صفتلرده حسن مثال، غونه بولورلق بولسه یاریدر. بزجه «شورا» اوشبو جهتلر نی موفقیتلی روئنده تعقیب ایتوب یارادر. آلدیغم «شورا» نی اوزمگنه توگل، بلکه مینم «شورا» نی میکا تعلقی بیش عائله اوقیدر (هر بری اوقازلی عائله لر). بز همه مز «شورا» نگ ترجمه حال اتخابندن، اوشانداق باشقه بابلر نندن قام راضی و ممنوعز.

«شورا» ده ترجمه لری یازلغان کیمسه لرنگ بیک مشهور و معلوم کیمسه لر دن بولووی ایله ترجمه ننگ اهمیتی هیچ کیمو مایدیر. محترم ع. افندی سعدی جنابلری تعبیر نیجه ایتسه ک: «شورا» فابریقه سینه کرگچ ترجمه ننگ اهمیتی آرتا، گوزل و صلوراق، اشکه یاراقلی راق بولوب چغادر. بو ایسه هیچ شبهه سز ع. سعدی افندی ایتکانیجه: احوالنی اتخاب ایته بلو هم اسلوب تاثیریری ایله بولسه کیره ک. اوشبو حکمت اوچون بو یلغنه یازلا باشلانغان «مطبوعات خلاصه سی»، بر آز یازلمای طوروب صاغندرغان «حوادث» بابلرنگ، ممکن بولغانده، کوبره ک یازلووی غایت مطلوب جزدر. غزته لرنگ برنده یا گئنا (حتی بعضا اهمیته یرمای) اوقوغان بر مقاله نی «مطبوعات خلاصه سی» بابنده هیچ کورمگانندی. شونینغه ازله ب کیلگانندی بر شوق، بر استه ک ایله اوقولرم ایندی دفعه لرجه بولدی. بوندنده اهمیتی: بزگه کورو میسر بولماغان هم «شورا» ده اتخاب قیلنغان سوزلری ایچونگنه کوره سمز کیلوب یورگان بیک چوق غزته و ژورنال خبرلرینی کوره مز.

بزم اهل اسلام آراسنده شجیع قهرمانلر، ادبی شجاعتکه مالک ادیب و محررلر، علم عاشقی پادشاهلر وزیرلر، جووارد بابلر بولغان: اما فولتون، ادیسون، فرانکلین، دیمیچینسکی لرکی دنیاویره ک

۱۵ ایون - ۱۹۱۳ سنه

۲۳ رجب - ۱۳۳۱ سنه

مقاله لر :

اسلاملارنڭ مدنيت گه خدمتلىرى

اسلاملارنڭ علوم ادبیه و علوم عقليه ایله اشتغاللىرى . ايكنچى قرن باشلاننده علوم كونييه . عمومي و خصوصى كىتبخانهلر . تعليم ، تدريس و مدرسهلر . اسلامنڭ اولگى حالينه قايتوى . اسلام مدنيتى منقرض بولوب اوروپا مدنيتى ظاهر بولوى .

قيمتلى ايرلرنى واكل قيمتلى كيوملرنى كوروب ايسى كىته و تعجابه در ايدى . حضرت معاويه اوشبو اشى سببلى دين گه مخالفت ايتكان بولىدر . بلكه الله بيرگان رخست سببلى مباحاتدن تناول ايتكان بولادر . بو صنایع نفيسه نڭ ترقيسینه نيقدر فائده كىترگانلگى اهلينه ياشرون توگلددر .

ايكنچى قرن باشلاننده علوم كونييه ایله اشتغاللىرى . - دولت امويه منقرض بولدى . همده اسلاملر سياسى نزاعلر سببلى هممهسى قىته قارانقولقلرنده قالغانلر ايدى . عاقبت دولت اسلاميه ، هجرتدن ۱۳۲ سنه سنده بنى عباس غه كوچدى وبوندن « خلفاء عباسيه » دورى باشلانادر . عباسى خليفهلردن « المنصور » پايتختنى « بغداد » قه كوچردى . بوندن صوڭ « بغداد » ، پادشاهلق پايتختى بولدى كىبى علم و مدنيت پايتختى ده بولدى . « المنصور » دخى علم طب و شريعت ايچون مدرسهلر بناء قىلورغه باشلادى . علوم فلکيه اوگره نو ايچون آنڭ زماننده كوب آفچهلر انفاق قىلنور ايدى . « المنصور » نڭ حفيدى هارون الرشيد ، باباسينڭ باشلانغان اشين اكمل ايتدى ، هر بر مسجد ياننده همه علوم وقتون اوقولته طورغان مدرسهلر صالورغه امر ايتدى . بوندن صوڭ كىلگان مأمون خليفه (۱) خلافتك اوطوردى . بونڭ زمانه سنده علم دولتى ك يوك بر قوت گه ، ك زور بر ثروت گه ايرشدى . مأمون سايه سنده علم ، حریت آدى . اول « بغداد » قه يوز توبه گه آور يوك بولورلق ، قلم ایله يازغان كىتابلر كىترتمشدر . شولاپوق اوچونچى « ميشيل » ایله بولغان معاهده سنده ده استانبول كىتبخانهلردن برسينى اوزينه (۱) مأمون خليفه هارون الرشيدنك اوغلى اولوب مجوس قزندن طوغاندر .

رسول الله وفاتدن يكرمنچى يللر صوڭنده خليفه ، حضرت على ادبيات عربيه گه نيكر صالدردى . قىته ايچلرى بولسه ده مسلمانلر علم نورينى حس ايتيه باشلادىلر . دينلرى و شريعتلىرى ايسه آلارنى موڭا مجبور ايتيه در ايدى . عرب ادبياتى ، عرب تاريخى ، بايغ شعرلر و فصیح نثرلر سوبله مك . حكایت ، انشا و تمثيللر اختراع ايتمك امويهلر زماننده عادتدن طش رواج تابدى و دولتلرنىڭ اخيرنده علوم عقليه نڭ ده اثرلىرى ظاهر اولورغه باشلادى . هجرتدن بر قرن اوغاسدن مقدم ، بر نيچه عقلى و صناعى كىتابلر عربچه گه ترجمه قىلوندىلر .

اموى خليفهلر ، دارالخلافه نى « مدینه » دن « شام » غه نقل قىلدىلر و زهد بانده خلفاء راشدين حضرتلرنىڭ سیرتلىرى يورمه دىلر . فرس مملكتدن خليفه عمر حضرتلرینه بر ایلچى كىلمش ايدى . ایلچينى عمر گه دلالت ايتدىلر ، حالبوكه اول ك فقير كيمسهر ایله برلكده بقيع ده خرما آغاچى توبنده يوقلیدر ايدى . اما پادشاهلرنىڭ ایلچىلرى حضرت معاويه گه كىلدىلر ، حالبوكه اول شوندى يوك بر سراى ده طورادر ايدى كه ، صنایع عربيه نڭ ك ماتورى ایله يزه كلنگان ، باچهلر ، صو چيشمه لرى ایله زيتلنگان ، ك گوزهل توشاملكلر ایله توشالگان ايدى . قاراب طوروچى : آنده ك

بولغانغی محققدر. بولارنگ هر برسندہ مطالعه، استنساخ و ترجمہ قیلو ایچون ییلگونلنگان آیروم دائرہ لر بولور ایدی.

بغداد شہرندہ ہارون الرشید طرفدن تاسیس ایتلمش «بیت الحکمة» کتبخانہ سی، وزیر سابور بن اردشیر طرفدن آچولغان «سابور کتبخانہ سی» دہ هر وقت ادیبلر و فاضلر ایله طولو بولنورلر ایدی.

بعض بر آتاقلی کمسہ لر کتابلر حیارغہ ییک حریرص بولوب بولار اوز یورطلرن درسخانہ صورتینہ قویالار ایدی. مثلا بخارا امیری ایسپانیادن بر طیب چاقردیغندہ، بخاراغہ بارغان تقدیردہ کتابلرن غنہ آلوب باررغہ دورتیوز توبہ ضرور بولاچغنی، طیبیک ایچون شولقدیر کتابلرنک برسندن دہ استغنا ممکن توگل ایکانلنگنی بیان ایتوب طیب طرفندن عذر ایله جواب بیرلگانلنگی روایت قیلونہ در.

«بغداد» شہرندہ حنین بن اسحق نسطوری اوزینک خصوصی خانہ سن عمومی بر کتبخانہ صورتینہ قویغان کیمسہ لرنگ بریدر. بونک حضورینہ علوم عقلیہ و ریاضیہ طلبہ لر ی گروہ گروہ بولوب کیلورلر حنین بن اسحق دہ بولار ایله صحبت ایتوب مذاکرہ لرندن لذت آدر ایدی. اسلامنگ اولندہ هر بر مسلمان علم طالبی بولدیغی کبی حنین بن اسحق کبی خریستیانندن بولسہ دہ استفادہ ایتودن کیری تورمامشلدرد.

اسلاملرنک مدرسہ لر آچولری، تعلیم، تدریس و تدوین کیفیتلری. - اسلام مملکتی مدرسہ لر ایله تولدی. حالبوکہ اسلام مملکتی قرون وسطی دہ غی روما مملکتندن ییک کوب مرتبہ زور ایدی. سین اسلام مملکتینگ هر بر طرفندہ مدرسہ لر تابار ایدک؛ مشرق طرفندہ مغولستان هم تاتار آراسندہ، مغرب طرفندہ مراکش هم فاس دہ و ایسپانیادہ مکتبلر مدرسہ لر بولنور ایدی.

تعلیم و تدریس دہ استاذلرنک طریقہ لر ایسہ: هر بر مدرس، اوزینک بیرہ چک درسلرن حاضر ایتہ ہم دہ آندہ درس بیرہ چک موضوع مسئلہ نی یازادہ آنی طلبہ لرگہ القا قیلا ایدی. دیک القا طریقہ ایله درس بیرولہ ایدی. طلبہ لر اوزلرنہ القا قیلونغان درسلرنی یازوب آلار واک اخیردہ اوشبو درس لر طلبہ لر واسطہ سیلہ خلق آراسینہ هر علمدن و هر فندن تورلی رسالہ لر، کتابلر صورتندہ یالوب تارالا ایدی. مؤرخلر اجماع قیلمشلدردک، اسلام دہ تارالغان هم مقاله لر، مقامہ لر، هم رسالہ لر و کتابلر هیچ بر مر اقبہ سز (سینزورسز) و هیچ بر مصادره سز نشر قیلونادر ایدی. رسالہ هم کتاب ایہ سینک یازغان شیلرن کیمتو، جویو کبی اشلر هیچ بولیدر ایدی. بتون خلق برده تفتیش سز نيسز هم علمی، فنی و سیاسی کتابلرنی، رسالہ لرنی اوقور ایدیلر.

بیرگہ شرط قیلمشدر. آندہ تابولغان نفیس شیلر جملہ سندن «بطلمیوس» حکیمنک ریاضت سماویہ حقتدہ غی کتابیدرکہ، مأمون آنی فی الحال ترجمہ قیلورغہ امر ایتمشدر. آنگ ترجمہ سینیی «کتاب المجسطی» دیب تسمیہ قیلمانلر. خلاصہ، علوم و فنون کتابلرن دن عربچہ گہ ترجمہ اولونغانلری فوق العادہ کوب اولوب بولارنگ همہ سن صائب بترو، یازوچیلرغہ ممکن توگلدر. بولار همہ سی خلفاء عباسیہ عصرندہ ایدی.

اسلاملر علوم کونہ و علوم فلکیہ نی یونان و سریان تلرندن یازلغان کتابلرن دن ترجمہ قیلوب آلا باشلادیلر. اولگیلر طرفندن یازلغان کتابلرنی، بتون روحلری ایله عربچہ گہ ایلندردیلر. باشدہ مترجملری خریستیان و صابئی هم باشقہ حیت ملت خلقلری ایدی. سوگرہ ییک کوب اسلام عالملری یونان و لاتین تلرن اوگرہ نوب طوب طوری اوزلری ترجمہ ایتہ باشلادیلر. بایلر و کبارلرنک بالالرنہ دہ ایلمک خریستیان و یهودیلر معلمک ایتہ لر ایدی. عالم اسلام دہ مدرسہ جاہہ لر تاسیس قیلنوب آندہ هر ملدن و هر دین اهلرندن ییک کوب معلم و مدرس لر درس ایتہ لر ایدی. سوگرہ مسلمانلر اوزلرن دن معلم و مدرس لر يتوشدرہ باشلادیلر. علم و فنلر، باشدہ یونانی بولسہ لردہ بر قرن اوتماس بورون مسلمانلر مونی عربی گہ تحویل ایتدیلر. چونکہ بولار اوزلری عرب بولغاج، آوروپایلر شیکلی اونا ر عصر آرسطو، افلاطون، آقلیدیس، یاخود بطلمیوس قہ شاگرد بولوب کیلورگہ رضا بولمادیلر. همہ سن اوزلرنہ مال ایتوب اوز آرالرندن هر فن دہ متخصصلر چغارہ باشلادیلر.

اسلاملرنک عمومی و خصوصی کتبخانہ لر آچولری. - اسلام حکومتلری کتبخانہ لر آچو حقتدہ شولقدیر اعتنا قیلیدیلرکہ، بو حال هیچ بر حکومت اربانندہ کورلماشدر. دورتچی قرن ہجری باشلرنندہ «قاہرہ» دہ بر کتبخانہ اولوب ایچندہ یالکر طب و فلکیاتقہ دائر یوز مک مجلد کتابلر بار ایدی. هم شول کتابلرنک قاہرہ دہ اقامت قیلوچی طلبہ لرگہ عاریت طریقہ بیرلو نظامی دہ بار ایدی. آندہ ایکی «کرہ سماویہ» اولوب برسی کموش دن ایدی. بونی یاصواجی مشهور «بطلمیوس» اوزی اولوب اوشبونک ایچون گنہ اوچ مک دینار آقچہ صرف قیلغان دیب زوایت ایتولہ در. ایکنچی کرہ برونزادن (۱) ایدی. ایسپانیادہ ایسہ خلیفہ لر کتبخانہ سندنہ آتی یوز مک مجلد کتابلر بار ایدی. حتی بو کتبخانہ نک اسامی الکتبی گنہ قرق دورت جلد قدر ایدی. اول وقتلردہ یالکر ایسپانیادہ یتمشلہ ب عمومی کتبخانہ لر (۱) برونزا، باقر وقورغاشون مادہ لرندن قولوب یالغان بر جسم مرکبدر.

مراقبه، مصادره و تفتیش کبی نرسه لر بو سوکھی عصر لر مدینتینگ
تیشلریدر. فنظ بر گنه مؤرخ اوزینگ کتابنده: اسلام مملکتلرینگ
برسنده یالکر عقاید دینی کتابلری هیچ بر اذندن باشقه نشر
قیلوغاسون دیب بر قانون چغارلغانلغن بیان ایتسه ده، بو، یالکر سیاسی
بر سبب ایچون یاخود یالکر اعتقاد صافلامق ایچونگنه در. شولای ده
محمد عبده حضرتلری: «اسلام، چن اسلام بولغان کونلرده
ممالک اسلامیة ده بو کبی حاللر بولغانلغن مین بلماین» دیه در.
«جیون»، شرق هم غرب ده اسلاملرنگ علم و فن گه خدمت
قیولرن، علمنی حمایه ایتولرن ذکر قیلغان سوکنده دخی
آیته در: بورونقی اسلاملر آراسنده یوک درجه لی والیر ایله
وزیرلر، علم و علمانی یوقاری کوتاروده، علم یورظنری صالوده،
علم یولنده یورگان فقیر شاگردلر گه یاردم قیلوده، بولارنگ
همه سینه اُک جوماردلق ایله اتفاق ایتوده خلیقه لر سلطانلر ایله
یاریشه لر ایدی. شونلقدن «سمرقند» ایله «بخارا» دن آلوب،
«فاس» ایله «قرطبه» غه قدر یرلرده خلق آراسنده علم لذتی
و آنی تحصیلده بولغان تهم تارالغان و هر قایوسی اوشبو یولده غنه
سعی قیلورغه طوتونغانلر ایدی. بر سلطاننگ بر گنه
وزیری (مشهور تورکی الاصل نظام الملک حضرتلری) بغداد
شهرنده بر مدرسه بنا قیلور ایچون ایکی یوز مک دینار صرف
قیلدی و آنک ایچون یل صایون اون بیش مک دینار بیروب
طوررلق وقت تعیین ایتدی. بو آچه لر یالکر شول مدرسه نگ
داخلی و خارجی اشلرینه توتولا ایدی. بو مدرسه ده علوم و معارف
ایله تربیه لنگان آلتی یوز مک طلبه بولوب (۱) بولار آراسنده
اُک زور مرتبه لی کیمسه لرنگ بالالری اُک فقیر اشچیلرنگ اوغللری
ایله برلکده اوقورلر ایدی. فقط بای بالالری اوز کیسه لریندن
تربیه لندکلری جالده فقیر بالالری مدرسه گه یلگولنگان و قفدن
اتفاق قیلونالار ایدی. معلملر و مدرسلر ایسه ییک کوبله ب
وظیفه آلالر ایدی.

«جیون» نك بغدادده سالونغان مدرسه دن مرادی مشهور
«مدرسه نظامیه» بولسه اول مدرسه شهر اورتالغنده ایکی قاتلی
اوله رق سالونغان بر بنا بولوب، غایت کیگ بولغان غاز بولمه سندن
باشقه، مطالعه و تدریس، مذاکره و تنفس ایچون هم ده تعلیم و تربیه
ایچون آیروم اورونلر، اویقو ایچون خصوصی حجره لر، معلم
و مدرسلر طورر ایچون مخصوص بولمه لر بولنور ایدی. آشخانه
ایله خسته خانه لری غایت مکمل ایدی. مدرسه نگ هر ایسکی
قاتنده ۳۶۵ عدد حجره بولوب هر برسی شاگردلر ایله طولو
(۱) آلتی یوز مک طلبه لی مدرسه حاضرگی مدیت دنیا سنده ده
یوقدر.

بولونادر ایدی. بو مدرسه یالکر علوم دینی گه گنه خاص اولمای،
بلکه شول زمانده غی فنون عصریه نگ هر قایوسی اوزینگ
متخصص عالملری طرفندن تعلیم و تدریس قیلنور ایدی. مدرس
و معلملری آراسنده هر تورلی دین و مذهب اهللری اولادر ایدی.
نظامیه گه مخصوص بولغان و قفلر، بتون شاگردلر و معلملر
هم ده ناظر و مدرسلر، خادم و مستعملرنگ، صرفلرینه تمامیه تیارلک
کوب ایدی. مدرسه گه مخصوص بر کتبخانه سی ده اولوب شول
زمانده غی کتابلردن متعدد نسخه لر حینالغان ایدی. اُک معتبر
عالملردن ابونصر ابن الصباغ، ابو حامد الغزالی، ابوالنجیب
ضیاء الدین السهروردی، ابواسحاق الشیرازی، احمد الغزالی مونده
اُک آتاقلی مدرسلر ایدی.

نظام الملک حضرتلری بو بغداد مدرسه سندن باشقه نسا بور،
بلخ، هرات، اصفهان، بصره، موصل، مرو کبی شهرلرده ده
مدرسه لر آچشدر. بو قدر مدارس عالیله آچقان ذاتلری ایله
اسلاملر نیکدر فخر ایتسه لرده یرنده در. امام الحرمین حضرتلری
علم کلامده «العقیده النظامیه» اسملی رساله سیفی اوشبو وزیر
نظام الملک نامنه هدیه ایتمشدر. البته امام الحرمین کبی علم قدرینی
بلگان، فن لذتن تانیغان، آچیق فکر ایله ری شولای قیلورلر
و قیلاچقلر در. بلاد اسلامیة ده گي همه مدرسه لرده امتحان نظامی
اجرا ایتوله ایدی. طیه مکتب و مدرسه لرنده امتحان غایت
قاطی و دقیق ایدی. هر بر طیب ایچون امتحانده اوستون چغوب
زور درجه آمانیچه طیبیک قیلورغه رخصت یوق ایدی. بتون
آروپا قطعه سنده اوشبو قدر محکم نظامه مالک بولغان اُک اولگی
مدرسه طیه ایتالیا ده «سالرن» شهرنده عربلر طرفندن انشا
قیلونغاندر. هم ده آروپا ده اُک اولگی رصد خانه ایسپانیاه «اشیلیه»
شهرنده عربلر طرفندن یصالغاندر.

اسلاملرنگ هندسه و معمارلکده فوق العاده ترقیلری،
ایسپانیاه گي، بو کونگه قدر زینتی یوغالتای باشاگان و بتون آروپا
مهندسلرن حیرانغه قالدرغان «الحمراء» و «القصر» سرایلرندن
آچیق آکلا شه در. بر وقت ممالک اسلامیة اوج قسم گه بولوندی.
عباسیلر آسیا (شرق) ده، امویلر آروپا (غرب) ده، فاطمیلر،
آفریقا (وسط) ده حکومت سورهلر ایدی. بو حکومتلر بر برسی
ایله سلطنت هم قوت حقدده غنه توگل، بلکه ییگره ک علم هم ادب
حقدده منافسه ایتلر و بر برسی ایله شول بابده یاریشه لر ایدی.
«سمرقند» رصد خانه سی مشرق ناحیه سنده شرقلیلرنگ ریاضت
افلاک حقدده نیکدر اعتنا قیلغانقلرن اشارت ایتوب طور ایدی.
اما اندلس ده گي «جیرالد» رصد خانه سی ایسه تکی سینه جواب یره
ایدی که، غربیلر ده ایدی اول بابده شرقلیلردن کیم توگل ایدیلر.

اسلامناك اولنگي حالينه قايتوشي . - حاضر اوقوجي افندينگ قولدن توتامن ده آنك ايله اوتكان زمانلرغه قايتامن . هم آنك ايله برلكده بنى اميه خليفه لرى ، بنى عباس اماملرى و وزيرلرى يائنه باروب توقتاين . فقيهلر ، متكلملر ، محدثلر ، مجتهدلر آلا ر تيره سنده ؛ اديلر ، مؤرخلر ، طيبيلر ، فلكيلر ، رياضيلر ، جغرافيه چيلر ، طبيعونلر و باشقه نظر اهللرى همه سى ده آلارنى طواف ايتلر . بولار ، همه سى اوز اشلرى ايله گنه و اوز وظيفه لرى ايله گنه مشغولدلر . اگرده برسى اشندن يوشانسه ايپده شينه اقبال قيلور . قولغه قول طوتشورلر . فقيه متكلم ايله . محدث طيب ايله ، مجتهد رياضى ايله كورشور . بولارنگ هر برسى اوزينگ اشنده ايپده شلرن يارده مچي ديب اعتقاد قيلور . اوشنداق مين اوقوجي دوستمنى علم يورطلرندن بررسينه ألوب كره من و بياغى متخصصلرنگ همه سنى ده مونده تابامن . آلار بر برسى ايله محادثه ، مباحثه ، مذاكره قيلولب اوطوررلر . حافظ سنت بولغان امام بخارى حضرتلرى خارجيه مذهبي باشلى بولغان عمران بن حطان حضورنده ترلوب حديث شريف درسى اوقور (۱) . معتزله مذهبي باشلى اولغان عمر و بن عبید ايسه امام السنه بولغان حسن بصرى حضورنده علم اخذ ايتهر . بو عمرو بن عبید حقتده سؤال قيلغان كيمسه گه حسن بصرى حضرتلرى : « سين شوندى بر ايردن صورادك ، گويا اول ايرنى فرشته لر ادبلندرمشلر و ييغمبرلر تريبه قيلمشلدردر ؛ بر اشگه تشبث قيلولب طورسه اول اشنى تمام ايتاينچه اوطورماز ، بر اشگه طوتونسه آنى فعليتكه چنارماينچه قالماز ، بر شى ايله امر قيلسه الك اول اوزى ملازم بولور ، بر شيدن

(۱) بو سوزنى محمد عبده حضرتلرى سويله گان بولسه ده ياگلدردر . بز شوشى سوزنى «ابوالعلاء المعرى» رساله سنده (ش ۴) يازديغىزدن صوگ «امام غزالى» رساله سنده (ص ۷۹ ده) دخى تكرر قيلمشمز . حالبوكه عمران بن حطان ايله بخارى نك بر عصر آدملىر توگل ايديكى اوزمزمگه معلوم . اوشبو روشده فاحش ياگلش نرسه باصردر بغنز صوگنده خطاغه مرتكب بولديغىزنى آگلادق و اوستومزمگه ياشين توشمش آدم قيلبندن اورنمزده طوگوب قالدق و ۴ نچى جلد «شورا» نك ۶۵۱ نچى بيتنده «خطا قلمق بنده اشيدر» ديب اوشبو واقعه نى اعلام قيلدق . «شورا» نك اوشبو عددى نشر ايدلديكندن صوگ «قلبى مرصا» اولندن ملا جارالله افندى اسكندرى شول سوزنى سويله وچى محمد عبده حضرتلرى ايديكى ، آدى الوغ ذات اساسز سوز سويله ميه چگنى بيان قيلولب خصوصى مكتوب يازدى . «امام غزالى» مسوده سى قايتديغندن صوگ قاراسم فى الواقع شول سوز حاشيه سينه محمد عبده حضرتلرينه اسناد ايتوب قويغان ايكانن . ذهبى و باشقه لرنگ خبرينه كوره عمران بن حطان ۸۴ ده وفات بولدى . بو وقتده بخارى اوزى توگل آتاسى ده دنياغه كيلمگان ايدى . «ابوالعلاء المعرى» ايله «امام غزالى» رساله سنده گى دعوالرنى اثبات ايتار ايجون بخارينك عمران حضورنده ترله نوب اوقووى لازم توگل . بلكه آنك حديثلرينى استخراج قيلوى ده يته در ؛ بو اش ، ترله نوب حديث اوقوغه برابر .

نهى قيلسه الك ايلك اوزى ترك قيلور . آنك كىبى طشى ايچينه ، ايچيده طشينه تمام اوخشاغان كيمسه نى عمرمده كورگانم يوق» ديب جواب بېرمشدر . دخى ده كوزمنى كوتاروب رهك قاراسام امام الاثمه ابو حنيفه حضرتلرينى تابامن . بو ايسه شيعه دن زيديه مذهبي نك باشلى اولغان زبید بن علينگ اماميدر . زبید بن على بوندى اصول عقايد ايله اصول فقه اوگره نه در . بولار بر برسندن برده آندى موندى شيكلنورلك نرسه تاجاديلر . بوندى صوگ محترم اوقوجى افندى ايله برلكده ، ترولگان صفلر آراسندن اوتامن . بو صفلرنگ جهتلرى مختلف بولسه ده غايه و مقصودلرى اولغان «علم» برگنه در . بولار همه سى حديث شريفده ايتولگانچه ، برگنه ساعت فكر قيلمق يتمش ييلق عبادتدن خيرلى ديب اعتقاد قيللر . خليفه لر اوزلرى دين ده اجتهادلى اماملر و آلارنگ قوللارنده قوت . امرلرى آستنده عسكركلرى باردر . فقيهلر ، محدثلر ، متكلملر ، مجتهدلر دين باشقلر بيدر . دين قوتنده ، عقیده الك يوقارى درجه سنده دوام ايتهر . بولاردن باشقه عالملر و فاضلر . اديب و محررلر بولار تيره سنده كمال رفاهيت ايله ياشيلر . «حریت فكر» شول درجه گه يتكاندركه ، كيرهك اهل اسلامدن كيرهك باشقه دين اهللرندن بولسون همه سى آنك ايله بر تيگرلكده فائده لنه لر ايدى . مونه شول وقتده مينم اوقوجى افندم ، اوشبو كوز آلدیزده غى اسلامارغه اشارت قيلور هم ايتور ايدى :

— مونه ، اوشبو اورنده غنه «علم» حقتده مسامحه هم حریت اسمى اطلاق اولتور ، اوشبو اورنده غنه «دين» كرم و حلم ايله صفتلنور . اوشبو اورنده غنه دين ايله مدنيت نيچك جيولا ، معلوم بولور . مونه اوشبو عالملردن گنه «حریت فكريه» آلتور هم آلار واسطه سى ايله گنه عقل ايله وجدان آراسنده مسامله حاصل قيلنور . ايسته ، انصافلى اوقوجى ! مونه آنك انصافلى سوزلرى ! شهبه يوق هر بر منصف شولای ديب ايته چكدر .

اسلام مدنيتينك انقراضى و اوروپا مدنيتينك ظهورى . — اسلاملرنگ مدنيتلرى خراب بولوونه باشلوچه ايكي سبب باردر : (۱) چنگيز و آنك بالارينك هجوملرى . بو تاريخده الك مشهور بر واقعه بولغانلقدن تاريخ كتابلرينه قارالسون . (۲) تاريخده قب قزل صحنه لر تشكيل ايتكان اهل صليب محاربه سى . اسلاملر ايله اهل صليب - خريستيانلر آراسنده بولغان اوشبو محاربه ايكي يوز يلدن آرتقراق زمان صوزلمشدر . بو محاربه اهل اسلامغه نيقدنر مادى و معنوى ضرر بيرمش ايسه ده ، اهل صليبغه شولقدر فائده لى كورلمشدر . معلومدركه ، محاربه ، علمدن معرفتدن خبرلرى بولمغان ذاتلرغه الوغ بر درسدر . نادانغنه كيمسه لر محاربه لرده يوروسيندن الوغ عبرت كوروب قايتورلر .

ديوان مختوم قلى

استرخانده امام عبدالرحمن افندى نيازى اوشبو اسم ايله توركمن خلقينك مشهور شاعرى مختوم قلى نك اشعارن جيوب نشر ايتە باشلادى. حاضر چققان برنجى جزئى اورتا قولده ۴۸ صحيفه لك بولوب استرخانده عمر ف و شريكلىرى مطبعه سنده اعلا كاغده باصلغان. حقى ۲۰ تين. ع. نيازى افندى نك بو اشى بزنك عالمده چن چندن تبريك ايتولورگه تيوش اشدر. اول مونك ايله توركى ادبياتك تولى قوملرينه منسوب اولغان قسملرن اوگره نورگه يول آچدى. چونكه تورك - تاتار ملتى صوكمى عصرلرده غى سياسى حاللر آرقاسنده تولى آيرم هم بر برسى ايله يك آز طائش اولغان جمعيتلرگه آيرلدى. آيرم جمعيتلرده اوز آرالرنده غى عمومى مناسبت ايله طائش اولماغان خلق شاعرلىرى آيرم اسملر ايله توركمن، قرغز، قران، سارت، قافقاز، قريم ادبياتى ديگان كى ادبياتلر ياشى باشلاديلر. ايندى بزگه آلارنك بارسن بر يرگه جيوب اوگره نورگه يك وقتدر. نيازى افندى توركمن ادبياتن جيا باشلاسه، اورتا آزيا توركلرى آنده غى شاعرلرنك اثرلرن جيوب نشر ايتە باشلاسلر اش هه يه تلنه. نيازى افندى نك بو خدمتینه تشكر جهتدن بو اورنده مين عمومى توركمن ادبياتى هم خصوصاً مختوم قلى و آنك اشعارى حقنده بر نيچه سوزلر يازارغه كروشمه من. تاينكه «ديوان مختوم قلى» كتابن اوقوچلرغه بريكلكك، هم برده قول تيمگان توركمن ادبياتى حقنده بر ملاحظه بولسون.

I

تورك قوملرندن هر برسنيك لهجه لرى، آغز ادبياتى رادلوف، كاتائف، كونس، ميليورانسكى، واهبرى، ايلمينسكى وغيرلرنك همترى آرقاسنده ايندى بيك يخشى تفتيش ايتلدىكى، بايتاق آچلدى حالده، اورتا آزيا توركلرى. بيگردك تركملرنك تللىرى بتولاي تفتيشسز قالغان. حتى بو اش ايچون روس آرياتاليسلرلى بيك نق اويالار (۱). چونكه توركى تالينك عمومى حقنده سوز

دنياده دولتلر محاربه سى و بوندن ده غريب و عجيب بولغان «افكار محاربه سى» آدم بالالرنك مدنيت كسب ايتولرينه سبب بولمشدر. صليب محاربه سنده اهل صليب غايه تابوب بتون اسلام ملكتيني آستون اوستگه كيتردى. حدسز و حسابسز آثار اسلاميه نى اوغرلادى. بوغنده توگل، بلكه اهل اسلامدن «اعتماد على النفس» و حریت فكريه كى شيلرنى وطنده شلرينه آلوب قايتوب هديه ايتديلر. اهل اسلامدن هر حالده كوچرگچ و اورنهكلر آديلر. سوكره سلطان صلاح الدين ابوبى حضرنلرى بتون اهل صليبنى بلاد اسلاميه دن قووب چيفاروب اسلام دنيا سىنى آلاردن تخلص ايتدى ايسه ده، آلا ر بتون اسباب مدنيه دن خبردارغنه بولوب قالديلر و اوز وطنلرينه قايتقچ تون كون سى ايتوب عاقبت شو كونگى آروبا مدنيتى تاسيس ايتارگه باشلاديلر.

ايشته شول ايكي بلا بتون بلاد اسلاميه نى بر باد ايتدى. و مدنيت ده ياوروباليلر قولينه توشوب الى ماشاء الله آلا ر قولنده قالدى. ذهبت الدولة بالولة. والسلام.

تاريخ عمومى كتابلرن قاراساق مدنيتك ملتدن ملتكه كوچوب يورونى كوررمز. مثلا: اسلاملر مدنيتى يونانلو و روملولردن. فارسيلردن اقباس قلوب آديلر. آلا ر ايسه ك ايسكى يولغان فيكه ليلر، كلدانيلر و آتوريلردن آغانلر ايدى. چين ملتى ايسه ك ايسكىدن بيلو مدنيت اربابى بولدىلر كى استقبالده ده ك مدنيتلى ملت شول چين ملتى بولاق ديب فكر ايتوچيلر بار. اسلاملردن مدنيتى آوروباليلر آغانلغى اثبات ايتولگان بر حقيقتدر. شول حال البته بر حكمت الهيه در. ميان عبدالاول الغفارى.

قطعه

مقتضای حکم قانون طبیعت بویله در:
دوشمك اوزره ييلديرم اكثر معلاطاق آرار.
چوققى نامردك فلاكتدن سلامت بولماسى.
هر كسه كلمز بلا، ارباب استحقاق آرار.
مرحوم اشرف.

والشر يجلبه العلاء فكم شكا
نبأ على ماشكاه قنبر.

ابوالعلاء المعرى.

состояніи и дѣятельности И. С. П. Б. Университета, Записки о наградахъ نچى ۱۹۰۲ يىلغى جلدنده هم ۱۹۰۳ نچى صحيفه لرندە يازلغان قسقه آتچوتلرى . يىلغى ۷۴-۷۳ نچى صحيفه لرندە يازلغان قسقه آتچوتلرى .
2) Туркменский поэтъ Керчмолла Живая اسمى ايله
Старина ژورنالينگ ۱۹۰۷ نچى يىل ۴ نچى جزئندە نشر ايتكان مقالهسى .

3) ۱۹۰۹ نچى يىل 3. B. O. I. P. A. O. مجموعەسىنىڭ ۱۹ نچى جلدنده ، ۵۱-۵۳۰ صحيفه لرندە «اورتا آزيا ادبياتينه عائد اربير (ماتيريال)» ديب يازغان قيمتلى مقالهسى .
4) شولوق مجموعەنگ شولوق جلدنده، ص ۵۱۴۸-۵۱۲۵ دە
Указатель къ пѣснямъ Махтумъ Кули ديب يازغان مقالهسى .

5) Живая Старина ۱۹۰۹ نچى يىلغى II-III نچى جزئندە ص ۷۹-۵۲ «كاسپي آرتى توركمينلرنيڭ تابشماقلىرى» ديب يازغانى .
آننگ اوشبو اسمده گى اوڭ مقالهسى «تورکستانسکيا ویدوموستى» دە باصلدى . ۱۹۰۶ نچى يىل نومر ۱۴۱ . اولگى مقاله سنده اول تورکمن تابشماقلىرىنگ وزن جھتلرندە قارى . هم بعض برمائلر کيتوره . تابشماقلىرغە روسچە ترجمەدە يازغان . تورکمنچە عبارە (تيکست) نى سوڭگندن نشر ايتەرگە وعدە قىلا . لکن ئلى همان چققانى کورلمادى .

صامايولوويچنگ خدەتلرندەن وباشقە کشيلرنگ اثرلرندەن باشقە دخى ميگا Ө. Бакулинъ نڭ ۱۸۷۲ نچى يىل-Извѣстія Кавка-зскаго отдѣл. Имп. Русс. Геогр. общества مجموعەسىنىڭ ۱ نچى جلدنده ص ۱۰۹-۱۰۵ دە «تورکمن جرلرى هم آلارنگ شاعرى مختوم قلى» ديگان مقالهسى معلوم . بولارغە باشقە آرتق اهميتتى حائز اولغان اثرلر يوق . بولسەدە توركى تلىنە هيچ يوغوشماغان روس حرفلرى ايله يازلدقندن بر اشدە چغاروب بولماي . شولاى ايتوب تورکمن ادبياتى حقندە ادبيات يىك يارلى ، اما تورکمن تلى ، توغروسى ، دخى يارلراقدر . نيمچ عالمى هارغاننگ يازغان مقالهلرى بار ايش . نيمچ تلى ايله آشانلغ اولماقدن آلار حقندە بر سوزدە ايتە آلمين . لکن روس عالملى آلاردندە فائدهلى نرسەلر تايملر . بو اورندە اولغان قدر اربير (ماتيريال) لر ايله فائدهلانوب تورکمن ادبياتى حقندە يازارغە كروشەمز .

II

تورکمن ادبياتى خصوصندە يازغانلرنيڭ بارسى تقریباً صامايولوويچ ايله باقولين اثرلرندەن استفادە ايتوله . بو حقندە اوز فکرم اولسە آلارنگ بارسندە ايکنچى بر مقاله مده ، مختوم قلى اشعارينگ داخلې جھتلرن قاراغان اورندە ايتورمن . صامايولوويچ

سويله گان وقتدە بو لهجه لرنگ تفتيش ايتلمە گان بولووى کوب اوڭھایسزلق کيتوره . متوفى پرافيسور بيريزين اوزينڭ Турецкая хрестоматія اسمى ايله ۱۸۷۶-۱۸۵۷ يللردە قزانده ۳ جلدده نشر ايتدكى اثرينڭ ۲ نچى جلدنده ص ۱۰۲-۰۴ دە تورکمنلرنگ خلق ادبياتندن ييتاق غونەلر نشر ايتكان ایدی . لکن يازووى عرب حروفاتى ايله اولدقندن فنى جھتدن اهميتسز قالدى .

۱۸۷۹ نچى يىل وامبرى نڭ لیسغده Zeitzchrift der deu-tzzen Morgenhändizchen Gezellschaft نچى جلدنده ص ۴۴۴-۳۸۷ دە مختوم قلى (۱) نڭ اشعارن نشر ايتدی . لکن بو هميشە عرب حروفاتى ايله ایدی . ۱۹۰۴ نچى يىل اصحابادده آغا بکف روس تلدە تورکمنچەنگ صرف ونجون نشر ايتدی . موندە هر نيقدر بيک فنى بولماسەدە (۲) صرف نحو جھتن قاراغانگ سوڭندە آخرينه مقاللر تابشماقلىرندە يازغان ایدی . لکن موندندە کوب فائده کيلمادى ، چونکه مؤلف صوڭ زماندهغى لنگويستیکادغى فنى نظرلر هم ايله آشنا توگل . بولاردن باشقە ينه تورکمنچە حقندە آلارغە قاراغاندەدە توبسزردەك بعض نرسەلر بار . آلار مطلقا روس حرفلرى ايله گنە يازلوب ياکە ترجمەدە گنە نشر ايتلوب قالدقندن اهميتتى حائز توگلردر . اوشبو سيیدن تورکمن لهجهسى هم آننگ شيوه (говоря) لرى حقندە برده رەتلى معلومات يوقدر . بو حقندە حقيقى بر خدمت بولسە اولدە پرافيسور صامايولوويچدن کوتوله . چونکه اول ۱۹۰۲ نچى ۷-۱۹۰۶ هم ۱۹۰۸ نچى يللردە تورکمنلر آراسندە ايتكان سياحتلرندە تورکمن تلى هم ادبياتى حقندە کوبوڭ تفتيشلر ايتكان ایدی بوغاي . لکن ئليگە قدر تورکمنلرنگ يازمە ادبياتلرى ، شاعرلرى حقندە غنە بعض نرسەلر بيرە آلدی . مونڭ خدمتلى آرقاسندە تورکمنلرنگ يازمە خلق ادبياتى نى درجەدە هم نيندى خاراكتيردە ايکاني يخشى اوق آچلدى . لکن اصل لهجهلرى هميشە قارائغى طوراً . آننگ تورکمن ادبياتى حقندە يازغان خدمتلرندەن ميگا معلوم اولغانلرى اوشبولردر :

1) ۱۹۰۶-۸ يللردەغى سياحتلىرى حقندە Зап. В. О. И. Р. А. Общ. XVIII Извѣстія Русскаго Комитета для изучения Средней и Восточной Азии № 9. ده چققان آتچوتلرى ، ۱۹۰۲ نچى يىلغى سياحتى حقندە

(۱) مختوم قلى ، وامبرى ، باکولين کيلردە هم عبدالرحمن افنديە مختوم قلى صورتندە اما بعض يازمە مجموعەلردە هم صامايولوويچنگ يازولرندە مختوم قلى يازولار . بز اوز قولردەغى يازماغە قاراب مختوم قلى ديب يوروتورمز .

(۲) مونڭ حقندە صامايولوويچنگ تنقيدى 3 B. O. I. P. A. نڭ XVIII جلدنده نشر ايتلدى .

«اورتا آزيا ادبياتينه عائد اريپيرلر» ديگان مقاله سنده آيته: «تورکمنلر آراسنده اوقى يازا بلوهر نيقدر بيك آز بولسه ده حاضر يارطيلاش ليگيندارني صورتني آغان مشهور مختوم قلى دن باشقه لئله نيقدر شاعرلر بولوب اوزغانلر هم بوکونده بار. فقط پائيزيه دن عبارت اولغان تورکمن ادبياتده البته خلقنگ نادانلغى هم بيك آز مدنى بولوى آپ آچق کورنوب طور. تورکمن شاعرلرى ننگ بارسن برگه آغانده ده آلاز قزاقلر ننگ آقبن (импровизаторъ) لرى هم تاشکند، فرغانه، کاشغر، خيوا محرلرى آراسنده اورتا اورتنى اشغال ايتلر. اما برده برده توتقنده بولار اوزلرينگ بلکلرى هم استعدادلرى جهتدن يا اولگى لر (قزاقلر) يا صوکنى لرغه آزىمى کوبى اوخشى توشلر. تورکمنلر آراسنده عوام ادبياتي غايت يارليدر. بيگره ک جزلر بابنده يارلير. تورکمنلر اوزلرينگ يا باشقه لرننگ خلق شاعرلرى (народные поэты) طرفدن سويلنگان صنعى شاعرلرى گنه جزلير. عموماً اورتا آزيا هم تورکمنلر ننگ خلق شاعرلرينگ اشعارنده، فقط شاعرلر ننگ توزولوشى جهتده گنه توگل، بلکه شاعرلر ننگ فورمالرى هم وزن خصوصارنده ده آلازنگ مليلرى آزىمى کوبى کورنوب طور. بو جهتدن اورتا آزيا ننگ خلق شاعرلرى مليت ظهور ايتکان وقده غى عثمانلى شاعرلرينى ايسکه توشوره لر.

اورتا آزيا ننگ على، ضيالى جمعيتلر نندن چقان شاعرلرينه ايگ آلدغى غونه (недосягаемый образец) بولوب کيره ک روح، کيره ک فورما هم مال جهتلرينگ هم سنده ده ايران ادبياتينگ طوغرى واسطه سى بولغان امير على شير نوایى خدمت ايتدکى جالده، خلق شاعرلرى اوچونده الوغ هم بردن بر ملهم (вдохновитель) بولوب خواجه احمد يسوى خدمت ايتده ر. بو احمد يسوى ننگ اثرلر ننده ايران ادبياتينه تقليد ايتوگه رغماً تورکلک روحى حس ايتوله؛ اوشانداق آکا ايه رگان خلق شاعرلر ننده شولايوق. اورتا آزيا ننگ خلق شاعرلرينگ تللىرى بيك ساده. خلق آراسينه کرمان عربى و فارسى سوزلر نى کوب قاطشدرماولرى سببلى بولار ننگ شاعرلر ننده محلى شيوه کوبره ک اورن طوته. اسلوب (стиль) ده يخشى اوق عادى: تورلى حسياتى تصوير ايتولرى يخشى اوق عقللى، تأثيرلى، فقط لفظ جهتن گنه ياخشرتو قاغوسى ايله معنا جهته زيان کيتورلمگان بولادر. بيك نچکه اولماسه ده کوب وقده ياخشى اوق زهرلى اولغان تورک محوى، شونداق اوق توسده گى خلق مقاللر نندن و حکمتلى سوزلر نندن اقتباس، صوغش طوغرولر ن بيك قونلى تصوير ايتکان وقده آرتق درجه ده وحشت نى کورسه تو - بولار بابسى ده اورتا آزيا

تورک شاعرلرى ننگ شاعرلر ننده گى کورنوب طورغان خاصيتلر در. بو خلق شاعرلرى ننگ شاعرلر ننده وزن جهتلرى ده ياخشى اوق قزق بولا. بولارده وزن يوغارى صنف شاعرلرى (على شير نوایلر صنفى ۱) ننگ اثرلر ننده گى کبى عرب وزنى توگل. احمد يسوى ننگ اوزى اوک شاعرلر ن ايران ننگ مد هم قصرغه بنا ايتولنگان (кантитативный) وزينه توگل، تيك شول وزن گه بر آز ميل ايله بارماق صائمه يازا ايدى. آننگ خانلريده آننگ آرتدن بارالر. بولار ننگ شاعرلر ننده، بايقالدىن بوسفورغه قدر صوزلغان همه تورکى جمعيتلر ننگ شاعرلر ننده ده کورلنگان ۷ هم ۱۱ ايچکلى وزن شاع در. اورتا آزيا خلق شاعرلرينگ بيك سويگان وزنلرى دورت مصراعلى شاعرلر در. بو ۴ سطرلى شاعرلر تورکى قوملرده باشقه قوملر گه قاراغانده دخى کوبدر. اوله نلرده ده تاريخى جزلر نده ده (تقریباً) مطلقاً شول وزن يورى. ۷ ايچکلى شعرغه مثال (ديوان حکمتدن ۸ نچى حکمت):

بيشک ييلنگ بو دينا

بارچه خلقدن اوتار

اينانماغىل مالنگا

بير کون قولگدين کيتار.

۱۱ ايچکلى گه (۴۳ نچى حکمت):

«ديدارينى کوروب بولس تون کون اويوب

باک عشق نى قولغه آلماي بولماس يوروب

حقيقت نى درياسينى خطرى کوب

هيچ اوخلاماي ديدارينى کوردم دوستلار»

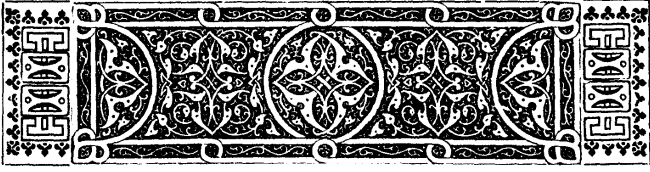
باقولين «تورکمن جزلرى هم آلازنگ شاعرلرى مختوم

قلى» ديگان مقاله سنده ايته:

(۱) على شير نوایلر (على صنفلر) ننگ آثار ادبيه لرى چقناى ادبياتينى تشکيل ايتلر. اما احمد يسوى و آننگ آرتدن بارغان اوشبو خلق شاعرلرى (народные поэты) ننگ اثرلرينى بو چقناى غه نسته بيرورگه ممکن توگل. ابوالغازى اوزينگ شجره تورکيسن ده بو چقناى غه نسته بيرميدر. اول آيته: ترک نى هم آنداى ايتيب من کيم، بيش ياشار اوغلان توشونور. برکله چقناى تورکيسدن و فارسيدن و عربى دين قوشماى من روشن بولسون ديب (ديروز نشرى ۳۷ بيت). شولاي ايتوب چقناى ادبياتى اطالغان على صنف ادبياتى ايله خلق شاعرلرينگ ادبياتى بر برسندن آيرلا توشلر. «چقناى» اصطلاحى نلى کوب ايضاحلرگه محتاج. موننگ ايجون اورتا آزيا ده گى کوب اثرلر نى تفتيش ايتهرگه احتياج بار. بو اصطلاح حقتده براقاوز قاموسنده جلد ۶۷ ص ۱۶۱ نى قاراگر. شيبانى نامه ده چقناى سوزى تيك بر مرتبه گنه ذکر ايتلنگان. (ميليورانسكى نشرى ص ۷۵) مونده اول کله ايران مؤرخلر نده غى کبى «اوزبک» اسمينه قارشى استعمال ايتوله.

چقناى ايل مينى اوزبک ديماسون

بيهوده فکر قليب غم يماسون.

مصرنک مشهور عالمرندن عبارت بر مجلس

محمد عبده . مسلمانن آراسنده دینی فرقه لر . توحید . کرامات و توسل . اهل تصوفده بولغان دیوان و تصرف . مذهب و تقلید . شیخار و مرشدلر .

(«معتبر» المنار » مجله سندن مقتبس)

مصدرن بر قاج چاقروم چیتده بولغان بر شهرده ۱۳۲۲ هجریده الوغ بر مجلس بولدی . مجلسده ایسه مصر مفتیسی محمد عبده حضرتلری ، جامع الازهر شیخی سید علی بیلاوی ، جامع الازهر مدرسلرندن ابوالفضل الحیزاوی ، سلیمان العبد هم ده « المنار » صاحبی سید محمد رشید رضا و باشقهلر حاضر ایدی .

هر بر نادان قوم آراسنده عادت بولدیغی کبی مصر مملکتنده هم ایشانلق و مریدلک شایعدر . مسلمانن اوزلرینک دینی کیره کلرینی اوگرده چک یرده ایشانلرینک خیالرینی و کراماتلرینی سوبلهب یوردرلر و هر بر دین تاجرلرینک و سوسهلری ایله مبتلا بولورلر . نادان ایشانلرده اوزلرینه تابع و معتقد بولغان آدملرینی نه قدر عالم و عامل بولسه لرده مسلمان حساب ایجازلر . اوشبو سبیدن اهل اسلام آراسنده فتنه قوزغالور ، سوز کویا یور ، دوستلق و الفت بتار .

اوشبو طرفلرینک مسلمانلری ده ایکی الوغ فرقه گه آیروب برینک باشنده علی الحزبی اسمنده بر عالم و ایکنجیسینک ریاستدهده محمد الدلاصی اسمنده بر ایشان طورادر .

اولگیلری : « الله تعالی دن باشقه متصرف یوق : فائده و ضرر بالکبر الله تعالی دن گنه بولور ، الله تعالی امرلرینی یرینه کیتورمکدن باشقه وسیله یوق ، حاجتلا ، الله تعالی اوزی تعلیم ایکنک بوللر ایله گنه ادا قیلنور ، هر شی الله تعالی طرفندن قورولغان سنلر گه موافق صورتده گنه یورر » دیب دعوی قیلدقلری حالده ، صوگئیلر : « ولیلرده تصرف قیله لر ، قبرلرده بولمقلری بوکا مانع توگل ، آنلرده ضرر و فائده قیلورغه مقتدرلر ، اولدره و ترگره لر ، یره لر و منع قیله لر ، بونلرینک ذاتلرینی الله تعالی گه وسیله قیلورغه هم ده مقصودلر حقنده بونلرینی واسطه قیلورغه تیوشلی » دیه سوبلهب یورمشلر و اوشبو سبیدن ده بو ایکی فرقه بر برینه دشمن بولوب و قتلری نزاع و دعواز ایله اوتوب طورمقده ایتمش .

« کوچه تورکمن خلقلری اوزلرینک جرجیلری ایله نی درجه کوکلرن یواتدقلرن بورنس ، بلارامیرغ ، بلوکویل ، وامبری کبک عالملر سوبلهب اوزدیبار . هم حقیقتاده تورکمنلرینک اوشبوندا جرجیلرغه بیک نق بیرلورلی آلارده جرجی (اوز اسطلاحلرنجه باخشلی) لق هنرینک کوبه یوونه سبب بولا . تورکمنلر ، طوی کبی جیولشلر طوروب طورسون ، حتی اوللرده غی عادی مجلسلر دده اوزلرینک شاعرلرن رضالدررغه طروشالر . هم نیچک بولسه ده اول شاعر آازنی ایکنچی بر اورنده یامانلاب سوبله مهنون تلبلر . جرجی او یگه کیلگان وقتده هر تیرمه (کبیتکا) بتونه ای کشیلر بلهن طولا . او طرور اورن بولمی . جرلاو بعض وقت بتون تون بویی دوام ایته . بعض وقت جرجی اوزینه بر ایدهش آلاده آنک ایله نوبته شوب جریلر . جرلری کوب وقت مضمون جهتندن بر تورلی بولا . ایگ کوب وقت اوزلرینک معروف شاعرلرینک جرلرن جریلر . مثلا : مختوم قلی ، آمان موللا ، کور اوغلو کبی . »

تورکمنلرینک شعرلر گه محبتلری حقیقتا آلارده شاعرلرینک کوب بولوونه یاردم ایکنک . صامایلوویچ ۳۶ قدر شاعرلرینی ذکر ایته . آلا مونا اوشبولاردر . (۱) مختوم قلی ، (۲) طالبی ، (۳) ذیلی ، (۴) معروفی ، (۵) مسکین قلیچ ، (۶) ملا نفیس . (۷) کورملا ، (۸) الله یردی - خزیه بک ، (۹) آق ملا ، (۱۰) محتاجی ، (۱۱) بنده مراد ، (۱۲) ذنوبی ، (۱۳) کمینه ، (۱۴) آنا جان . (۱۵) آتابای ، (۱۶) توردی شاعر ، (۱۷) دوان شاعر ، (۱۸) قار اوغلان ، (۱۹) حاجیلی ملا ، (۲۰) ازبر ، (۲۱) نوری شاعر ، (۲۲) ایل کیلدی ، (۲۳) احسن شیخ یاکه دانا آتا ، (۲۴) اوراز مکی ، (۲۵) قل یوسف ، (۲۶) مسکین علی ، (۲۷) قارچی اوغلان ، (۲۸) باش شاعر ، (۲۹) ساقر ملا ، (۳۰) بای محمد ، (۳۱) شیدایی ، (۳۲) بای محمد ، (۳۳) شاه بنده ، (۳۴) صالقیق ، (۳۵) جوما شاعر ، (۳۶) دولت محمد . بولارینک جمله سینگده اشعاری یوغاریده ایکنلر ایکنچی صنف (категория) غه کره . صامایلوویچ بولارینک همه سینگده اشعارن جیغان . هم شول « اورتا آزییا تورک ادبیاتینه عائد اریبلر » مقاله سنده بر آزونلرده کرکنک . بولارینک همه سیده علی شیر نوایلرینک یولینه قارشلی اولغان « خلق شاعراری » جرجیلر جمله سینه کره لر .

(دخی بار)

وفي الواقع شويله قرارلر يرينه كيتورلور ايدى . ايشته « وليلر ديوانى و قرارلرى » اسمنده بولغان شيلر بوندن عبارت ايدى . باطنيهر و باشقه جمعيت سريهلر نك نظاملرى هم اوشبونك اوزر زنده سير ايتمشدر . صوفيهلرده باطنيهلردن ، لكن معتدلر ندرلر .

دللاصى (مفتى گه خطاب ايدرك) : - خلقلر يا امام يا مأموم بولورغه تيوشلى . مين ، امام شافعيلى اوزيه امام اتخاذا قيلم . اگرده امام شافعى سوزينى قرآن شريف گه خلاف تابسه م ، شافعى سوزى ايله عمل قيلام . مثلا قرآن : « ولا تأكوا مما لم يذكر اسم الله عليه » ديديكى حالده مين امام شافعى سوزينه امتثال قيلولر الله اسمى ذكر ايدلمكسزين بوغازلاغش ايتلرني آشيم . اوشبو عمل تيوشسز بولماسه كيردك . دخى ، الله تعالى بر بنده سينه كيك رزق و بايلىق بيرسه باشقه برينك شوندن بر قدر خير صورمقندن شريفته مانع يوق . اوشبو قبيلدن الله تعالى بعض بر شيخلر گه بعض بر سرلر بيرگان بولسه باشقه بره ولر نك شول سرلردن الوش صورمقلى نه جهتدن درست بولماسون ؟

مفتى : - اولگى سوزكز خطا هم خطر دليدر . مجتهدلر گه تقيد ايتمكنى جائز كوروجيلر ، قرآن شريف حقتنده بر شهبه توشديكى تقيدرده شول شهبه نى فى الحال ييارمك ايچون سعى ايتمك شرطى ايله گنه جائز كوره لر . مذكور مسئله ده امام شافعى سوزينك قرآن شريف گه خلاف كورلوي حقتنده سز گه بر شهبه توشكان ، لكن سز شونى حل ايتك چك برده اوز فكر كز گه كوره قرآن كريم گه خلاف اوله رق عمل قيلمقده ايكانسز . كتاب الله حقتنده شك قيلمق و آنى ازاله ايدر ايچون حر كتسز طوره ق اصلا و قطعاً جائز توگلدلر . درست ، خلقلر يا امام و يا مأمومدر ، لكن خپر كز بولسون اسلام امينك امامى رسول الله غنه بولوب ، عالمر ايسه بونك يوليني ناقللردر . ناقللر سوزلرى ايله اصل امام سوزى آراسنده مخالفت كورلسه امام سوزى ايله عمل قيلولرغه تيوشلى .

دللاصى : - قرآن كريم حقتنده بنم شهبه م يوق . لكن اوزمنك امامم (شافعى) شول آيتى بندن گوزل آكلاغان بولسه كيردك ، شونك ايچون آنك سوزى ايله عمل قيلام .

مفتى : - الله تعالى سزنى شافعى فهمينه بنا ايدوب توگل ، بلکه اوز اعتقاد كز و اوز فهمكز گه كوره حساب قياچقدلر . شونك ايچون : « مين شافعى فهمينه كوره عمل ايتدم » ديكده معنا يوق . آيتك شافعى سوزينه خلاف ايديكينى و آيتى قويوب شافعى سوزى ايله عمل قيلديكزنى حاضر گنه سويله دكز . بونك معناسى ايسه شافعى سوزى راجح بولوب الله سوزى مرجوح ديكدر . الله سوزينى مرجوح بلمك ، شك قيلمقغه كوره ده توبان درجه ده در .

اوز يورتلرينه مصر نك بيوك عالمرى كيلديكنى و خصوصا مفتى حضرتلرينك حاضر بولنديغى غنيمت بولوب ، اوز آزالر نه بولغان نزاغلر نى بترمك قصدى ايله مجلس كه خلقلر كوب جيولديلر . على الجربى ايله محمد الدلاصى هم حاضر ايديلر .

مفتى حضرتلرينه خطاب قيلولر على الجربى ديدى :
- اسلام شريفتى تكليف ايتكان « توحيد » نه دن عبارتدر ، بونى نيچك تصوير قيلولرغه تيوشلى ؟ اوشندا ق « كرامت » نيندى نرسه در ؟

مفتى : - توحيد ، الله تعالى دن باشقه فاعل ، مدبر و متصرف يوق ، بو شيلرده الله تعالى شريكدن منزله ديكدر . « كرامت » ، الله تعالى اوزى تله گان بنده لر نه قيلغان حرمتدن عبارت بولوب ، آنى ايسه وليلر و صالحلر گه خاص بر صناعت ديه اعتقاد قيلمق درست توگل ، كرامات حقتنده وليلر نك اوزلرينك ده اختيار و اقتدارلرى يوقدر . خصوصى بر كمسه نك ولى ايديكى ياكه فلان كرامت فلان ولى ده بولدى ديب اعتقاد ايتمك حقتنده تكليف يوق . هدايتلر نى رهبر طوققى معناسى ايله « توسل » جائز بولوب ، شوندن باشقه توسل ممنوعدر .

محمد رشيد رضا : - وليلر نك اولكلرى و تركارى بر ير گه جيولوب ديوان توزوب مشورت قيله لرده ، دنياده بولاچق واقعه لر و حادثه لر شول قرارغه موافق اجرا ايدلوب طورا ايتش . هر برمزه معلوم : بو عصر لرده مسلمانلر حتى مجوسلردن ده توبان قالديلر ، هر بر ملت آنلر نى آياق استلر نده قالدروب اوزوب كيتديلر . نيچون بو وليلر مسلمانلرغه بو قدر اوچله نديلر ؟

مفتى : - احتمال كه مسلمانلرغه ، دين اسلامنى لازم درجه ده رعايت قيلميلر ديه آچولانغانلر درده . ياخشى بولسونلر ديه جزا بيره طورغانلر در . لكن بو مسئله ده حق شولدر كه : اهل تصوف طرفندن تعبير ايدلمكده بولغان « ديوان » و « تصرف » سوزلرى رمز لردن عبارت ايدى . صوك متصرفلر ايسه سلغليلر نك رمز لرينى سؤ تصرف قيلديلر . اهل تصوف سلغليلر غايت فعال و جدى بولغان ياشرون بر جمعيتدن عبارت ايدى . فقيهلر ايسه بونلر نى اوزلرينه ضررى ديه بلدكلر ندين هر وقت اكفار ايدوب و ضرر لر نه سعى قيلولر طور ديلر ، توره لر و اميرلر فقيهلر طرفنده بولورلر ايدى (حلاج واقعه سى هم بونى تايد قيلور) . صوفيلر ، هر بر اشلر نى فقيهلر ايله توره لر دن گيزلى طوتدقلر ندين ، اوزلرينه مخصوص رمز لر و اصطلاحلر قويديلر و حاللر نى غايت ياشرون طوتار بولديلر . ياشرون جمعيت بولدقلى جهتدن مقصودلر نى مذاكره قيلور ايچون گيزلى صورتده جيولورلر و مشورتلر قيلولرلر ، بعض حاكملر نى عزل ايتدرمك ياكه اولدرمك حقتنده قرار بيرلر

متابعت قیل !

دلاصی: - لکن ابوالحسن الشاذلی، ابوالعباس المرسی، یاقوت العرشی، ابن عطاءالله السکندری، مصطفی البکری اصحاب ضلالت ایدیلر می؟ رسول الله یولینه خلافتی قیلدیلمی؟

مفتی: - بو حقه جواب بیردی. بونی تکرار ایتا ککرذن مقصود. بزذن: «رسول الله یولینه خلاف نرسه ننگ هر بری ده ضلالتدر» دیه سویله توب ده سوکره خلق آراسینه حیقوب: «مفتی، اولیالرنی تضلیل قیلدی» دیه اعلان و تشهر ایتمک بولسه کیرهک. شونک ایچون اوشبو مستدرک سؤالکرگه قارشو ایتهچک سوزم: «الله تعالی سزنی اوشبو شیخلرگه متابعت ایتمک ایله تکلیف ایتادی، حتی وجودلرندن خبرسز اولدیغکر حالده وفات ایتسه کز قیامتده بو طوغروده جواب صور اوچی بولماز، بلکه پیغمبرینه و کتابینه متابعت قیلیمق ایله بیوردی، اوشنداق صحابه لرینک یولارینه کریمک ایله مکلف بولدکر. شونلرنک یوللرندن آیرلمق غه سبب نه در؟ یوقسه آنار، سزنججه ضلالتده لرمیدر؟ مین ابوالحسن الشاذلی نی احترام ایتیم، مین اوزمده آکا منسوب آنملردغن، شونکله برابر آکا نسبت ایدلگان شیلرنک هر بری ده درست توگلدر. حتی مینم شیخم: «ابوالحسن الشاذلی گه منسوب بولغان حزبلر (حزب النصر و حزب البحر هم باشقه لر بولسه کیرهک) ننگ اسنادلری درست توگل» دیب سویله دی.

دلاصی: - لکن مذکور حزبلرنک ابوالحسن الشاذلی ننگ ایدیکلری تواتر ایله ثابتدر.

مفتی: - شاذیلردن فلانلر و فلانلر مذکور حزبلرنک شاذلی گه نسبتی انکار قیله لر. اوشبو حزبلرنک شرعا حجت بولورلق سندلری ده یوق، ایمدی تواتر نه یرده؟ تواتر ایله ده منقول بولسون، بوندهده بونلرغه کوره الله کلامینی و رسولینک سنتینی ترجیح قیلورغه تیوشلی. شیخلر حقنده یالغان روایتلر، تزویرلر شایعدر، حتی شعرانی اوزی سلامت بولا طوروب اثرلرینه دس ایتدیکلرینی سویلهب شکایت قیلیمقدهدر. فی الواقع شعرانی کتابلرنده قرآن و سنت گه خلاف سوز کوب. بونلر البته مدسوس شیلر بولور. اگرده بویله ظن ایتاسهک بلکه شول سوزلرنی شعرانی اوزی سوله گان دیسهک. اول وقده: «شعرانی مؤمن آدم توگل ایکان، بلکه مسلمانلرنک اعتقادلرینی بوزار ایچون گنه اجتهاد قیلغان» دیه حکم قیلورغه مجبورلک بولور.

علمار: **هری:** - بو سوز درست بولسه کیرهک. شعرانینک اوز قلمی ایله یازغان «العهد» کتابی بار، باصمه نسخه ننگ اوچدن برندن ده قسقهدر.

مفتی: - «طبقات» هم «من» کتابلرنک شعرانی

زیرا «شک» ایکی طرفی ده برابر دیمک بولوب «مرجوح» ایسه ظن ایله گنه بولسه ده باطل دیمکدر.

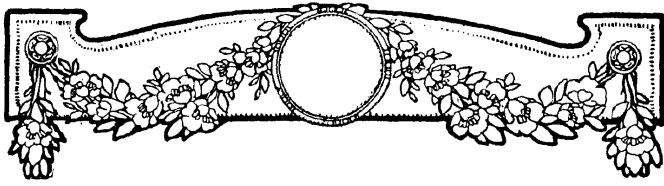
دلاصی: - ابو حنیفه ایله شافعی آراسنده حکملرده مخالفتلر بار، خلقلر بونلرغه تقلید ایدوب عمل قیله لر، حالبوکه بواش قرآن غه مخالفت صانالمیدر.

مفتی: - ابو حنیفه ایله شافعی آراسنده مخالفت بولوب شول خصوصده فهمکر ایرشهچک درجه ده بر آیت کورلماز ایسه قایوسینک سوزی ایله بولسه ده عمل قیلورسز، بونده ضرر یوق. زیرا بویله عملدنز ایله قرآن کریمنی مرجوح صاناوچیلردن حساب ایدلمازسز. سز ننگ سوزکر ایسه بویله خصوصده توگل ایدی. «ولا تا کلاوا مالم یدکر اسم الله» دیه منع ایتولگان شی مطلقا توگل، بلکه «وانه لفسق» ایله قید ایدلگانددر. بوندن مراد ایسه الله تعالی دن باشقه ننگ اسمی ایله بوغازلانغان نرسه لدر. شونک ایچون اوشبو آیت سز ننگ قاعده کرگه مثال بولورغه یارماز. یوقاریده غی ایکنچی سؤالکرگه قارشو جواب اوشبودر: الله تعالی طرفندن بنده لرگه احسان ایدلگان فضل و کمالات، مکسوب و غیر مکسوب اسمنده ایکی گه آیرلادر. اولگیسینی ایسه باشقه لرغه صرف ایتمک ممکن بولور، مثلا: بایلق کی. ایکنچیسی ایسه بونک خلافتچه یعنی آنی صرف ایتمک و باشقه لرغه بیرمک اختیارده بولماز، ایمان، معرفت و وجدان کی. صوفیلرنک «اسرار» دیه اصطلاح قیلغان شیلری صوگ قسمدندر. زیرا آنلر بو «اسرار» نی «ذوق» دیه تعبییر قیلورلر. بونی ایسه باشقه غه بیرمک هم باشقه دن آلمقده ممکن توگل. اوشبو ایکی تورلی کلماتک برینی ایکنچیسینه قوشوب یورتمک یا کاشدر. انسانلر، ولی دیه اعتقاد ایتدکاری میتلردن نرسه طلب قیلور بولسلر، الله تعالی آنلرنک اختیارلرندن آغان نرسه لر نی صوراعان بولورلر.

دلاصی: - بز ابوالحسن الشاذلی همده ابوالعباس المرسی نی الله ننگ ویلرندن همده اسرار صاحب لردن، مدد بیروچیلر دیب شیخلر مزدن ایشتدک. بونلرنک اتباعلری و مریدلری تریک و میت حاللرندهده بونلر ایله الله تعالی گه توسل قیله لر، بویله حاللر فلان و فلان آنملر طرفندن هم حکایت قیلنه لر. ایمدی بو آدملرده می ضلالتده بولورلر؟

مفتی: - اوشبو شیلر قرآن و حدیث شریفلرده بارمی؟ یا که خلغای راشدون و باشقه صحابه لردن نقل قیلندی؟ یا خود تابعین و مجتهدون همده مقدمگی صوفیوندن روایت ایدلندی می؟ البته یوق. ایمدی رسول الله دن باشلاب ایسکی صوفیلرغه قدر جمله سینی میزانک بر باشینه قوی ده ذکر قیلدیغک شیخلرنی ایکنچی باشینه قوی، قایو طرفی راجیح بولور ایسه شول طرف غه

هم «مکده کم، بلگانی ایله عمل قیسه بلمه گان شیلرنی ده الله تعالی آگا بلدر» دیگان. بو اشلرده مرشدنک ایشاندنک حاجتی یوق. حقیقی مرشدلر نادر بولدقلرندن آنلرنی تابوده مشکل. شولای بولا طوروب ده بر مرشد تابارغه آرزووک بولسه، دیننی دکان ایتمه گان (دین ایله تجارت ایدوچیلرنی قصد قیلادر) آدمنی ایزله! سزنی مرید و اوزینی ده مرشد بلوب اوزنینک شخصی فائدهسی ایچون سزگه قولینی صوزار بولسه. اول آدمنی مرشد ایتازگه، بلکه قولینی کیسارگه تیوشلیدر. زیرا اول قول، مرشد قولی توگل، بلکه دیننی دکان ایدوب طوتوچی اوغری قولیدر.

تورکر ایچون عمومی بر تل

اوتکان یل ۲۴ نجی عدد «شورا» (۷۵۷ نجی بیت) ده اوشبو روشده بر سؤال بار ایدی: «روسیه و ایران، تورکیا و چین دولترینه تابع تورکر نی ۶۰-۷۰ میلیون قدر تخمین قیله لر. اوشبو قطعله رده معیشت قیلوچی تورکر ایچون مشترک بر لسانغه حاجت بارمی؟ بولسه هونی میدانغه چیقارونک یوللری نیچو کدر؟»
شوشی سؤالغه قارشو کوب طرفدن جواب کیلیدی ایسه ده تأسفکه، کوبسینی باصارغه ممکن بولمادی. باصلورغه یازغانلری (جمله سی ۵ عدد)، کیلگان ترتیبلری ایله اوشبو یرده درج قیلنه در:

I

دینده گی بتون تورک اوغلارینک بری برلرینی طایمق کیره کلکنی آکلایه چق قدر ادراک صاحبی اولانلر ایچون بر عمومی لساننک لزومی بلا مناقشه قبول اولنه چق اموردند. فقط بو دلیل نه عثمانلیچه، نه اونلرک ضعیف بر تقلیدچیسی لسانی، نه ده قازان و قفقاس لهجه سی اولمالیدر. بلکه بونلرک اورتاسی، بتون تورکرک شمدیکی زمانده آز همتله آکلایه یله چکلری بر صورتده اولمالی و عثمانلیچه قواعدی اوزرینه قورومالیدر. چونکه آنلرک صرف ونحوی اولدقچه مکمل در. بونک چاره سی ده - عموم مکتب کتابلریزک برلشدیرلمسندن عبارتدر. غزتلر و حکابه چیلریزده چالشرلرسه بو اشل دها قولای، و ایرکن الده ایدیله یلور.

ی. مولایف. (قریم)

اثرلری توگل ایدیکنده اصلا شبهه یوق. مذکور کتابلر مدسوس اولماسونلر و نقل ایدلمش سوزلرنک استنادلری درست ده بولسون، اول وقتدهده همیشه بزرگ قرآن و سنت گه متابعت قیلورغه تیوشلی. بو اورنده بولغان سوزلر مز توحید و عقائد خصوصلرند ایدی. حالبوکه توحید و عقائدنی خبر واحد ایله حدیثلرگه بنا ایدرگه ده درست توگل. ایدی معصوم توگل شیخلر سوزلرینه بنا قیلیمق نیچک ممکن اولور؟ فرض ایتدک، مذکور شیخلر یغمبرلر قیلندن معصوم بولسونلر (بوله اعتقاد جمیع مسلمانلرغه خلافدر) اول وقتدهده قرآن و سنت گه خلاف بولماسون ایچون آنلرنگ سوز لرینی تاویل ایدرگه و سلفلر یولی ایله تطبیق قیلورغه تیوشلی. چونکه دستورالعمل ایدلنه چک اصل، سلف یولیدر. فرض ایتدک، بو طوغروده اصلده فرعه یوق، بلکه بو شیخلر، سلفلر ایله بر مرتبهده بولسونلر، بزرگ همیشه ده کتاب ایله عمل قیلیمق لازم. چونکه قرآن یولی آچیق و ینگل بر یولدر، اما صوفیلر سوزلری اوز اقرارلری ایله رمزلر و اصطلاحلردن عبارت بولوب حتی بونلرنگ ظاهرلرینه حمل ایدوچیلر ضلالتک توشه چکلری بیان قیلنور. ابن عربی کتابلری دینی عقیده لرگه و اصلورغه خلاف سوزلر ایله طولوغدر. عبدالکریم الحلی ننگ «الانسان الکامل» اسملی کتابی ده اسلامغه کوره خرسیتانلقغه یاقیندر. البته بونلرنگ ظاهرلری مقصود بولماسه کیره ک، بلکه اوزلرینه معلوم بولغان رمزلردن عبارتدر. بو کبی اثرلرنی اهللرندن باشقه لرغه استعمال جائز توگل. چونکه یولدن یازمقلری بیک ممکن.

ابو نبر افتری: - مین بر گناهی بنده من. اوستیمه یوکه نگان فرض و واجبلردن بی خبر طورسه، اوزیه یول باشچیسی قیلوب بر شیخ اوزرینه بیعت بیروب شونی اوزیمه مرشد اتخاد ایتسه نیچک بولور؟

مفتی: - بو تقدیرده بر مرشدگه تابشرلمق لازم. مین سیکا شمیدی مرشد ایزله مک یولینی کورسه ته: اوز ییلدکک قدر عملرکنی اخلاص ایله قیاورغه اجتهاد ایت! کوکلیکه شبهه توشه ر بولسه فی الحال اوزکدن آرتق بلوچیلرگه شونی عرض ایدوب حقلقنی طلب قیل! کشی حق حرام، آدملرگه اذیت بیرمک حرام، بوزوق اشلرگه اعانت قیلیمق حرام، یالغان سویله مک و خیانت قیلیمق حرام ایدیکن، غاز، روزه و زکات فرض بولدیغن، صدق و امانت، خیر اشلرگه معاونت، فقیرلرگه یاردم قیلیمق تیوشلیلگینی البته بلمکده درس. ایشته اوشبو شیلرگه خلوص قلب ایله مداومت ایت! اخلاص بولسه آز عمل ده برکاتی بولور. اخلاص سببندن الله تعالی رضالغی تابلور. مجاهده ایدوچیلرنی الله تعالی حق یولغه کوندرمک ایله وعده قیلغان، رسول اکرم

II

تورك خلقلرينگ بر تلمده و بر شيوهده سويله شولرى بيك ياخشى اش بولور ايدى. تورك خلقلرينگ تلملرينى برله شدر و يوللرينى كورسه تودن تلك. مونك امكان تحتنده بولوب بولماون نظر دقت كه آليق. اگر بو امكان تحتنده بولغان بر اش بولسه هيچ كيچكيميچى مونك چاره سنه كرشورگه تيوش. اما امكان تحتنده بولماسه بو اشنى اويلا ب قارارغده يارامى. چونكه اول وقتده قومدن آرقاز ايشو قيبلىدن بوش سعى بولوب غنه قالاچقدرد. فكرمه كوره بو اش امكان تحتنده بولور توسلى كورغيدرد. چونكه تورك خلقلرينگ تلملى اساساً بر در، آيرما ايسه طرز تكلم وشيوه لر نده در. طرز تكلم وشيوه ايسه طبيعت تاثير ندين، اقليم كوچله و ندين كيوب چققان بر نرسه در. طرز تكلم وشيوه نى برله شدر و، بر بر سندن يراق بولغان طبيعت و اقليملرينى برله شدر و شيكلى ممكن بولماغان بر اشدر. مثلاً ايچكى روسيه ده كى اقليم و طبيعتنى قطايد بولغان اقليم و طبيعت برله بر توسلى يا صارغه طريشو هم قطايد اوسه تورغان نباتاتى روسيه ده بولغان نباتات برله بر توسلى يا صاو. قضاى هوا سيني روسيه هوا سى توسلى ايتو هم شولارنى يا صارغه طريشو نه قدر بعيد احتمال بولسه شول اقليم و طبيعت تحت تاثير نده ياشى تورغان خلقلرينگ ده طرز تكلم وشيوه لر نده برله شدر گه مانشو آندنده ابد اولغان احتمالدر (هيچ ممكنده توگلدرد). ايكنچى ياقدن قاراغانده بولارنگ طرز تكلم وشيوه لرى برله شوى ايچون قاشو لازمدر. توريكه - روسيه، و ايران مملكتلرنده ياشى تورغان توركلرنگ طرز تكلم وشيوه لرى برله شورلك درجه ده احتلاط ايتولرى هيچ ممكن بولماسه كيردك. منه بوده بر مانعدر.

۳ نچى، بولارنگ طرز تكلم وشيوه لرينى برله شدر و ايچون مطلقا شونلردن بر روغنگ طرز تكلم وشيوه لرينى قبول ايتهرگه تيوشلى بولاچق. موكا رضالق كورسه تورنرمى؟ قازا قلمى بزنگ طرز شيوه نى قبول ايته چك ياخود بزى آلارنگ شيوه لرينى قبول ايتهرمز؟ بو ايسه هيچ ممكن توگل. هر قا يوسى اوزينكن آرتق كوره چكدرد. توركستانليرده شولاي ايته چكلر. موكا قازا قلرنگ اوزلرينه مخصوص شيوه و طرز ايله غزته و ژورناللر چيغاروب مانشولرى دليل بولسه كيردك. منه بوده بر مانعدر.

۴ نچى، تورك خلقلرينگ بر برسن ياقين كورولرى، بر برسن قارنداش طانولرى، برسنه قايفو كيلگانده بارچه سى شوگا اشترك ايتولرى، تيوشلى وقتنده بر برسنه ياردمگه حاضر بولولرى ايچون، عموماً بر برلرئنه خير خواهلقلرى ايچون طرز تكلم وشيوه لرينگ برله شولرى لازم بولماسه كيردك. مونك ايچون مكتب مدرسه لرده شول خلقلرينگ بر نسلدن و بر برسنه قارنداش ايكانلكرن ياخشى

توشندرلوب اوقوتاسه ياراب طورر.

مينم فكرمچه بونلر آراسنده عمومى مشترك لسان تابارغه بر يول بار. اول ايسه: عريجه نى شاگردلرنگ ۲-۳ يلمده مطالعه لرى چيغالق ايتوب ياخشى اصولده اوقوتودرد. چونكه بزده هر كشى بالاسن الك از اوقوتانده ۵-۶ يل اوقادرد. مذكور اصول ايله اوقوتولغانده هر شاگرد عريجه نى ياخشى اوقى- يازده ييله تورغان بولوب چيغاقق. منه شول وقتده عرب لسانى آرازنده مشترك بر لسان بولور. محمد بن عطاء الله السلمى. (چاقاق).

III

۶۰-۷۰ ميليون تخمين ايتولگان دينا و جنسا بر بولغان بيوك بر ملت ايچون مشترك بر تل لازم بولسه ده بو اشنى باشقاروب يولغه صالوب ييارورده ي بر «داهى». بزنگ هاتكه نصيب بولماغان. اول زمانلرده بزنگ طالعسنلرغنه قارشو، اقتدارلى محررلرئز بولماغان، ياخود بولوب ده بو اشكه اهميت بيرماگانلر. ايندى باشمزدن كيچكان بر خطانى ايكي مرتبه كيچررگه- مساهله ايتهرگه ياراماسه كيردك. چونكه حاضرده ميدانده غى ۲-۳ تورلى شيوه لرننگ آرتلردن ينه بر نيچه لرى قالفوشوب برى آخرينه خلاف بر طاقم تورك قوملرينى ميدانغه چغاراچغى بديهيدرد. كيله چكدده باشمزغه بلا بولاچق شول آفاتنگ آلدينه سد چيگلسون. تورلى شيوه بتوب، يرينه بتون تورك بالاسينى قرده شچه اچينه آلاچق عمومى بر «تل» چقسون ايدى. معلم حبيب الله عابدى. (شاخته).

IV

توركى قوملر ايچون عمومى و مشترك بر تل، لازم گنه توگل لازمدر. اما اول تلمنى ميدانغه چغارو البته مشكل بولور. فكر عاجزانه مه كوره توركى قوملر اول باشلاب اوزلرينه آرا لاشقان چيت سوزلرني چغاروب تاشلارغه كيردك. بو خدمتى ده مطبوعات دن اميد قيلامز. غزته و مجله لر صاف توركى تلى ايله يازلسون، مکتبلر مزده توركى تلى كتابلرى بر بولسون، يوقسه مشترك تل ميدانغه چغارو قين بولور. شونگ ايچون همه بيرده گى غزته و كتابلر بر تلمده و بر توسلى ترتيب ده بولورغه كيردك. شولاي بولغانده غينه حسن على افندى ديگانده ي ايللى يلمده بر نرسه ميدانغه چغار ديب اويليم. خليل قارميشف. (غولجه).

V

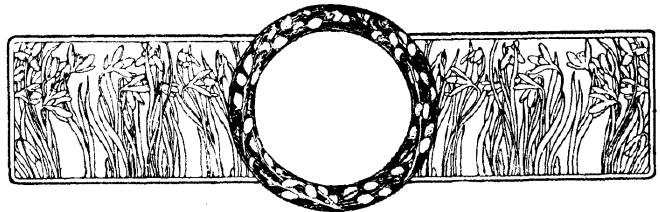
فكر قاصرمه كوره مختلف قطعه لرده ياشى طورغان توركلر اوچون عمومى مشترك بر لسان غه جدى احتياج واردرد. تورك

نزاع لفظلر برله نیجه آپلر حتی قانلی و فاجعه‌لی کارتینه‌لر میدان آغانچی غه حدلی دعوالاشقان خلق، رسول اکرم دینادن کیتکان ایکان، کوبجی گنه وقتلر اونکان، کلام الله حقنده اهل اسلام و علما کوموجور و جفا چیکدیلر. بر تورلیسی ایته: کلام الله «قدیم»، ایکنچیسسی: «حادث». مونه ققرش کیته. چیتدن برده و کیلوب برسینه: کلام الله قدیم دیسز. نفسیمی؟ لفظیمی؟ «کلام نفسی» دیدیکده راست آیه‌سز. ایکنچیسینه: حادث دیگان سوزگردن لفظیمی مراد؟ ایو لفظی. نه آلی بولغاچ سز نیکی ده درست. دی. ایکنزنگ ده مقصودلر کور، سزنگ ققرش و سوز کور بولور. بولور. بو قیلندن ایکان، دیه آرالرنده قوه محاکمه یوقلقنی آچق کورسه توب شوندنغه نزاعلری باصلا. شونک کجی تپاس توکناس ققرشلر هر عصرده غی هم بولورنده گی مسلمانلرنگ عزیز عمرلرینی ضایع ایتوب پریشان حالینه توشورمکده در. محاکمه و مشاوره ایله پارلاق و مسعود یاشولرگه برنجی سبب بولغان نرسه لر بتونله ی آرادن چغوب یوغالدی.

رسول اکرم دینادن کوچدی، خلفلری شریعت اسلامیه‌نی وارث اولارق اللرینه آتوب قالدیلر و شونک دوامی - یاشاوینه اجتهاد غیرت دیگان سوزلر هر عصر و هر زمان کورککه آشدی، دین و ملت دیگان سوزلر ذکر و تسبیح اورنینه ذکر ایدلوب کیددی. اما تیوشلی چه حمایت ایو اصوللرنده فوق العاده الوغ خطاقل قیلندی. افرادنک تلرنده ذکر ایدلسه ده هیئت اجتماعیه برله بر مسئله و بر نقطه‌غه قرارلانمادیلر، هر کم اوز بلگانینی و اوز فکرنی ئوست گه چغارو و باشقه لر تقن چیتکه تاشلاو فکرنده بولوب تورلی فرقه و تورلی مسلک‌لرگه آیرلیدیلر. اصل اعتقاد بر بولسه ده فروعاتده بتونله ی باشقه بر اصول اخذ ایتوب حیات اجتماعیه نی بوزوق حاللرگه اوغراتیدیلر. اشنی هیئت - کامیسیه برله یوروتوب، مسئله طاشقه قویله کیلسه و بوندهده احوال زمان و مکان کجی مهم عامل اعتبار ایتوب، حکم، کوربه ک طرف فکری ایله اجرا ایدلسه فروعی مسئله لرمن بو حدلی اوجسز قریسز بولمای، کوزگه آلورلق و دستور طوتلورلق قانون کتابلری میدانغه کیلمه س ایدیعی؟ رسول اکرم، ظلم و استبدادنی منع ایتوب فکر اجتماعیه، حیات علمیه‌نی، فضیلتی تعلیم ایشمش ایدی. اسلام دینی ده حریت، مساوات و عدالت اوزرینه بنا اولنمش ایدی. بو فضیلتلر رسول اکرم دینادن کیتو برله نونک بر باد بولدی. اسلام دینینگ کیگ دائره لرینی طارایتدیلر، اسلامیتکه، قبول ایتمه‌لرنگ درجه ده آغرقلر علاوه قیلیدیلر. کفر پیچاتلری کوبایدی. اسلامیتده بولماغان نرسه لرنی دیندر جز قیلوب آنی اجرا ایتمگان کشیلرنی دیندن چیقاردیلر. حقیقت، حقانیت برده‌لندی، تعصب، حب نفس،

ایلی، بری ایکنچسی سیله تانیشب و الفت حاصل ایتوب ترقیسی ده شو سایه ده اولاجاقدر. بوندن صوگ، بز تورک، سین تاتار، تیگی سارت، کجی مشنوم بیانچی اسملر آرادن قالفاقچ یا که اهمیتی قالمیاجاقدر. بو وقت همه‌مزده کندمزنگ تورک اوغلی تورک ایکنیمزنی بیله چک مز. بونی میدانغه چیقارو یوللری ایسه آنچاق مکتب کتابلری و مطبوعات سایه‌سندده اولاق در. مکتب کتابلرینی، غزته و ژورناللرینی عمومی راق بر لسانله یازمق لازم بولور. بو وقتده ایسه تورکلرنگ منشألری اولان تورکستان شیوه‌سی آله توتولماقی درکاردر. عثمانیلرنگ لسانلری غزته‌لرغه قبول ایتولسه باشقه لر ایله بریکتورمک قین اولاجاقدر.

نظرخوجه عبدالصمد اوغلی. غالجات قریه‌سندده.

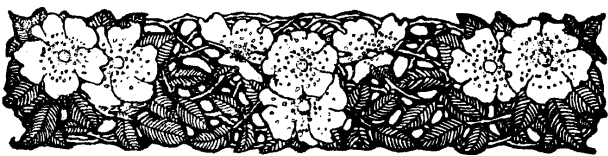

اسلام علمنده انقراض دوری و آنک سبیلری

I

بالارمزنگ: «بره‌ونک بختی کیریله‌سه یوغالغان، واطلمان، صنغان، یاغان ده، بلا و قضا کیلسه ده آکا بولا» دیگان سوزلری حکمتلی سوزلردندر. بو سوز بو کونده عالم اسلام اوستنده در. عالم اسلام بو کونده شول حدلی رذالت گه توشدی: آیتوب تصویر قیلوب بتر و ممکن توگل. عالم اسلامنگ نیندی گنه کوشه‌سینه قارامه: آنده خورلق مسکنت ظامر جایگان، قایدغه قارامه، آنده مسلمانلرده جهالت، تعصب، یسلک میدان آتوب اورطه‌غه کروب اوطورغان؛ قایدغه قارامه، مسلمانلر سبرلوب توگلوب ناموسلرن آیق آستینه تابتاب وحشیت و بدویت محیطنده. نیندیگنه بر یرده آکلی، معرفتی بر آدم گه طوغری کیلسه لر آنی بتونله ی اشدن چغارالر. وجدانلری صیغدرما تعلق غنه توگل، بلکه انسانیتی بر طرف قیلوب نفوذ و آبروین یوغالتورغه طرشوب بتون دنیا قوبارالر. نیچوک رسول اکرم دینادن یوغالدی عالم اسلامه نزع طوغدی، خلافت طوغروسنده نزع باشلانوب مسلمانلرنگ نعلق جبرینه ضرر کیتدیلر. الی یومنا هذا شوندن باشلانغان نزع حکم سوردی، بناء علیه عالم اسلام انقراض اوچاغینه طوب طوغری باروب یوز توبان کیتدی. نیچوک بو ملتک آغه کیتونه نق ایمان ایته‌رسک؟ ...

توشه‌دايلىر. آنلارنى آرتدرو. وراج و ترقى قىلدروغە غىرت ايتىمك شويلا
 طورسون، سعى و عدالت اوريننه ظلم و عطالت، عرفان و صنعت
 يرينه جهالت اورنلاشدرروب، ايىك مهم حصلت اورغان بر يرينه
 شفقت و مرحمت، مشاوره و محاكمه كى فضيلتلرنى ده يوغاتدليلر.
 بغدادده عباسيه دولتى، ايسپانيهده اندلس حكومتى ميدانغه
 چقدى؛ علوم و فنون ترقى ايتدى. فقط خليفه لر ذوق صفا،
 عيش و عشرت برله عمر سوروب دولتىنگ باتويونه سبب بولديلىر.
 بو كونده و بو كونگه جدلى بولغان خليفه لر دن گنه عبرت آلورغه
 كيرهك. «فاس» نىگ مولاي حنيطى بو ياشكه يتوب تيمر يول
 و پاراخودنىگ بارلغينه اشاغى، سحر ديوب اعتقاد ايتە، كون تون
 جاريه و دلبرلر برله عمر كيچروب كيف صفا سوره در.
 اندلس دولتي ده علمده، فنده صوك درجه ترقى ايتكان ايدى.
 اسلام دنياسى بحر محيط اطلاسى غە قدر تارالدى. بيوك اسلام
 سر عسكرى عقبه بن نافع، دوه سيني «قناريه آطه لرى» قارشوسينه
 دكرگه طوغرى سوروب: «يارب! شول دريائى عمان، سيرمه
 مانع بولماسه ايدى، اسم شريفكنى كوكارگه كوته رر ايدم!» ديه
 فرياد ايتدى. مونه اسلامنگ يندى قهرمانلرى بولغان، لىكن
 موندى قهرمانلر استبدادچيلر طرفندن محو ايدله كيلگانلر.
 خلاصه: اسلامنگ انقراضينه برنجى سبب، خلفاي راشدون
 صوگنده غى خليفه لر در. مباركشاه الحقى .

بايلىق تابوچى ايله، بار بايلىقنى صاقلاوچى

اوشبو يىل ۱۹نجى عدد «شورا» ده: «طريشوب كسب قىلوچى
 و طوغرىلغى سببندن بايوچى فقير ايله، آتا بابان قالغان بايلىقنى ياخشى
 صاقلاوچى باي بالاسينىڭ قايسىنى آرتق كوره سىز؟» دىب بر
 سؤل يرلگان ايدى. شوگا قارشو يازلغان جوابلر شونلر در
 (جمه سى ۱۹ عدد):

۱
 ضرشوب كسب قىلوچى و طوغرىباغى سببلى بايوچى فقير،
 گرچه احترامگه لايىق بولسه ده، آتا بابان قالغان بايلىقنى صاقلاوچى
 باي بالاسى عادتده يىك آز بولوچان بولغانلقدن برنجيگه قاراغانده

كبرلك ميدان آدى. سؤ استعمال سببندن علم، يىك آرزغه نرسه گه
 حصر ايدلوب معارف و علوم دنياويه بدعتلردن صانالدى. ترقيات
 انسانيه گه ايىك برنجى سبب بولغان اقتصادى و اجتماعى قاعده لر نىڭ
 معنالىرى توشنلامادى. معيشت يوللارنى اوگره نورگه اهميت ويرنمادى.
 اهل اسلامنى اداره قىلوچيلر موقع صاحبلىرى بولدىلرندن
 شرافت ايله يرينه قارشو توشدليلر و بعض منافق علمالار، مرائى
 مشايخ لرمز مسلمانلغى تحريف و تاويل قىلورغه يول آچوب
 اداره لرنده گى مظلوملرنى قوتسىز قالدردليلر، باطل هم خرافات
 ايله زهرله ديلر. عقل و بصيرتلرنى سعى و فعاليتلرنى جهالته و بطالته
 آلاشدردليلر. «حب الدنيا رأس كل خطيئة»، «الدنيا ملعونه، ملعون
 كل ما فيها» كى بر طاقم سوزلرنى حديث عد ايتوب رسول الله غە
 افتراء و جنابت قىلدليلر. شان و حياتنى، سعى و عدالتنى هيچ بر
 نرسه گه صانامادليلر. ايمان و اعتقاد، عمل و عبادتده، نهايت اداره
 و سياستده بر بولغان ملت، ايىك فرقه گه آيرلوب، بر برسنى
 بوغازلاو حالينه كيلدليلر. اوشبو قانلى قاجمه لر برله علم اسلامنگ،
 يىلى بوگولدى. يوقلانن آوروباده جهالت اويقوسندن اوياندى،
 وحشت و تعصب ياتاغينىڭ كئارنده بولغان پارلاق بر مسلمان
 مدنيتدن اوزلرينه كيرهك بولغان قاعده لر نى آدليلر. مسلمانلرنى
 اوزلرينه مال و قول ايتدليلر.

دينمزنىڭ بويورقلرينه قارشى كىفران نعمت و تعصب نتيجه
 سى بولمادى كى: شوشى معرفت و صنعت عصرى ايچنده انسانلق
 شرفچه ايىك توبان اورنده بزگنه قالدق؟. آفتامايىل و تيمور يول
 آربالرينه «شيطان آرباسى» كى اسملر يوروب الله نىڭ نعمتندن
 استفاده ايتىمك يوانده بولمقنى طاشلامق درجه لرينه باردق.
 تليفون، تيليغراف كى معرفت و صنعت بديعه سينه «جهنم چرانى»
 نامى يوروب، فن و صنعت، معرفت و هنرنى انكار ايدهرىك
 آنلرنىڭ ميدانغه كيتورگان شانلارنى جوتوق يولنده سى ايتىك.
 هيچ بر حكومت، مدنيت تشكيل ايتە المادىغى بر دورده
 بر آز خلقنىڭ، بوكون له قدر مىلى كورلمگان روشده باشلرينه
 كيلگان بر «امى» (يغمبرمز) نىڭ ارشادى ايله يىك آز بر زمان
 ايچنده فائده لى بر مدنيت و عادل بر اداره و حكومت تشكيل
 ايتمشلر، صحت و ثروت، قوت و رفعت، شرف و عزت هم ده
 هر تورلى احترام و نصرت مسلمانلرغه موعود و مخصوص بولدىغى
 يىك، يقينى كورسه تمشلر؛ علم و صنعت آنلر ايچون ايىك قانات
 بولدى. علو جنابلق و بيوكلك كوكلرينه چقمشلىر ايدى. اوچ
 قطعه نىڭ برى يرينه توتاشقان يرلرنى فتح ايدوب جنت حالينه
 كيتوردليلر، دارالسلام حاله قويدليلر، لىكن آنلرغه وارث بولغوچى
 صوك مسلمانلر بو شرف و نعمتنىڭ نيچوك ميدانغه چىقدىغى

V

طرشوب کسب قیلوچی و طوغریلغی سبیلی بایوچی فقیرگه کوره آتا بابدن قالغان بایلقنی یاخشی صاقلاوچی بای بالاسی آرتقدر. چونکه اولگیسی فقیرلکنک آچیسن اوزی تاتوغان. کسب و اقتصاد قاعده لرینی بلوچی، الحاصل: دنیا مکتبده اوقومش بر کشیدر. آنک یاخشی بولووی طبیعی. اما آتادن بای قالمشیر، کوبرمک وقت مال قدرن بلمی اسراف و سفاهتکه بتروجهن بولالر. ایندی شونلر گروهندن چنوب مالنی یاخشی صاقلی بولووی عادتدن طش اش بولدیغندن اولگیدن البته یاخشی. بو ایکنک اولگیسی بوزق اشلردن جهنمدن قورقوب طیولوچی و صوگئیس ده هیچ جهنم قورقوسی بولمادیغی حلاله محض صاف وجدان حسبلی طیولوچی لرغه اوخشیلر.

ایوب حسام الدین عین الاین. (قاتای).

VI

طریشوب کسب قیلوب و طوغریلغی سبیلدن بایوغان فقیرگه قاراغانده، آتا بابدن قالغان بایلقنی یاخشی صاقلاب طوتا بولوچی بای بالاسی آرتق و ماقتانلورغه تیوشلی. چونکه آنک هیچ مشقتسز کیلگان مالنی صاقلاب طوتا بلوچیلگی، آتاسندن مال قالمغان وقتدهده اوزی طریشوب مال تابوب صاقلاب طوتا بلوچیلگینه دلیل بولور. انسانک طبیعی ده هیچ مشقتسز کیلگان مالنی طوزدروغه میال بولویچلیق ایدی، اما بو بای بالاسی شولای بولسه ده مالنی صاقلاوی. انسان اوزی طریشوب تابقان مالنی طوزدروچان توگل. عبدالله عبدالمنوف. (ایسکی قوتلومبت).

VII

فقیرلک ایله طریشوب طوغریلغی سبیلی بایوغان فقیر، آتا بابدن قالغان بایلقنی یاخشی صاقلاوچی بای بالاسندن آرتق بولسه کیرهک. چونکه فقیر وقتده هر نرسه نك آچیسن بلگانلگی سبیلی فقیرلرنک حالن تیکشروچی بولسه کیرهک؛ بای بالاسی ایسه هر نرسه نك آچیسن بلمه گان (تاغانان) سبیلی فقیرلرنک حالی نیچک ایدوکنی کوب تیکشرمی.

علام راکییف. «طرویسکی» ده مدرسه رسوله ده.

VIII

طرشلق ایله بایوچی فقیرغه قاراغانده، بایلقنی صاقلاوچی بای بالاسی آرتق. زیرا: بایوچی فقیر، بای بولغاچ، بایلقنی صاقلی آلامی، یوقی-بو مجهول. صاقلی آلامینی احتمال توتوب، بایوچی

آرتغراقدر. اوزینک کوچی وماگلای قیری برله بایلق تابو زور بر اش بولسه ده محنتک نه ایکان بلمگان، آچی توچی نی کورمگان، حاضر نی آشاب و حاضر نی ایچوب یلی اویده، بومشاق اورنده یوقلاب اوسکان، بایلقنک قایدن کیلگانلگی و نیچک حاصل بولغا- ناغی حقنده معلوماتی آز بولغان بای بالاسی ایچون، آتاسندن قالغان مالنی یاخشی صاقلاب آلوب باره قده بیك چککنه اش توگلدر. بیگره کده بزنگ ملتده اولگیسینه قاراغانده صوگئیس آرتق و بناء علیه صوگئیس آرتغراقدر. ام کلثوم خبیره. (اوقا).

II

طریشوی و طوغریلغی سبیلدن بایوچی فقیر آرتق. آنکچون، مونده ایکی خصلت بار. برسی ایسه طریشوب و طوغری اولوب کسب قیلوب مال تابا آلا، اوزینگ غیرتی و اجتهادی آرقاسنده مالغه خواجه بولا. ایکنچی، شول جیغان مالن تلف ایتمی صاقلاوی و ترقی ایتدرووی. آتادن قالغان مالنی صاقلاوی قین اش، مال صاقلاوچی بالالر یوزدن بره وده یوق، دیه دعوا ایدوچیلر بولسه، «آتای تابقان مال توگل، اوزم تابقان زهل توگل» دیب تیددروچیلرده آز بولماسه کیرهک.

ع. علی اکبرف. (اورسکی).

III

آتادن قالغان مالنی صاقلاوچی بای بالاسی ایله، اوز کوچینه آشانوب استقلالیت ایله قوراللانغان فقیر آراسنده البته زور آیورما بولورغه تیوش. چونکه: آتا حاضرله بقالدرغان مالنی صاقلاورغه ممکن... اما فلک نك مئ تورلی اذاسی آستنده صوگ درجه ده گی آغرقلرغه کوکرهک کیروب «یوق» مالنی «بار» غه چقارغان کشی نك قهرمان ایدیکنده شبهه بولماسه کیرهک. بناء علیه: بونلردن اولگیسی، صوگئیسینه قاراغانده هر جهندن آرتق. زمانزده مترقی ملتلرنک یاش اوسمزلرینی اوز قول کوچینه آشاندروب تریه قیلولری ده یوقاریده غی دعوامنی تأکید قیله در. معلم حبیب الله عابدف. (شاخته).

IV

اولگیسی آرتق. فقیرلکدن بایمیش آدم، طرشلغی، عدالتی ایله حاضرگی بایلقنی صاقلاب یاخشی اداره قیلوب آرتدروغه کوچی یتهدر. اجتهادی بولمغان آدم، آتا بابدن قالمش ثروتی نیندی قورال ایله آرتدرو و صاقلاور؟ حسین یعقوبوف. (ایسکی اوپ).

ياخشى صاقلان باي بالاسينه قاراغانده، طريشوب كسب قيلوچى فقير شيهه سز آرتقدر هم شولاي بولورغده تپوش. اما بالارن ياخشى تريبه ليمز ديب كانفيت، ييمش وچيكلوك آشاتوب اوسدرگن هم بالا تريبه سندن ذره قدر خبرلى يوق آسراولر قولينه بيرلوب تريبه، حسن اخلاق آلاسى يرگه، سؤ اخلاق، افعال قيجه آلوب اوسكان بزده گي باي بالارينك، آتالردن قالغان مالنى صاقلى آلولى، شول تريبه ده اوسولرن اعتبارغه آغانده، طريشوب مال تابوچى فقيرگه قاراغانده باي بالاسى آرتق ديورگه يول قويا. شونك ايچون حاضرگي حالتى ايسكه آلوب باي بالاسى آرتق ديه سم كيله در. موندى سؤال عمومى احوال، زمان وماتكه قاراب بولديغندن يوقاريدىغى شيكلى سطحى نظر ايله حكيم قيلورغه يارامى، مدنى ملتىر حالينه چاغشدرغانده مذكور فقير آرتق بولدى. بزك ملت حالينه قاراغانده مذكور باي بالاسى آرتقدر. بو آرتق بوزده بالا تريبه سى بولماو سببلى گنه بولديغندن بو حال البته موققدر. موقت نرسه گه قاراب حكيم هيچ وقتده يورماس. ملتىزك كوزى آچلغان صاين بالا تريبه سينه اهميت بيريله چكدر. منه شول وقتده بزك ده بو حالمز بته چكدر هم شول وقتده بزده ده باي بالاسينه قاراغانده طريشوب مال تابوچى فقير آرتق بولاچقدر. منه شونك ايچون مينده نتيجه مقامنده: «آناسندن قالغان مالنى ياخشى صاقلوچى باي بالاسينه قاراغانده، طريشوب كسب قيلوچى و طوغريلغى سببندن مال تابوچى فقير آرتقدر» ديب سوزمنى كيسه م. محمود بن عطاء الله المسلمى (چاقاق).

X

باشقرد قردشلمزك آتا بابالرى اوغلرئنه اوچسز قريسز يرلر قالدروب ايديلر. شول يرلر، بولون و اورمانلر بو كونده قايدى كيتمشلر و اول يرلرده كلر عمر كيچرلر؟ اگرده بر باي اوغلى، آتا باباسندن قالغان مالنى قدرن بلوب ياخشى صاقلى آلسه اوزينك ملت و خصوصيتن صاقلى آلورلق بر كشى بولادر. بر فقيرنگ يوق مالنى بار قيلووى و اوزينك طرش و اوگنانلغى سببلى فقيرلكدن قورتولووى و اول فقيرلك سببلى كيله ترغان آقتردن يراق بولووى كوب جهتلردن ملاحظه قلوب قارالدقده ياخشى و ماقتالورغه لائق، لكن مالنى تابارغه فمظ طرش و اوگنانلغى كيرهك. طرشقان كشيگ ماللى هم باي كشى بولووى و تابقان مالنى صاقلى آلوينده تعجب ايتد ير يوق. چونكه اول دنيانك آچيسن تايغان و تجربه ايه سى بولغان بر كشىدر. انه شول دنيانك آچى هم توچى ييمشردن تناول ايتمه گان، تجربه كتمان اوقومان بر باي اوغليگك آتا باباسندن قالغان مال و دولتنگ

فقيرنگك كيم، مالنى صاقلوچى نك آرتقلمغى ثابت بولا. مالنى صاقلى آلمانده كورگان مشقتلر بوشقه كيتو اوستينه مال ايه سينه اوكنچيكنه آرتدرا، مالنى طابوغه نه قدر عقل و علم كيرهك بولسه مالنى طوتا بلوگه ايكي الوش عقل و علم كيرهك. كوب كشيرنى كوره مز، مالنى تابالر اما طوته بلميلر. مالنى تابوچيدن بيگرهك انى صاقلوچى عقللى و تدبيرلى بولورغه تپوش. ايسپانيوللر آميريقانى كشف ايتديلر مالنى تابديلر اما آندن فائده كورد آلماديلر. سببى: مالنى طوته بلمه ديلر. طوته بلوچيلر فائده له نديلر هم فائده كوروب طوره مقده نر. اوطا بلوگه قاراغانده طوتا بلو آرتق. على جان ترشقاوى. توركستان.

IX

بزك حالمز مدنى ملتىر حالينه اوخشاسه ايدى البته «اولگيسى آرتق!» ديب جواب برر ايدك. لكن مدنى ملتىر حالى ايله بزك ملت حالى آراسنده ير ايله كوك آراسى قدر آيرما بار. مدنىتى اوزلرئنه اولگى ايتوب آغان خلقلرده عائله بايلغى ايله علم ۶ - ۷ عصر دوام ايتديكى حالده بزدرده ايسه زمانلرئنه يوز مكلرگه مالك حتى ميليونلرغه خواجه بولغان آدملرنگ بالا لرن قاراساك سفيه، مسرف و تريبه سزلكلرى سببندن آتالرى اولوب بر يل طولار طولماس ماللردن آيرلوب قلوب فقر و ضرورتغه دوچار بولغانلقلرن كورگانلگمز شيكلى، زمانه سينك علم، علماسندن صانالغان، تعليم و تدريس ايله شغلله نوب آزده بولسه ملتئنه خدمتلىر تيگان ذاتلرنگ بالارئنه كوز سالساك، بر تعبير ايله ايتكانده اعوذ بسم اللهنى ايتيه بلعى، تزلرى بوگمى طورغان حقيقى نادان بر كشى بولالر. بزك ملتده مالنى تابوغه قاراغانده صاقلى آلوه نرى آزراقدر. بزده بيك كوب كشير مالنى تابدقلىر حالده صاقلى آلوه نردن محروم بولدقنلرئند بايو بر ياقده طورسون فقيرلكدن قوتولا آلمچه يوررلر. شونك ايچون بزده: «مالنى تابوب بولا، طوتا بلوب بولمى» ديگان سوز بر مقال حكيمنه كروب كيتمشدر. بو مقاله يوقاريدىغى حاللرنگ آچى نتيجهلرى صوگنده اختيارسز اولارق ايتلگان بولسه كيرهك. «آتا تابوب قالدركان مالنى صاقلاب طورو، اول بيك ينگل اش، اما ماگللى تيرلرن چغاروب كسب قلوب مال تابو، كوب صومارغه مالك بولو بيك قيون، شونك ايچون: طريشوب كسب قيلوچى و طوغريلغى سببندن مال تابوچى فقيرنى آرتق كوره مز» ديورگه ممكن بولماسه كيرهك. بو- بالارئنه حقيقى تريبه بيروب، چن مقصد (ايقانوم) هم حسن اخلاق صاحبي باصاب قالدركان مدنى ملتىرگه نسبت ايله البته شولايدر، يعنى آنلر حالينه نسبت ايله آتا بايلغن

مذکور بای بالاسی، اولده بایلق و راحت اچنده یاشاگانلکدن استقبالی حقتده آکا آرتق بر نرسه امید ایدرگه طوغری کیلماگان، فقیرلک، محتاجلق کبی عذابلر و مشقتلر آنک نسینی صبرلی، ثباتلی معتدل بولورغه مجبور ایتمکلی یوق. طبیعت و طورمش مجبور ایتمی طوروبده قولنده غی مالنی صاقلی آلرلق سبیلرگه مالک بولووی بولانک عقللی و تدبیر ایسه سی بولووینه دلالت ایدر. شونک ایچوننده مونسی آرتغراق بولورغه کیردک . «بخشیای» ده معلم : امامالدین حیدرفی .

XII

باباسینگ میراث مالینگ قدرینی وفاتندن سوکره ییلن اولاد ایله کندی قپوسنده غیرت ایله چالیشان اولادک ایکسی ده بردر. یورتلری، ماللری تورق ایله ساتیلان کشیلرک اکثریسی پدرینک وفاتندن سوکره یورت و ماللرینگ قدرلرینی ییلمه یین اولادلردر. ینه کوندوزلری وار قوتلری ایله چالیشوب اقشاملری ۲ ساعت ظرفنده بیتروب، وفاته قدر عائله حیاتی کورمه یین کیمسه لر ایسه غیرتله کندی قپوسنده چالیشمایانلردر. بز عمومیتله چالیشمه یه مجبورلر. بز براوجاقه بر یورت و بر وطنه کیرمه یه و برلشمه یه مجبورلر. بر ملتک ایسه محو و خراب اولماسی اوجاقسزلقیدر، یورتسزلیکیدر. بز وار قوتلر ایله علم و فنی و اوسایه ده دینی ییلمه یه و توقایه امر اولنمشزکه، اگر بالعکس موفق اوله ماز ایسه ک دنیوی و اخروی مسؤلمز. بو انکار اولنه ماز. بو کون چیت دولتر حمایه سنده اولان اسلاملرک ثروت، معرفت و هنر صاحبی اولدقلرینک باشلیجه سبیلری واردر. فضله غیرت ایدنلریز آز زمان ایچرو سنده وطنده شلریز درجه سینه ایریشور. اونلر نه قدر بزه دین و مذهبه باشقه اولسه لرده آفرین دیرلر. زیرا اونلر چالیشقلرلر و چالیشقلرلی سوده لرلر. بنم فکر عاجز مچه، وطن و یورتده چالیشان ایکی کیمسه نگ برینی ده ترجیح ایدمه یوروم. نظرم ایکسینده بردر. ایکی قوت چاره رسه بریسی غالب کلور، دیسه لرده بن او ایکسینی بر ضرب مثله تمیل ایتمه یوروم. لایکلف الله نفساً الا وسعها، آیت کریمه سنه بناً ایکسی ده قوت و قدرتلری مقدار چالیشورلر. ایگ برنجی ماده وار ایسه آنجق چالیشمقدر، سعی و غیرتدر. سید جمیل خطیب زاده. قریم .

XIII

طرشوب کسب قیلوجی و طوغریلغی سبندن بایوچی فقیر، البته آنا بابدن قالغان بایلقنی یاخشی صاقلاوچی بای بالاسندن آرتقدر. حنیف . (آقا) .

قدرن بلوب صاقلی آلوی و شول مالنی دوام ایدرووی ییگره ک عجب و آرتقلقدر. شونک ایچون طریشوب کسب قیلوب بای بولغان بر فقیردن، آنا بابدن قالغان بایلقنی یاخشی صاقلاوچی بای بالاسینی آرتق کورمه من . امام محمد حافظ مهدیف . «علی» قریه سنده .

XI

کسب ایتو، مال تابارغه طریشو آدمده نی قدر طبیعی بر اش بولسه ده هر کسب ایتوچی آدم ینگلکک ایله مقصودینه ایرشوب تیزگنه بایوب کینه آلی. بر فقیرنک بایلق حاصل ایتووی ایچون تیوشلی چاره لرگه کرشکانک سوکندده بیک اوزاق زمانلر طریشورغه هم مقصودلرغه ایرشو ایچون مانع بولغان کوب نرسه. لرنی یررگه و شول سبندن کوب آغرقلر کوررگه طوغری کیله. مالنی و بایلقنی حاصل ایتوچیلرک کوسی کسبک دورت قوللری ایله توتوب بایتاغنه ماگلای تیرلر اغزغانک سوکندده مقصودلرینه ایرشکان آدملردر. بایلق نعمتینه ایرشور ایچون مذکور طریشلق و توزملیک اوستینه تدبیر و اقتصاد. ثبات هم ده طوغریلق کبی ماقاولی صفتلر لازم بولدیغی ایچون، همه سببن یرینه یتکروب بایلق حاصل ایتکان فقیرگه البته تحسین ایتمی ممکن توگل. شولایده بر آز اویلاب قاراساق بو فقیرنک موندی کورکم صفتلر ایله صفتلانونه طورمشینک ناچارلغی، استقبالی حقتده گی امید و خیاللری مجبور ایتکان کبی کورنه. الحاصل فقیرنی بایورغه مجبور ایتکان نرسه اولکده کورگان محتاجقلری ایله استقبالی حقتده غی امید و خیاللریدر. بای بالاسینگ کورساکان اشی - آنا، باباسی قالدرغان مالنی صاقلی بلوگنه بولسه ده قولده بولماغان مالنی حاصل ایتو ایچون لازم بولغان سبیلر، بولغان مالنی صاقلی بلو ایچونده کیردک بولدقدن اول جهتدن فقیرگه ایتولگاتی موگده ایتمی ممکن توگل. اما ایکنچی جهتن، بای بالاسینگ آرتق بولوی بر آز فکر ایله معلومدر. چونکه : آدم بر نعمتن آزغنه وقت بولسه ده محروم بولوب تورماسه اول نعمتن قدرن بلمی، حتی کوبسنجه آنی نعمت دبدنه بلمیدر. مثلاً: رنجو کورمگان آدم سلامتلیگنک، قایغو کورمگان آدم جان طنچلیگنک قدرینی بلمی؛ اوزنده الله نک نعمتی کامل بولوب، هر یاقدن کوکلی طنچ آدم راحتک چدی آلی، اسراف و سفاختک سالوشاده اولگی نعمتلر اوزنده تبوب خورلقغه توشکانن اوزی ده سیزمی قالا. اوزنده گی طنچلق، سلامتک هم ده بایلقنی، صاقلاوی تیوش بولغان بیک الوغ نعمتلر دیب بلماگانلکدن اول نعمتلر بتکاج باشینه نیندی حسرتلر کیله چکن توشونه آلی. کوب بای بالالرینگ آنا بابالری نیچه یلر اجتهاد ایتوب تابقان مالنی بش اون یلده برتولری بوگا آجق دلیدر، ایمدی سؤالده

یلمادیکی حالده بوگا دوچار اولماو چاره سینه کریشوب بوندن
صافلاغق طوغر وسنده اجتهاد ، کامل عقل دن اولسه کیره ک .
نظر خوچه .

XIX

اوزك بلسگان علم ، کشیدن اوگره نوب بلسگان علمدن آرتق .
آش آشوا برله ننگنه سیمرگان و تازارغان کشیدن اش اشله ب
تازارغانی آرتق . شولایوق ، آتادن قالغان مالنی طوتا بلوب بای
لولوب طورودن ، اوزکنک « طابان ایت ، ماگلائی تیری » ک
آرقاسنده طابقان مال برله ن بایلق سورو آرتقدر .

عبدالله عبداللین . (قابال) .

شیر غازی خان حقنده

۷ نجی عدد « شورا » ده گی التاسکره بناء شیر غازی خان
حقنده تحقیقات اجرا ایتدک . تبعات سوکنده اوشبولر معلوم
بولدی : خیوه شهرنده حکومت ایتمش شیر غازی خان عن اصل
چنگیز نسلندن سلطان غازی خان اولادندن مغولی ایکان (قازاق ایماس) .
مقبره سی خیوه شهرنده اوزینک بنا ایتدیگی مدرسه شیر غازی خان
نک غرب شمالی پوچاغنده بر گنبد ایچنده در . لکن اصل قبر
ییر آستنده تقریباً ۵-۶ آرشین مقداری آشاقده بولوب تخمینا
۷۰ یلر مقدم بو قبرنی بالکلیه کومدروب اوستینه بر حجره بنا
ایتمشلردر . (حاضرده بو حجره ده طالبلر اقامت قیلمقدلر) . قبر
اوستینه تاش یازیلوب قویولماقی مرویدر .

شیر غازی خان دورنده گی فضلادن معدود اولان خیوه لی
سید محمد آخون نامنده بر ذات ، مذکور خان نک شجره سی ،
آناری ، فتوحاتی ، اخلاق و اطواری حقنده « گلشن اقبال » نامنده
بر کتاب تصنیف قیلغان ایکان . لکن بو کتابک نسجه سی برکنه
بولوب اولده بخاریلر برله ن بولغان بر محاربه هنکامنده بخارا
علماسی قولینه توشوب ، آنلر اوزبه کلرگه جبلی عداوتلری
بولدیغندن مذکور اثرنی بالکلیه یوق قیلمشلردر . شیر غازی
خان ۱۱۳۹ سنه هجریه ده شهید اولمشدر . (تاریخ الحوانین) .

شیر غازی خان تره سی پهلوان آتا حولی سنده دیگان سوز
خطلدر . حضرت پهلوان ولی گنبدی ایچنده دورت خاتنک قبرلری
بار . برنجی پهلوان آتا کنبندن تازه دن بنا ایتدروچی محمد رحیم
خان اول - ۱۲۴۱ هجریه وفات . ایکنچی الله قولی خان بن

XIV

آتا ، بابادن قالغان بایلقنی یاخشی صاقلاوغه اوز اوزینه خوچه
بولوب ، یاراماغان کیره کسز اورنلرغه توتوب ئهرم - شهرم ایتوب
بتورماسدای توفیقنی یولدائ ایتو قینلقلری بار بولسه ده ، طریشوب
کسب قیلوب طوغریلغی سببندن بایوچی فقیرده ده بو قینلقلر
یوق توگلددر . آنک اوستینه فقیرنگ طریشوب کسب قیلوب
بایومقلغی ایکنچی قینلق (مشقت) بولادر . طبیعی ایکی قینلقنی
یوکلهی آغان کشی بر قینلق غه غنه چدلغان کشیدن آرتق بولور .
شول قاعده نگ اقتضاسی بله ن مین : طریشوب کسب قیلوب
طوغریلغی سببندن بایوچی فقیرنی ، آتا بابادن قالغان بایلقنی یاخشی
صاقلاوچی بای بالاسندن آرتق دیب آیته ن .

محمدظریف شریف القورماشی . (یوزکهی ته کره ن) .

XV

طریشوب کسب قیلوچی و طوغریلغی سببندن بایوچی فقیرنی
آرتق کوره مز . چونکه فقیردن بایوغان آدمک کوبسی مرحتلی ،
یاخشی اورونلرغه همتلی وبای ایله فقیرنی بر تیگر کوروچان بولا .
اما آتا بابادن بای قالغان آدم علم و معارف یولینه مالن قزغانوچی ،
تکبرلی و فقیرلرنی دشمن کوروچی بولا .

مزاریده ایکنچی محله مکتب شا کردلرندن : خدیجه مصطفینا ،
مفتوحه بنالییوا ، ماهروی آحمیروا ، بدرالحیات آقورینا .

XVI

اوزی تابقان مالنی صاقلاوچی ، آتا بابادن قالغان مالنی
صاقلاوچیدن ، تابووی و صاقلاوی اعتباری بله ن ، هر حالده آرتق
بولورغه تیوش .

XVII

آتا بابادن قالغان بایلقنی صاقلاوچی بای بالاسدن ، طریشوب
کسب قیلوچی و طوغریلغی سببندن بایوچی فقیرنی آرتق کوره م .
معلم ملا امیر ابن عبدالقهار غالجاتی .

XVIII

طریشوب کسب قیلوب ، طوغرولغی سببندن بایوچی فقیردن ،
آتا باباسندن قالغان بایلقنک قدرینی یلوب یاخشی صاقلاوچی
بای بالاسینی آرتق کوره م . انسان بر تورلی مشقت و زحمت گه
دوچار اولدقده بوندن قوتولماق چاره سینه کریشور . بو طبیعی بر
اش . اما بونداق مشقت و زحمت کورمای و مشقت نه ایکانن

تربیه و تعلیم

دینی و اخلاقی تربیه

مکتبلمزده دینی و اخلاقی تربیه بیرو خدمتلی عموماً کتاب و درسکلرگه تاشلاغشدر. شول مقصودقه یتەر ایچون مأخذ و منبعلی مختصرالوقایه و عین العلم بولغان حسابسز کوب علم حال و اخلاق کتابلی تدوین قیلنوب مکتبلمزگه کرتلدی. معلم و مربیلر شول کتابلرنی اوقوتوب بلدروگه مجبور طوتولدیلر. بعض مکتبلرده معلملر بو کتابلرغه باشقهرق یول طوتوب اوزینک درس اصولنی معالیرهک و مقبولرک طرفقه بوروب یهره باشلاسه، بالا آتاری: «معلم، دین و ادب اوگرهقی» دیوب معلمه هجوم ایتلر. آنلرنک بو سوزلری «ایمان شرائطی» و «قرق فرض» بیکلهقی دیگن معناده بولادر.

دینی تربیه بیروده معلملمزده تورلی فکردهدرلر. بعضلری دینی تربیهنی وعظ طریق ایله بیررگه تیوش دیدیلر یا خود بو اصولنی بالافعل تنسیب قیلدیلر. بو فکرنی بعض معلملرنک تنسیب قیلون مکتبلرگه قبول قیلنغان وعظ و نصیحت کتابلرینه قاراب بلورگه بولادر. بعض معلملر مکتبلرده دینی تربیه بیرر ایچون تاریخ انبیا اوقوتقدن باشقه یاخشی اصول بارن بلمیمز، تاریخ انبیا بو خدمتی قیلادر، دیدیلر. یهش معلملردن قای برسی دینی تربیهنی گوزهل نتیجهلی رومانلر اوقوتوق ایله بیررگه ممکن؛ رومانلر دینی و فلسفی کتابلردن آرتغراق بو خدمتی قیللار، دیوب سویله دیلر. ظن ایتهمن که بو سوزلرنی آزمی کویجی تجربه لر طودورا طورغاندر.

بالارغه آکلایغای تورغان تل ایله یازلغان «شرائط ایمان» مندرجهسی، ارکان دین بولوب بتمهگان کبی بو مندرجهنی حفظ ایتکان بالانیده دین بلگن و دینی تربیهنی آغان دیوب بولمیدر. شولایوق تورلی وعظلرده، تاریخ انبیا دینی تربیه بیرر ایچون قوللانورغه مناسب کتابلر توگلدر.

«دینی تربیهلی بولو» جمله اوصاف حسنهنی جامع بولو دیگن سوز بولادر. دینی تربیهنی، تربیه اخلاقیه دن ایروب یورتوده معنی یوق. دین، اخلاقسز کشیده هیچ بر وقته تابلمیدر. کشی اخلاقی بولدیعی، آنک اخلاقی، دینی تربیهسینک شعاری بولوب تانولادر. دینک تربیه اخلاقیه سز، دینگه محبت اورلوغی چاچوب بولمیدر. بو ایکی تربیهنی بر معناگه قویولغان

محمد رحیم خان ۱۲۵۸ ده وفات. اوچنچی ابوالغازی خان. دورتچی انوشه خان بن ابوالغازی خان المؤرخ - ۱۰۹۵ لرده وفات (بو ایکی خانک تاشلری یه نه شه در). خیره ده حکومت ایتکان ابوالغازی لر بیش ذاتدر. بونده مدفون بولغان ابوالغازی قایوسی ایدیکی معلوم بولمادی. باشینه یازلغان ایاتدن تاریخ وفاتینی اشعار ایده تورغان مصراعی کیتلوب توشکانلکدن تاریخ وفاتینی هم تعیین قیلوب بولمادی. تاریخ شناسی آدملردن صوراشوب قارادق، آتی بلگان کشی تابولمادی. انشاءالله ینه تفتیش ایدوب قاریز، اگر آچق معلوم بولسه معتبر «شورا» غه یازوب ییاررمز. فاضل مرجانی حضرتلی «مستفاد الاخبار» ده شیر غازی خاننی ۱۲۲۷ دن ۱۲۴۰ سنه یه قدر خیره ده خانلق ایتدی دیب قید ایتمشدر. بونی تصحیح ایتمک لازمدر.

۱۹۱۲ سنه ۱۸ عدد «شورا» ده غ. عثمانی افندی: شیر غازی خان قبرینی حضرت پهلوان قاریخانه سی ایچنده، دیب یازادر. ظنمزه کوره بو افندی ابوالغازی خان برله شیر غازی خاننی خلط ایتکان بولسه کیرهک. حضرت پهلوان تر به سنده گی قبر اوستنده گی تاشدن کوجرلمش اولان ایاتک: «خان عادل شاه ابوالغازی که بود» دیگان مصراعنده ابوالغازی خان قبرینک تاشی بولدیق ظاهر در.

م. ب.

آیرلو

یر یوزینی بر سکونت قاپلاغان تیک طنغه یلمایوب کوله قویاش، طاغ آرتدن اگر ننه شول وقت کوکدن چغوب ظلمنده قوشدای طالینا اولانوب کیتدی قویاشده کوزنی تکدی آدینه کیلدی ظلمت یتدی چنلاب آدی طاغلرنی باصوب قب قزل ایرنن یابوب کردی قویاشده خوشلاشوب. بار طبیعت موکغه قالدی بر طاوش یوق طب طنچ هر طرفقه توزدی بردن صوده یوزگان آق کش بتدی شاو شو، قالمادی هیچ بر کیسا کدن طندیلر چومدی حسرت دیگگریته اوینامیلر کولمیلر. یر یوزی بولدی شولای هیچ قالمادی یه قالمادی بارچه قوشلر صاندوغاچلر طندی بردن صابرامی ئەلگی شاولاغان آغاچلر بولدی بردن قایغیلو شول حاله سالغان طبیعتنی و فاسز آیرلو.

قاپالی یعقوب آیمانف.

ایک لفظ دیوب قرارغہ کیرہک .

میں ، دینی تربیہ نی کتابدن اوگرہ تورگہ تیوش ، دیگہ نلر طرفندہ توگلمن . چونکہ دینی و اخلاق تربیہ نی ، صانلری معلوم بر دعالر ، اخلاق رسالہ لری و تاریخ انبیالریلہ بیروب و اورناشدروب بولماغانی کوز آلمزده باصوب تورغان تاتار اوزی کورسہ تہدر . بو دعالر ، آلی بارماقلر ، قصص الانبیالر ، مهمہ المسلمین لری ، طریقہ و عین العلملر بوروننی ایسکی مکتب و مدرسہ لردہ حسابسز کوب اوقولغانلر . مع ما فیہ دینی و اخلاق تربیہ آلوب چغوچیلر من یوق درجہ سندہ آزد .

تاتار عنصرینک اخلاق عموماً بوزوقدر . بوزوق اخلاقی آدملر طبعی «دینی تربیہ لی» اسمینی آلا آملیر . بلکہ مطلوبینک کیریسی اولہرق درویشلک . ذلت ، قورقلاق و اورنسز توکل قیلوجیلق کبی صفتلر ایلہ غیرتلی و حیثلی بولاچق روحلر نی زہرلہ گہ نلر گنہ .

اوج صنفلی ابتدائی مکتبہدہ اوقوچی بالالر ، تلہ سہ نیندی تربیہ ایلہ بولسون ، کوز آلنر نندہ کورنوب تورغان نرسہلر ایلہ تربیہ قیلنولری تیوشدر . کوزی ایلہ کورمہ گن تعلیمات و واقعہلر بالالرغہ تیوشلیچہ تاثیر ایتہ آملیر . باخصوص تاریخ انبیا کبی حسابسز یلر مقدم بولوب اوتکان کشیلر و ما فوق الطبیعہ بولغان حادثہ و خارقلر حقتدہ بالالر بر تورلیدہ فکر یورته آملیر . عقللری دہ ابرشمی . بوندی اشلرنک ، بالالرنک اویناق طویغوسی ایلہ مناسبت لری بار دیوب ، ظن ایتہ منکہ ، برودہ ایتہ آلماس . بالا اوزینک پسخالوغيہ سینہ توغری کیلمہ گن نرسہلر نی ہیچ بر وقتدہ حسن قبول ایتہ آلمیدر . مونی تجربہلر آچق کورسہ تہلر . باشقلرن قویا طوروب تاریخ انبیانک دینی تربیہ بیرونیہ کیلسہک : تاریخ انبیا نیچک دینی و اخلاق تربیہ بیرہ آلا ایکان ؟ آنک قای نقطہ سی بالانک روحی و طویغوسی ایلہ مناسبت ؟ اول ، بالانی نیچک ایتوب دینی تقدیس طرفینہ سوق قیلا ؛ دیگن سؤلر کیلہلر . تاریخ انبیا اوقوتو ایلہ دینی تربیہ بیرونی مقصود ، دین قبول ایتہ گہ نلرنک اللہ طرفندن تورلی جزالرغہ دوچار بولورن بالالرغہ آکلایوب بونک آرقاسندہ دیگہ محبت قیلدرو بولسہ ، یو اش یگرہک قرق تربیہ بولوب چغار . ۸ - ۹ ، نہایت اون یاشلک بالانی اللہ نک عذابی آستندہ قالاتر اتوب طوتونی میں ، دینی تربیہ بیر ایچون مناسبت یول دیوب ایتہ آلمیم . ییغمبرلر نی غونہ امتثال قیلوب کورسہ تو مقصود بولسہ ، دین حقتدہ بر فکرده یورته آلمغان بالاغہ ییغمبرلرنک فدائی بولولری برده تاثیر بیرہ آلمی . اول حاللر و آنلر کورسہ تکن خارقلر اول زماننک زورلرینہ دہ تاثیر ایتہ آلمغان . زماننک ۹ - ۱۰ یاشلک مکتب بالاسی ،

اول زماننک ییوکلرندن فہمدہ آرتق و اوستون دیوب دعوا قیلا آلمی تورغاندرمز بیت ؟ ! اول ییغمبرلرنک غونہ امتثال بولولرندن یگرہک معلم اوزی اورنہک بولا آلد . بالالر آندی تربیہ نی اوزلرنک معلملرندن تابارغہ تیوش . تربیہ کیرہک یاخشی و کیرہک ناچار ، کیرہک اخلاقی و دینی ، قسقسہ سی تلہ سہ گنہ نیندی بولسہ دہ ، بالا آنی اوزینک تیرہ سندہ گیلردن و معلمندن آلد . اول کوزگہ کورغہ گن نرسہلردن و کتابدن ، مطلوب بولغان تربیہ نی آلا آلمیدر . بز اوزمزدہ عائلہ تربیہ سزلکنندن زارلانامز توگلمی ؟ عائلہ تربیہ سی بزنگ تربیہ مزگہ و تعلیماترگہ غلبہ قیلا دیہ مز توگلمی ؟ طبعی شولای . بز مونی ہر کون کوروب طورامز . دیک بزنگ کتابدن اوقوتقان نرسہلر منک تاثیر . بالا کوزینہ کورنوب تورغان نرسہ و کشیلرنک تاثیر یاندہ صفر درجہ سندہ قیلاد .

مکتب اچندہ معلم اسمی ایلہ یورگن کشی ، بردن معلم و ایکنچی دن مریدر . ملت آنی مربی تانوماغاندہ دہ ، حقیقت آنی مربی تانیدر . اول کشی ، بالالرغہ تورلی حساب قاعدہ لری کورسہ تورگہ گنہ معلم توگل ، بلکہ اول بالالر روحینک خواجہ سی و مقناطیسی در . معلمنک بر دفعہ صنف بولمہ سندہ ایلہ نوب چغووی بالالرغہ بر اخلاق و دینی درس بولورغہ تیوشدر . معلمنک ہر حرکتی شاگردنک قلبندہ بر موقع اشغال ایتوونی ہیچ بر وقت اونو غاسقہ کیرہک . بنا علیہ معلم بولغان کشیدہ اوصاف حسنہ تابلوب بہرگہ تیوش . اول اوزینک شاگردلرینہ یات کشی بالالری دیوب قارامیچہ اوز بالالری دیوب قرارغہ و ہیچ بر وقتدہ تیوشسز سبیلر ایلہ آنلردن آیرلماسقہ کیرہک . بالالرنک اوینلری ، تفسلری و سیر قیلوب یورولری ، خلاصہ : خصوصی حاللرندن باشقہ ہمہ سی معلم حضورندہ و معلم ایلہ برگہ بولورغہ کیرہک . درس وقتدہ غنی طور وجدیتینی معلم نفس آرارندہ بتولہ یوغالتورغہ و کولہ چ یوز ایلہ بالالرنک کوکلن تابارغہ و اوزینہ یاقندن میل ایتدرلک قومگہ مالک بولورغہ تیوش . معلمنی اوزی سویلہ گن سوزلرگہ نق انقیاد قیلورغہ تربیہ فنی دعوت قیلادر . بنا علیہ نیندی تربیہ حقتدہ سوز سویلہ سہ اول شول سوزلرینہ اوزی انقیاد قیلورغہ مجبوردر . معلملر نندہ انقیاد کورمہ گن بالالر معلمنک سوزلرینی ، طبعی ، اعتبارسز قالدالر . غرب تربیہ علماسی : « اخلاق و دینی تربیہ نی کتابدن اوقوتو ایلہ بیرو ممکن توگل ، بلکہ بو تربیہ لرنی معلم بولغان کشی اوزی گنہ بیرہ آلد » دیوب جزم قیلالر . آنلرنک فکرلرندن بعضینی میں بو اورندہ یازوب کیتونی فائدہ لی دیوب بلدم .

مشہور تربیہ عالمی اسپنسر ایتہ : « بالالرنی علم صاندغی یاصاب چغار ایچون تاسیس قیلغان مکتبلر مزدہ کتابقہ برنجی

لوقق - Локкъ : «وعظلم وتعلیماتلر عملگه قویوب کورسه تلمه گه نده غمزه سزدرلر» دی .

گوتہ - Гете : «معلوم مدرکه کوزگه کورنگه نرسه لرنگ هر قایوسی جمله دن تلك بالارغه تأثیر ایتله» دی .

قورتمان - Кортманъ : «معلمنگ اخلاقی وتوفیقی بولووی تریه وتعلیمنگ ایگ برنجی درستلگیدر. اخلاقسزلق ایله قیلنغان تریه دن . دین و وطن اوغلری یتشمیلر» دی .

دی - ژیراندو - Де-Жерандо «اشکلکی معلمدن مراد درسنی اوستا ووقته بیرگه ن معلم توگلدیر، بلکه ئوزینگ گوزل اخلاقن و دینی اوصافن بالارغه هوا کبی یوتدرا آغان معلم مراددر. بالانک صاف جانی ایچون معلمنگ دینی اوصافدن باشقه یاراقلی آرق یوقدر» دی .

بو سویله گه نلردن آکلاشدیقینه کوره تریه عالمیری دینی تعلیمنی مطلقا معلمنگ اوصاف و حرکتدن نزله گه نلر. کتاب آرقلی تعلیم گه امکانده تاباغانلر. ذاتا مکتبده دینی و اخلاق تریه بیرلورگه تیوش بولسه مطلقا معلم بولغان کشیده شول صفتلر بولورغه تیوش . معلم بالارغه دین و اعتقادینه احترامن بالفعل کورسه تورگه کیرهک. باور و گوتلرنک سوزلرن بز ئوز آرمزدن دن تابا آلامز. بورونقی موللارمز و خلفه لرمز دینی مدرسه لرده دینی تعلیماتلرده بولماغانلر می ؛ اوقوغان تاتارلرنک قایوسی آتی بارماق و قصص الانبیائی اوقوماق دیوب انکار ایته آور؛ اخلاق کتابلرندن بولغان بدوام ایله مهمه نی کم اوقوماغان ایکن ؛ بو کتابلر باریسه ده اوقولغانلر- تیک عملگه قویولا آماغانلر. بو زمانده ایسه شوندی حاللرنی کوره توروب بولردن دینی و اخلاق تریه کوتک، دائره سندن طش کولکیدر. تاتار بالاسی اخلاقسز و ایسرتکچ مفتونی. آراده سرقت، خیانت و بونک کبی قباحتلرده یوق توگل . بونک ایله برگه دین فروعاتی دیوب کورسه تلگه ن یولا و عادتلرده متعصب. آنک یوقاریده غی قباحتری ایله دینگه تمسک و احترام یوزندن کیلگه ن بو تعصبی نیچک جیولا آغان؛ بونک جوابی یک اسان. آنک استاذلرنده شول عادتلرگه احترام و تعصب بولغان. اول استاذلرندن شول عادتلرنی احترام قیلورغه اوگره نگه ن. آباغنده تورا آلماسلق ایسرتک تاتارده جیله تی مسلمان کیومی دی . آروپا کیومی روس کیومی بولوب آنکچه حرام نرسه بولا. اول کییومنی کیهرگه جانی راضی بولمی . جیله تنگ اسلام کیومی وشعار اسلام بولوونی و آروپا کیوملرنی کییونک عدم جوازینی تاتارغه استاذلری طرفندن بالفعل اوگره تلگه ن . شوگه کوره اول ئوزنده یک نق کییوم تعصبی صاقلی. حالبوکه شولوق تاتارغه بدوامنگ ایسرتکچ حقنده غی هجانلی

اورتنی بیرله . بز مقصولرمزنی، باصلغان کتاب یتلرنده کوته مز. کتابدن اوقومق چیت کشینگ کوزی ایله کورمک، علم وتریه نی بر نیچه قول آشا آلق دیکدر. حالبوکه ئوز کوزگه ایله کوروب برنجی قولدن آغان نرسه لرگه کوب محبوب وفائده لی بولا تورغانن بله سزدر بیت ؛ بالانک قولینه کتاب کبی نرسه لرنی لایدمنه بولغان وقتده غنه بیرگه کیرهک. بالار ئوزلرنک معلملرنده روحلرینه آرق تابارغه تیوش .

باور - Вауръ : «معلم ئوزینگ شاگردلرینه آتا آنالردن شفقتلرک کورنوب آنلر ایله یومشاق ورحیملی معامله ده بولورغه تیوش . بونک ایله اول بالاغه اخلاق اورلغی چه چه آلور . ایکنچی دن معلم بالارغه هر حالده ئورنهک بولورغه یاراسن . عکسی تقدیرده اول ئوزینگ بتون معناسنی یوغالتادر. معلم سویله گان سوزلری ایله ئوزی عمل قیلسن . دینی تریه نی احکام دینیگه انقادی ایله بیرسن . بالانک توپغوسی معلمنگ سوزلری ایله اشی آراسنده مناسبتک بارن یوغن جمله دن بیگردک وتیزرهک سیزه در. ئوز سوزلرینه انقادی ایتمه گن معلمنگ سوزلرینی و تعلیماتی بالار « لاقردی » دیوبکنه بله لر» . Гете ایتهدر: «باشقه غه قوشقانی ئوزی طکلاب عمل قیلغان کشی گوزل مریمی و خوچه بولادر. معلم، سوزدن بیگردک، عمل ایله تریه قیلورغه تیوش . مک سوزدن بر اشنگ آرتق ایدیکی معلومدر» .

نمسه تریه عالملرندن شهره - Шерръ : «معلم بولغان کشیده توبه نده گی صفتلر بولورغه تیوش : آچو وقایغو کبی ناچار صفتلرنی چهره سینه چقارماسون . آچق طبیعتی، خدمتده ثابت، سوزگه اوستا، دینده ثابت قدم ونق اعتقادلی، علم، صنایع نفیسه وطبیعتنی سو بوچی بولسون. بونک ئوسته وینه شاگردلرنک شادلقلرینه اشتراک ایتوب، اورنده شادلق ابراز ایتسن . علی اخلاقی بولوب پچراق و ئوزینی توبه نی تورغان همه نرسه لردن اجتناب ایتسون . معلمنگ بو صفتلری شاگردلر ایچون تقدیر قیلوب بتوره آلماسلق اخلاقی دینی درسلردر» دی. Меръ : «معلملرده توبه نده گی صفتلر بولورغه تیوش : معلم بولغان کشی ئوز ئوزینه اشانغان بولورغه کیرهک . آداب معاشره و معامله نی بلوب رفق و ملایمت ایله معامله ده بولسون . اخلاقی، دینی عقیده سی کامل ، اشنده جدی . ظاهری منتظم ونفیس ، ئوزینگ درجه و معناسن بلگه ن وهر حالده بالارغه ئورنهک بولورلق بولسون» دی .

سه نه قا - Сенека « کشیلر کوزلرینه قولاقلرندن بیگردک اشانلر . شونک ایچونده معلمنگ اخلاقی وتوفیقی، رفق وملایمت ایله معامله سی وسلیم الطبع بولووی لازمدر. بوصفتلر بالارغه ئلله نینده ی وعظ و پروповѣдь لردن آرتقدر. عملسز تعلیمات ضریلدر» دی .

بولسده یاراقلی بر حساب مسئلهسی یوق دیلیسه اورنی باردر. چونکه بزنگ تاتار مکتب و مدرسه لینه شاگردلر تورلی وقتده، حتی قایسی اورنلرده قش اورتاسینه چه حیولمقدهلردر. شونلقدن کوزدن کرگن شاگردلر آله کیتهرگه و صوگ کرگن شاگردلر آرتده قالورغه طوغری کیله. اگرده بولارنی باشقه، باشقه صنفده اوقوتیم دیسهگ، ۲۴ ساعه تلیک ته وولک ۸۲ ساعه تلیک ته وولکگه آلسونساده وقت یتهرلک توگلدر. شول سببگه بنا آرتده قالغان شاگردلرنی یتشکن یرلرندن اوقوتورلق، تلیک کرگن شاگردلر بک اوردنگن قاعدهلرن ایکنچی تورلی مسئلهلر بلن تکرار قیلدروب خاطرله تورلک، عملیاتقه بیک نق کونکدرلک «حساب مسئلهلری» کیرهک بولا. بونک ایچون آرتدهغی درسلرنی تکرار ایله تیپلاب اشلنگن حساب مسئلهسی بولووی حاجتدر. یوقسه صوگ کیلگن شاگردلرنی آداغیلر بلن برگه قوشسهگ بلمی، آرتدن توشرسهگ اولگروب بولمی. آدهغی شاگردلرنی اوقوب اوتکن درسلرینه قاباتدن توشرسهگ، کیری توشکه نلرگه کوکلسز بولا. شونکچون تلیک هم صوگ کیلگن شاگردلرنی برگه قوشوب اوقوتور ایچون صوگ کیلگنلرگه قاعده و عملیات اوگرده تورلک، تلیک کیلگنلرگه اوتکن قاعدهلرنی ایکنچی تورلی مسئلهلر بوروب تکرار قیلدرلرلق، عملیاتقه نق کونکدرلک تیپلاب اشلنگن حساب مسئلهلری کیرهک ایدی. هم تیپلاب اشلنووی ایله برابر شاگردلرگه تابار ایچون یرلگن مسئلهلر بر برسینه منطقی هم طبعی بهیلنش (رابطه) ایله بهیلنوب اشلنووی ده حاجتدر. چونکه بوکارغه رعایه قیلنمی اشلنگن حساب مسئلهلری عمر نهره م ایتکچ گنده در. حساب مسئلهلرینک شول تورودهغی کیمچیلکلری بتورلوب، حساب علمینه ماهر کشیار طرفندن بر حساب مسئلهسی چغارلسه یاکه آز بولسده دورت عملنی کورگن شاگردلرگه قاراتوب اشلنگن تیرشکیویچنک زادانچینگن ترجمه قیلنسه ایدی.

معلم: ابوالبشر عناية الله اوغلی.

مثال بولورغه یارارلق بر مکتب

مثال طوتلورغه یارارلق بولغان بو مکتب، قازان شهرنده حرمتلو سوداگر سلیمان افندی آیطوف خاتونی فاتحه خام اداره سندهگی قزلر مکتبیدر. بو مکتب حاضرنده ۵ صنفدن عبارت بولوب شوندن دورتسی ابتدائی و برسی رشدی در. مونده اسلام دینی اوقوتلو اوستینه، تورکیچه و روسچه هم ده ایکنچی صنفدن باشلاب خاتون قزلر طرفندن اشلنه طورغان قون هنرلری اوگرده تله در.

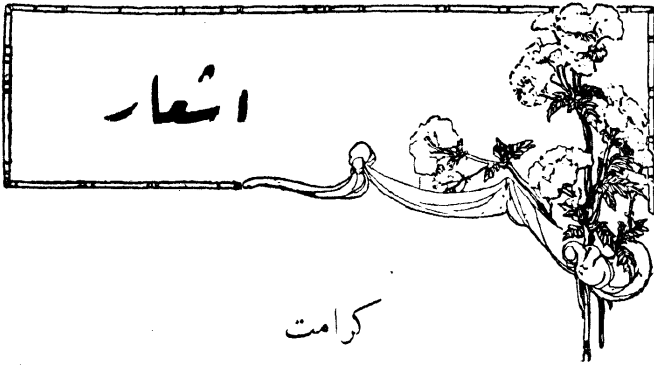
سوزلری برده تاثیر ایتمه گن. دیک تاتارغه موللانک حیلنه و چهج کبی اوصاف ظاهرهسی تریه بیروب کتانبندن بیرگن تعلیماتی بر فائده کیتورمه گن. بو کچکنه بر مثالدر. بو کونده تاتارلر بک اسلامیت اسمندن اشلنگن بیک کوب اشلری عموماً شوندی ظاهری غونهلر آرقاسنده اورناشقان عادتلردن عبارتدر. تریه عالمترینک سوزلرینه قاراغانده معلم نوزی دینی درسلیک خدمتی قیلورغه بورچیلدر. طبعی بو اشلر معلمگه یوکلنگن وظیفه لرنگ ایگ یوگیدر. شونک ایچون (بولورغه کیرهک) روس پیداغونلرندن میراپولسکی: «ابتدائی مکتب معلمینک خدمتی و قیمتت هیج بر کم تقدیر ایته آلمیدر. آنک خدمتی الله نوزی گنه تقدیر ایتسون» دیه در. شولایوق پرافیسور یورکیویچده: «پروفیسور حاضرله و گیمنازیه معلمی حاضرله و گه قاراغانده کوب جیکلدر. اما ابتدائی مکتب معلمی حاضرله و نهایت درجه ده چیتن اشدر» دی.

بو سوزلر طبعی معلمنگ اوستینه تاشلانغان دینی و اخلاقی خدمتنگ یوک بولو معناسی ایله سویله نه در. «حساب و صرف قاعدهلری اویره توچیتن اش» معناسی ایله سویله نگن سوزلر توگلدر. یوسف شرقی.

حساب تیره سنده

خصوصاً بو زماندهغی خلقلر اوز آرالزنده آلتش یرش ایله معامله قیلورغه مجبورلدر. آدملر بک آلتش یرش هم باشقه معاملهلر نده بارغه اش «حساب» غه باروب طوقتالا. حساب: حسی، کشفی هم تولیدی اصوللر بلن اوگرده تلمدیکلرندن، آلتش یرشدهگی فایده سنندن باشقه فایدهلری ده کوبدر. جمله دن: (۱) حساب، محاکمه قوه سن اویغاتا، آنی اشلهرگه کونکدره. (۲) منطقی، طبعی بهیلنشلرنی ازله رگه، اوز باشینه اش کوررگه، درست اشلهرگه اوگره ته. (۳) دقت (توبجو) قوه سن آرتدرا. چونکه حساب کبی ریاضی علملر بک نیگری دقت در. (۴) هر نرسه نی ترتیبی ایله اشلهرگه، اوگای باغندن باشلارغه یول کورسه ته. قسقه غنه ایتکده، فکر بک، چلب بوجرالری کبی بر برینه بهیلنه باروینه، ذهنک آرتوونه، محاکمه قوه سینک کیگایو و اوسوینه خدمت ایتکن علملر بک ایگ الدینی حسابدر.

مونا شوندی کیره کلی حسابنی اوگره تور ایچون ایگ تلیگه ری حساب قاعدهلری اوگره تورگه، صوگندن اوگره نگن قاعدهلرنی عملیاتقه قویار ایچون، حساب مسئلهلری بیره باررغه کیرهک بولدر. حساب قاعدهلر کورسه تور ایچون بزده حاضر یاقشی غنه رساله لر

كرامت

ایشان بولدی اوطوردق بز صو اوستونده غازلققه
مريدلر هم بارا شونده: «يا شيخم!» ديب نيازلقده.
شولای بز ديكگر اوستونده «يا شيخم!» ديب ایشوب كيتدك
بر آحمق، «الله» دىگاندى صوك باتوب توبكه توشوب كيتدك.

مونه بز بارابز توبكه يراق يت تيز يتوب بولى
حسابسز كوب بالقدر چولغاب آغانلر اوتوب بولى.

تزلگان «مرحبا!» ديلر عجب تورلى حشارتلر
ديلر: «خوش كىلدىگر يورك سزه كوبدر بشارتلر!»
مونه سوينچ بو كون سزگه! بولا ديكگر توبى جنت

مونه راحت اورن مه گگو سزه ايرميه چك ذلت
مونه كوب تورلى نعمتلر، ايجهر صو طوزلى شربتلر
اوتهلر اوستوگردن كوب گوژدهب اهل حرفتلر».

مويىنى تارتا تسبيح، توبكه تارتا كيك چايان قوللر -
آياقلىغره اورالغان يت چغارغه بيرمىلر يوللر.

كوره بز ديكگر اوستونده قوياش نورى طوراً بالقوب
شولايده نيچه يللر بز چغا آلمىز همان قالقوب.

كوره بز اوستوبزدن صو ياروب يرتوب كيتلر يت:
زرهيلر، قرهيسرلر كيلوب كوكره اوتهلر يت!

بجمله شمك وقت بزگه ايدى يت بو وداعلقده
ولكن ايله نوب كيتدى غازلق بر نزاعلققه.

نيچه يوز يللر اوتدى ايندى همانده تارتشو بزده
همان ازغش، همان قرلش همانده تورتشو بزده.

شولای توبده: بز اصحاب كرامتلر ياتابز صوك...!
ياتابز صوك! قزقده صوك! كرامتهب ياتابز صوك.

مونه يت قايدده؟ اصحاب كرامت

قاچان چغارلر ايكان صوك سلامت؟

رستم حلى.

اوتكان قش بو مكتبه ايكوز قدر قزلر اوقوب امتحان
بيرگانلر وقول اشرىنه ده، هر بر كروب كوروجيلرنى كوز
اوكلرينه قوياغلر. تماشا قيلوجيلر اوز طوغانلرنى شوندى
سرمايه لر حاصل ايتولرى ايچون شادلانوب، تحسين و آفرينلر
اوقوب چقغانلر.

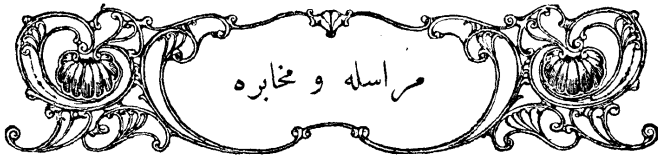
قول هنلرى، آدم بالاسى ايچون بتمى و كيمومى طورغان
بايلقدردر. آنا قولنده غى ياكه بانقلرده غى آچه لرغه اوشانچ
آز بولدىغى حالده قول هنلرى بلوجيلرنى معيشتى تامين
قىلنمش و شول جهتن بونلرغه اوشانچ كاملره كدر. هنرسز اير
لرنى ترلكلرى بو كونلرده قورقچ حاللرگه توشوب باردىغى
هر كم بلور. يكرمى - اوتوز يللردن صوك شوندى حاللرنى
خاتون قزلرمز باشلرينه كيلماس ديب ايتوب بولى. شونى ايچون
حتى قز بالالرغه قدر، دين ايله برلكده قول هنلرى ده اوگره تورگه
و حال قدرنجه بولسه ده كيله چك كونلرنى تامين قلوب قوياغنه
تيوشلى. شول سببدن، موندى مكاتبلر مسلمانلر طوراً طورغان
شهرلرنى هر برنده تاسيس قىلنورغه حتى بررگنه توگل، بلكه
بر قاچ دانلر بولورغه تيوشلى.

ايرلرنى هر تورلى مشقتلرى، كسب و شغللرى كوب بولدىغندن
قزلر مكاتبلرنى گنه توگل، حتى يك كوب يرلرده گى ابتدائى
ايرلر مكاتبلرنى ده خاتونلر قاراونه تابشرو فائدهلى بولور ايدى.
ايرلرگه كوره فرصتلرى ايركزهك بولدىغندن خاتونلر، مكاتب
اشرىنه ياخشى نظارت قيله آلورلر و طبيعتلرى ياش بالالرنى
تريه قىلورغه مستعد بولدىغندن، كيرهك علملرنى ينگرهك آكلا تورغه
موفق بولورلر. بونلر تريه سنده اوقوغان بالالر كوبسنيچه پختهلك
و جيناقلق سويوچى، ثباتلى و طرش بولوب يتشورلر ايدى.

اعتبار قىلورغه تيوشلى

هر نرسه نك ظاهرينه قاراب حكم قىلوجيلر اسلامنك مدنيتكه
مساعده بر دين بولووينى استبعاد قىلالر. اگرده «مدنيت» دن
مقصود، علم و فضيلت، حسن اخلاق و عدالت گه بنا قىلنغان
سعادتلى حيات مراد بولسه، قرآن درجه سنده مذكور نرسه لرگه
دعوت ايتوچى، فكر و عقل نك شرافتىنى بيان قىلوجى بركتاب
دياده يوقدر. شوشى اشنى آزغنه اعتبار قىلورغه تيوشلى.

مأمول و تحسر

(باقرغانی غہ اوخشاتو)

کہ «نوروز» دین سفر قیلسم سیاحت چون بو دنیانی
قو نعمتلرن آکوب کورسہم صنع ربانی
تمکر ایله سم نعمتلرن قلرینہ ویرمش
بدیع قدرت عرفانله گیزسم بحر عمانی
بو دنیا جنتی اولان پاریز، لوندن لرن کورسہم
مسخر قلری امرندہ کورسہم کون ربانی
پاریز روضہ لرن گیزسم قزل گل لاله لر کورسہم
فواکہ توری ما کولاتی کدن باسہم احسانی
بو دنیانک جہنمی ده واردیمیش کورسہم بن
او دهشتو بیوک طوبخانہ لر کور توری عمرانی
زبانلری ده وارمیش کورسہم عقلمہ صغمز
سورہر بر قول ایله مگ بود تیمرنی مثل روحانی
قاطی طاش و قورچلرنی یونوب طورغانلرن کورسہم
طبائع نی ایدن خادم بلورسہم فضل سبحانی
ایدن قلرینہ تسخیر بیوک نعمتلرن کورسہم
یوروب بالون پویزدلرله بولوب کوکلم مسلمانی
قویاش دیک شعلہ دار اولان قارانغی تونلرن کورسہم
کورسہم ہپ شہرلردہ کوکلدن نور رحمانی
بتون آوروبانی گیزسم تمدن ثروتی کورسہم
کمالت طابعش انسان کم؟ اوقورسہم سر قرآنی
کہ ہر بر ذرہ ده مشہود ایدرسہم بن وجودینی
کوکلدن انعکاس ایتسم او مخفی کنز سبحانی
عارفلر کمدرر؟ باسہم حکیمانہ نظر قیلسم
عارف اول، ملتن مسعود ایدنلر کشف جسمانی.

(نوروز) قریہ سندہ امام احمدشاه السلطانی

معری:

جان قوناق بزده قوناقی کم ده حرمت ایتہ بیت
بالعکس جان برده حرمت کورمی بزدن کیتہ بیت.

ن. دوماوی.

خوفند. «خوقند» شہرندن دورت چاقرم مسافہ بر یردہ
«موی مبارک» بار. اهل اسلام غہ بیت الله نہ قدر عزیز و مقدس
بولسہ خوقندلیلرغہ موی مبارکده شولایوقدر. علم اہلاری
و سوداگرلردن باشلاب خاتون قزغہ قدر ہر صنفدن بر مکدن
زیادہ خلق جمعہ صایون باروب زیارت ایتمک عادت بولمشدر.
اوزلرینک آیتولرینہ کورہ بر خان یا بر ولی بیت الله غہ طواف
قیلہ بارغاندہ، آندہغی بیوک شیخلر، افندیغز (صلی الله علیہ وسلم)
حضرتینک بر نیچہ صاقال بورتوکلرینی ہدیہ ایتوب بروب
یارگانلر ایش. بو خبرلرنگ اصلی بارمیدر؟ موی مبارک حقندہ
«شورا» ده معلومات بیرلسہ ایدی.

میر سیاف آطلاسف.

شورا: رسول الله حضرتلری حج عملندن باشقہ وقتدہ
ساجینی آدرمادی، شونک ایچون ساجی یتو یورر، بورتوکلری
اوزون بولور ایدی. ایک صوگ مرتبہ وداع حجندہ آدردی
و شوشی وقتدہغی ساج بورتوکلری بعض صحابہ لر آراسندہ تقسیم
قیلندی. اما بو ساج بورتوکلرینک شوشندن صوگنی حاللری.
تاریخلری بزگہ معلوم توگل. رسول الله حضرتلرینک توکلری
بولوی اثبات ایدلگان تقدیردہ آلارنی زیارت قیلونی بیت الله غہ
طواف قیلو درجہ سندہ کورو اسلام روحینہ موافق بر اشدر دیب
بلمیمز. اما صاقال حقندہ ہیچ نرسہ اوقوغانمز یوق.

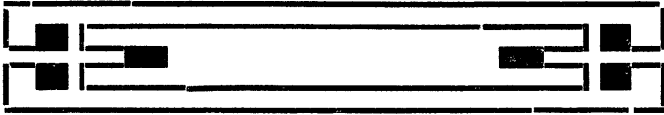
یاکا فرناہوبت. (۱) «وقت» غزتہ سندہ عنایت احمدی
افندی قرآن شریفدہ مذکور بولغان «سد» نی «یکین» شہری
یاندہ دیب یازغان ایدی. بو سوز درستمیدر؟ (۲) طب فندہ
«یش لغت» اسملی بر کتاب، ۷۹۳ عدد «وقت» ده یازغان
ایدی. شول کتاب، نی حق و قایسی یردن آدررغہ ممکن؟
عیاض الدین تلاکوف.

شورا: (۱) ذوالقرنین گہ منسوب سد حقندہ اونکان (۱۹۱۲)
نچی) یل «شورا» سندہ بر قدر سوز بار (ذوالقرنین مادہ سندہ).
(۲) اول اثر، مشہور کتابچیلردہ بولورغہ تیوشلی.

غازی آباد. اونکان یل ۲۱ نچی عدد «شورا» ننگ

مطبوعات خلاصه سی

اقرام. (لوندون شهرنده نشر ایدلوچی الوغ بر مجموعه دن کوچرلگان مقاله). تورکر، آوروپاده بولغان ملکترینی ضائع ایتدیلر. آفریقاده غی ملکترینی موندن مقدم غائب ایتکان ایدیلر. ایندی آزیاده غی ملکترینی قوللرنده طوتا آلورلوی، یوقی؟ تورکرنگ مملکت اداره قیلورلق کوچلری یوق ایدیکنی کوب آدمیر سویلیر، لکن یک کوب تورلی نسل و مذهب لردن قاتوش بولغان بر مملکتی تورکرنگ اوزون زمانلر اداره قیلوب کیلیدیکلری معلوم. انگلیز ایلچیسى «تورکر بتهلر، منقرض بولالر، بو قطعی بر اش» دیب استانبولدن لوندون غه یازوینه ایندی دورتیوزیل بولدی. انگلیز ایلچیسینگ بو سوزی شوشی متده همیشه سویله نوب کیله در. سلطان عبدالحمیدکه قدر تورکیانک بر قدر مملکتلری قولندن کیتکان بولسه ده اصل انقراض و بتو، سلطان عبدالحمید زماننده باشلاندى. عبدالحمید زماننده تورکیانک حسابسز کوب مملکتی ضائع بولدی کبی مملکتک ایچی ده عادتدن آرتق ضعیفله ندى. آز اراده تورکیا مثالنده ضعیفله نگان بر مملکتک مثالی تاریخده یوقدر. شولای بولسه ده تورکیانک امید کیسارگه یارامی. تورکیانک کوتلی بر مملکت بولا آلورغه اوکئایى بار. تورکیانک بو کون آزیاده بولغان مملکتی انکلتزه آطه لرینک آلی الوشى قدردر. موندن باشقه، عربستان الوغ برولایتدر. اگرده تورکر ییل باغلاب کرشسه لر و شوشی مملکتی قوللرنده طوتارغه حساب قیسه لر، آدم توسلی اش که باشلاسه لر یک یاخشی، کوچلی وبای، هنزلی بر مملکت توزی آلورلر و راحتک اوزرنده یاشارلر. یاپونیا، آزغنه خلق ایله، آزغنه یرده نیندی مملکت یاصادی! صارقلر حسابنده یوری طورغان چینلور بو کونده مملکتلرینی جمهوریت اصولینه قویالر. مصر مسلمانلری اوز حقلرینی دعوی قیلورغه باشلادیلر. شوشیلردن عبرت آلوب تورکر، شول آزیاده گی مملکتلرینی تعمیر ایتارگه باشلاسه لر بر نرسه چیقار ایدی. حاضرنده آزیاده ۱۷ میلیون خلق بولوب شونک ۱۰ میلیونی صرف مسلماندر. اگرده تورکر اخلاص ایله حرکت و فعالیت کورساتسه لر یک یاخشی بر مملکت توزی آلورلر ایدی.

نرمه ماه . عادتلرگه کوره تورکستانده طویلر ۷-۸ کونلر

«مراسله و مخبره» باینده نورمحمد افندینگ یک اورنلی بر سؤالی قولغان و شوگا جواب یرلگان هم بزده شول جوانی بر محبت ایله اوقودق. چونکه بزم یاشلرمز و آنلرغه محبت قویغان آدملرمز آراسنده شول نورمحمد افندینگ سؤالی یوری ایدی هم یورمکده در. البته بز، قرآنزده شوندی مخصوص علملردن بحث قیلغان اورنلر بولمسه ده، «اشارتلر بار» و بزگه: «اجتهاد ایدوب تابارغه تیوش» دیوب اوزمزی نیوباته ایدک. و قیلغان تعرضلر بولسه همان شویله جوابده بولونه در ایدک. لکن محترم «شورا» بتولهای باشقه بر جواب بیرده که، حتی بز لرنی حیرتده قالدردی. چونکه بز شول «شورا» انکار قیلغان سوزلرنی بار دیوب یوروب ایدک. آنده ایتولگان: «قرآن کریم دنیاوی معلومات یروچی، طبیعات و علم اشیان بحث ایدوچی کتاب توگل» دیب. درست قرآن کریم توغریدن توغری، بر مخصوص فن کتابنده همه شرطلرینی و قاعده لرینی بیان ایدوب خصوصی فن حقنده بحث قیلماغان، لکن همانده، شول فلرگه اشارت قیلغان اورنلری یوق، دیوب ایتمه که قدرتمز یتمی. زیرا بو وقت بزم خصملرمز طرفندن دعوی قیلغان «اسلام معارف و ترقی گه مخالف» دیگان بیان فکرگه، بر طرفدن، قوت بولادر و آنلر بونی دلیل ایدوب توفاغه هم ممکن. بو سوزلر «شورا» نگده یادینه توشکان بولسه احتمال. چونکه صوگره دن، قرآنده یوغارده غی فکر حقنده اشارتلر بار ایدگی اعتراف ایدمشدر، بویله: «قرآن، عقلنی استعمال ایتک ایله یورمش، ارشاد و نصیحت یاکه شاته و تقریب خصوصنده اولغان کوب ایتلرده عرضی اوله رق جدی وقی معلوماتلرغه اجمالی صورتده اشارت قیلوب کیتمشدر» دیه. مونه بو سوزلر جانغه هم قلبکه شادلق راحتک بیرده در، بزم فکرمزچه، نیندی سوز قلبکه موافق بولسه شول مقبول بولورغه تیوشلیدر. بناء علیه، اصل نیگری اوزمزه بولو اعتباریه. بزده «شورا» نک شو سوزلرینی قبول قیله مز. و شونکه آخر سوزمز اوله رق محترم محرر جابلرینگ مساعده سینه اشانوب، دیه مز: شول ایك یوقاروده غی بر یارم سطر: «قرآن کریم دنیاوی معلومات و یروچی، طبیعات و علم اشیان بحث ایدوچی کتاب توگل» دیگان سوزی توبانده گی: «اجمالی صورتده اشارت قیلوب کیتمشدر» دیدگی سوزگه معنا مخالف بولدی ایچون «شورا» قایتاروب آسون یاخود توزه توب قویسون ایدی. زیرا شول حالتنده قالغانده برسینه برسی- یوقاروده غی جمله توبانده گیسنه مناقض بولوب قالالر. اگر همان شول کوینجه قالسه اول وقت بز لرنک کوکلمز همان راحت - طنیح بولوب یته آمیدر. احترام ایله حقائق و توغریلق محبی: غ. عثمانی.

اوزمزننگ زیرهك و مستعد بر قوم همده دینمزننگ مدنیت که مساعد بولووینی سویله بطور ووزمزن فائده توگل، بلکه معذور بولمادیغمزنی اثبات قیلوغنه بولاچغندن ضررغنه کورلور. شوندی بر دین گه اییه روبده زیرهك و مستعد بر قوم بولا طوروبده شوشندی رذالتلر ایله مبتلا بولوووزمزن بزرگه فخر توگل، بلکه اویالوغه سببدر. بز، باشقهر قیلندن هر نرسه نی آکلیمز، بله مز، یاخشی ایله یامان آراسینی آیره آلامز، اما همیشه بر خطادن ایکنچیسینه و بر ناچار حالدن آندنده ناچارینه توشوب بارامز. مونك سببی نیندی نرسه در محیا؟! بزده تعاون تناصر یوق. هیئت اجتماعیه مزنی اصلاح قیلو حقتنه فکر یوق. عمومی منفعتلر گه خدمت ایتو یوق. اوزمزننگ شخصی حاللر مزنی توزه توگه اهمیت بیرو یوق. هر کیم اوزینی کورمی، باشقه سینی تیکشروون بوشی آلمی. آوروپادهده بتون افراد عالم و معرفتی توگل، بزدهده بتون افراد نادان توگل. بز عمرمز و بایلغمزنی آش صو، کشی سیلاو و سیلانو ایله تلف ایتسهك باشقه لرده موندی اشلردن بتونلهی سلامت توگللر. بزنگ قهوه خانه مز خلق برله طولوغ بولسه آوروپالورنگ ایچمك خانه لری بز نیکلر گه کوردهده طولوغراقدر. اما بزنگ شاگردلر مزنگ آروپا شاگردلرینه کوردهده طریش بولولرنده شبهه یوق. شولای بولا طوروب بز، کوندن کون توبه ن توشه بارامز؛ شوشی نسبتده آوروپالور کونه رلوب کتوب طورالر. مونده سبب نیندی نرسه در؟. موگا سبب احتمال بزنگ اداره سزلکمز و معیشت مزنی قاعده گه قویه آلمادیغمز، تشبث قوتدن محروم بولوووزمزد. آوروپالور ایسه بتون همترینی اوشبو اشلر گه صرف قیلمشلردر.

خلق دوغرو. بزگه نی بولدی یارب؟! آتالرمز دورتیوز چاتر خلق ایدی، نیندی الوغ بر حکومت قوردیلر. روم ایلی طرفینه سال اوستنده چیقوب قارشولرینه کیلوچی اردولر نی ییکدیلر. ییکلونگ نی ایدیکنی بلما دیلر. بر طرفدن آوروپانگ کنگدی بولغان «ویانا» غه و ایکنچی طرفندن هندستان غه قدر کیتدیلر. دولت مز دنیا ننگ ایك الوغ دولتی بولوب آروپا حکمدارلری پادشاهمزنگ ایشگینه ایلچیلر کوندروب یاردم صورارلر ایدی. بتون اها لیمز و دولت مز بای ایدی. ایندی نیندی حاللر گه توشدك؟ آتالرمزننگ آتلی ننگ ایاق آستلرنده قالغان قوملر بو کون بایتختمز نك قابقاسینه قدر بزنی ییکوب کیدیلر. کیچه گنه بتون خزینه سی آلتون ایله طولوغ بولغان دولت مز بو کون مامورلر گه وظیفه برر ایچون آروپادن بورچ صورارغه مجبور بولدی، کیچه هر بری آلاوت بولوب طورغان تورکلر بو کون خیرچی بولوب قالدیلر.

دوام ایته، قریم و قافقاز طویلری ایچون کوب خراجات صرف قیلنه در: طوی مناسبتی ایله بوغازلغش حیوانلر و قایناتامش قازانلر، آش تاریکله لری و هدیه لر طوی یاصا وچیلرنگ موینلرینه میدال بولوب آصلنه در. «فلان بای طوینده بو قدر بود دوگی، بو قدر قوی آشالدی»، «فلان بای طوینده فلان قدر چاپان بیرلدی»، «فلان ایشان بالاسینگ سنت طوینده یکر می بیش ملک تنکه طوتدی» کبی سوزلر تسییح اورتنده یورتوله. بو نرسه لر مروت، جو مردلک، بایلق اییش. لکن شوشی مرو تلی و جو مرد بایلردن جماعت، علم و معارف هم ملت یولینه اعانت صورالدیغنه اوچ بیش صومنی آوده مشکل بولادر. بو مرو تلی آدم لر قوی موگزلری و پلاو قازانلری، به لش و قازلر ایله ماقتانقلری حالده ملت گه یاردم و علم گه خدمت قیلودن لذت آلمازلر. بایلردن کورمکچی فقیرلرده اوز طویلرنده کوچله نورگه مجبور بولالر. طوی سبیلی بانقروت بولغان بایلر، عمری بارنچه بورچ آستنده طوروچی سوداگرلر آز توگل. شوشندی بوزوق عادتلر نی تاشلارغه وقت هنوز یتما دی عیجا؟ بزنگ قریده شوشی کونلرده بر طوی (نکاح) بولدی. طوی یالکز، عائله لر گه گنه مخصوص بولدیغندن چیتلر چاقولمادی. لکن تبریک ایچون باروچیلرغه ایشکلر آچیق و اوستلده چای و قهوه لر حاضر ایدی. دوستلر باروب تبریک قیلدیلر، چای و قهوه یاتنده خوش صحبتلر قیلدیلر. بزده دعوتسز باروب تبریک ایتدك. بو طوی صاحبی سلیمان افندی هم بای هم ساده بر آدم بولوب بر مکتب، بر مدرسه و بر جمعیت خیریه بنا قیلوچیدر. اوزینك فکرده شلری ایله اتفاق قیلوب یکر می مکتب اصلاح ایتدیلر و شونلر نی اداره قیللر. سلیمان افندی اوشبو طوی یادکاری قیلوب دارالفنون طیه شعبه سنده ایکی مسلمنه او قوتور ایچون اعانت تخصیص قیلدی. پلاو آشاو، پچهلر یوتودن عبارت بولغان مروت نه یردهده، مانکه ایکی مسلمان طیه هدیه قیلودن عبارت بولغان مروت نه یرده ! . . .

مروت فنونه. آلتی یوز یلدن بیرلی دنیا ننگ ایك برکاتلی اورتنده یاشادق و بعض وقتلرده آروپانی ده تتره تدك. آروپانگ بو کونگی مدنیتی، شهرت و کوچی ییک یا کبی بر نرسه بولوب حاضرگی زماغزده غنه شوشندی بر حال گه یتشدی. علم و فکر، معرفت و آک طوغرو سنده بز، آروپادن توبان درجه ده توگل، بلکه برر باسقیج یوقاری ایدك. لکن آنلر بزدن اوزوب کیتدیلر بز اوزمزننگ ایسکی اورغزده طوروب قالدق. آلا ی غنه ده توگل، بلکه بز بر آز آرت غه کیتدك. ایسکی علملر مزنی، شهرت و فضیلتلر مزنی ضائع قیلدق. شوشی مسخره لکلر گه قارشو

و متکبر رو شده یوریلر، کوکره کلرینه چاچکه قاداغانلر، چلبر ایله قوللرینه ات یتکه گه نذر. کوبسنچه بر فرنگ خاتونی ایله یتشه یوریلر، شول خاتون اوزینک ماتور یوزی، کولوب قارلوی وهر توری قیلانوی ایله بونلرنی سحرله گان بولادر. آوروپاده وقتلرنده بر تینک قدرلری بولماغان شوشی اورام خاتونلری تورک یاشلرینک کوزلرینه دنیا بهاسی بولوب کورله لر، شونلر ایچون بو یکتلر بتون قارنداشلرندن حتی آتا و آنالرندن آیرلونی ده آورغه سانامیلر، شوشندی خاتونلر ایله دنیا کیچرونی سعادت بولوب تورکلرده شوندی خاتونلر و شوندی معیشتلر بولمادیغینه تأسف ایته لر حتی قوم و قبیله لرندن بیزه لر. شوشی خاتونلر اوزلری گنه توگل، حتی آنلرک قوملری، ملت و تللری، عرف و عادتلری محبوب کورله و شونلرغه اوخشاوغه جانلری امطلوب طور. شول سببدن فرانسزچه سویله شه لر، فرانسزلرنک عرف و عادتلرینی دستور طوتالر و اوز قوملرندن بتولنه ی علاقه لرینی اوزه لر. حاضرگی تورک یاشلری شوشی روشده لردر. مونک نتیجه سی نی بولاجق دیسز؛ تورکلکنی هلاک ایبو و مسلمانلنک باشینه یتودن باشقه نتیجه سی بولمازغی معلوم. ملت تاباناجق تره کلر، قارتلر توگل، بلکه یاشلردر. ایندی یاشلر شوشی حالده بولغاندن صوگ ملت کمرگه تایانور؛ تورکلکدن مسلمانلقدن نفرت ایبوچی و فرانسز خاتونلری ایله دنیا کیچرونی سعادت صاناوچی آدملر، تورکلک و مسلمانلق ایچون تابانچ بولا آماز.

شهبال . تورکیه دولتی باشینه اوتکان زمانلرده ده یک قورقچ قتنه لر کیلدی و الوغ هلاکتلرینی اوتکاروب یباردی . تورکیه باشینه هر توری بلالرنی کیتروچیلر ایکی توری طائفه بولوب، سلطانلر آزغنه یواشلق و یوه شاقلق کورساتولری ایله شوشی ایکی توری طائفه، کوز آجوب کوز یومغانچه برله شوب یتشورلر و مملکتنک آستینی اوست گه کیترگه کورسورلر ایدی . بو طائفه لرنک بری یاکی چریلر و ایکنچیسسی ده خواجه لر (ملال) در. بو ایکی طائفه نك برله شوب دوات و مملکتی یررگه کیشولرینه اصل سبب «منفعت» بولوب، منفعللری بر بولدیغندن بونلر برلکده حرکت قیلورلر ایدی. خواجهلر، اوزلری بلمه گان علملرگه و اوزلری آگلاماغان نرسه لرگه دشمانلق کورساتورلر، اما یاکی چریلر ایسه تورکیه ده نظاملی عسکر کوررگه راضی بولمازلر ایدی. اوزلرینک نادانقلری سببندن بو ایکی فرقه بتون مملکتی، دولتی مسخره ایاتارلر، لکن شوشی اشلرینی «دین» اسمینه بویاب عوام خلقینی اغنال قیلورلر ایدی. تورکیه نی ترقیدن محروم طوتوچیلر و بو کونده انک زبون خلقلرغه قارشى طور

کیچه گنه، علم، عسکرلک، بایلق طوغروسنده بتون دینادن اوستون ایديک، آشارغه و کییارگه حاجت بولغان نرسه لر نی تمام اوزمز یتشدرر ایديک؛ اول خلقلرمز، اینگنچیلرمز تمام راحت عمر سورر ایديلر، اما بو کون اگرده آوروپا آچه بیرمسه حاملز یامان بولاجق، کیوملک یبارماسه تمز یالانچاق قالاچق. اوجماخ مثالنده مملکتتمز بار وهر یرنده آشلق یتشدرمک ممکن، شولای بولسه ده رزقزنی چیت مملکتلردن کیتوررگه مجبورمز. اینگنچیلرمز ایسه اوزلری قرغانچ حالده (یاکی ماشینه لر، توزوک یوللر کوب بولو سببدن روسیه دن بارغان بغدادی استانبولده، یولسز و ایسکی صبانلر ایله اشله وچی آناطولی ده یتشکان بغایدن اوچوز ساتلادر). بزنگ ایك قورقچلی اشمز شوشی فلاکتلردن قورتلووه زدن امیدسز بولوومزدر. بابالرمز، تاگرینک رحمتدن امید کیسمه زلر وهر اشنی بولدر آلاچقلرینه ایمان کیتوررلر همده بولدرلر ایدی. شونک ایچون بر عشرتندن، جهانگیر بر حکومت تأسیس قیلدیلر. اما بز: «بز ایندی آدم بولماز، بتدک یوغالدىق» دیب امیدسز له نوب قوللریمزنی باغلاب طورامز. الله دن امید اوزگان و اش اشلی آلوینه ایمان کیتورمگان کشینک قولندن بر نرسه ده کیماز. دیناده هر نرسه ایمان ایله گنه بولادر. بز (تورکلرنک) قولزدن کیلمی طورغان دیناده بر اش ده یوق. بز بارى الله نك امرینی ییغمبرنک سوزینی گنه اونوتوب خراب بولدىق. حاضرنده شونک جزاسینی تارتامز. بو کون بزنگ بورچمز شول گناهمزدن توبه ایتمک و صوگره اش که کرشمکدر. بزنگ گناهمز ایسه دینی خوار صاناب آکا التفاتسز بولوومزدر. بو ایسه عنو قیلمازلق گناهدر. دینمز بزگه (ایر و خاتونغه) علم اوگره نونى فرض. ایکان ایدی، اما بز علم یولنده نی اشله دک؟ اوللرمزده اوقورغه یازارغه بلوچی نیچه گنه بار؟ اما اوقوته بلوچی هیچ یوق. ییغمبرمز: «آخرتک ایچون ایرته گه اوله چک و دنیاک ایچون منگو طوراجق آدم مثالنده طریش!» دیگان ایدی. حالبوکه بزنگ یوللرمز، اویلرمز، اوراملرمز خراب بر حالده در. صناعت ایله سوداگرلک بتون دینی قابلاب آدیغی حالده بز بونلرغه اهمیت یرمادک. «الله تعالی طریش بنده لر نی سویده در» مضمونده حدیث شریف کیلدیکی حالده بز ایسه طریشونک نیچوک بولدیغنی ده بلیمیز. بزنگ ایك الوغ کیچیلکمز اوشبودر.

الرأى العام . استانبول شهرنده بك اوغلینه بارسه کور یاش یکتلرنک چیتلرنک اوین کولکو اورنلرینه، آشخانه، قهوه خانه، ییو و جرلاو خانه لرینه گروه، گروه بولوب کیولرینی کوررسز. بو یاشلر نی حتی تورک یاشلری ایدیکلرنده شهبه لنورلک. مغرور

اربیات .

I

ایکی قاتون اوستینه آلتمش یه شده گی قارتقا
بارغان اون سیگر یه شلک قزنگ زاری :

۱

دیناغا سالسام کوزمنی بختی یوق بر مینگنه
بولسا بختم شول قارا توپراقدهغی گور جیرگنه .
بنده بولغان صوگ خدایم یوق چداملق مینده هیچ
جان آلوچی ، یاکی توزملک بیروچی سینگنه .
آل جاغئیده مینی فوتقار بو قارا دنیادن !
یا بولارنی کوتهرر چداملقک بیر کیگنه !
بیکله نب اوسب بویوقشدم قارانغی بولمه ده ،
اوستینه یولداش یارمده بولمادی بیت تیگنه .
زارلاسام مینم زارم کوبدر توگه شلمهس سویابه
اچیمه تولغان مینم بو قایغو حسرت جیلگنه .
اون سیگر یه شده چاغنده بریدیلر کوچلهب مینی
قارتغه آلتمش یه شده گی ، قایغو کیل اوسکه ، کیلگنه !
قارت یارمنگ ایکو ایکن قاتونی میندهن بورن !
آه نیچک توزیم خدایم بیر اولم بیر تیزگنه !
دیب تله سه مده اولم مینم تله وگه کیلمه دی
کیلدی یولداش قارت کییهوم صوگ آنی کم دیمگنه !

۲

صاری توسلی ، چه وکه کوزلی ، آسقا توشکن قاباغی ،
سورمه تارتقان کوزینه ، کیپکن ایکی یاق یاکنغی .
آستدن ، اوستدن قاتی قروب نچکه قویغان میغن ،
آوزی اوچلی های یامان سوگ چمتک ایکن تاناوی .
ایه گنده آق ساقالی بار تاغن سپره ک اوزون ،
تزدن آز توبه ن توشبدر چالبارینک بلاغی
بر قولاغی ساکراو ، بر آیاغی آقساق ایکن ،
های یوره ک یارغچ منه . نی : تیلچه لیکن تاماغی .
مایغا قاتقان جیله نی نك توش کسه سندن تاغن ،
خوشبوی آلوب سورته مثقالی بیش تین باهالی .
قارت کییهوم کم ایکنن آیتیم سزگه بلک :
« کیزلهو » ایشاتنگ مریدی : بوکری آقساق جامالی .

آمازلق درجه گه کیتروچیلر ، قولغه قول طوتوشوب برلکده
حرکت ایتوچی اوشبو ایکی طائفه بولمشدر . فتنه اوستینه فتنه
چیقاروده قهرمانلق درجه سینه یتوچیلرنک بری طوپال عطاء الله
دیب مشهور بولغان شیخ الاسلام حضرتلری ایدی . ملالر وخواجهلر
دشمان عسکرینه قارشو بارودن اوزلرینی معاف طوتارلر و نظاملی
عسکر توزمکنی شریعت گه خلاف اش دیب قارشو طوررلر
ویاکی چریلر ایسه مملکتتی صاقلی آمازلر وشول سیدنده استانبول
یولاری دشمانلر ایچون هر طرفدن آچق قالور ایدی . حتی بر
وقت خواجه لرننگ تاثیر ایله خلقلر : « بز ، روس بولورغه
کونه مز ، اما نظاملی عسکر بولورغه کونه آلمیز ! » دیب تاوش
چقاردیلر . حتی یاکی فورماده عسکر توزرگه اجتهاد قیلوچی
وزیرلر ، الوغ وکچوک مأمورلرنک بتونسی شیخ الاسلام فتواسی
ایله بر کیچ ایچنده بوغازلانیدیلر ، حکومتده کوچ قاملادیغندن اهالی
تالانندی ، کسلدی ، صوبادی ، استانبول محشر کونینه چویرلدی .
ثلک وقتلرده سلطان سلیم گه : « یاکی فورماده عسکر توزومک
شریعت که خلاف توگل » دیب فتوی بیرگان دیندار عالمر ایله
شیخ الاسلام و اتباعی ، صوگندن : « یاکی فورما عسکر توزورگه
کرشوی سبیلی سلطان فاسق بولدی ، شونگ ایچون خلع قیلورغه
تیوشلی » دیب فتوی بیردیلر . شیخ الاسلام فتواسی ایله عمل
قیلودن باشقه گناھسی بولماغان سلطان سلیم اوچونچی ، شیخ الاسلامنک
ایکنچی فتواسی ایله عزل قیلندی .

◆◆

وقت . تیمر یول صالنووی ، آشاو ایچو نرسه لرننگ
قیمتله نووینه و بوزوق اخلاقلی کشیلرننگ کیلوب اورنلاشورلینه
سبب بولغانلقدن قارا خلق اعتقادنچه ضررلی صانالمقده بولسه ده
واقعه بو اعتقاد یا کلسدر . چونکه تیمر یول کیلو ایله یول
بویندهغی شهرلر و اوللر اوسلر ، بابلق یولینه کرهلر ، فقیر خلق
ایچون اش کوبه به ، آچق تابو یوللری آجیلا ، آغیر یوک تاشولردن
حیوانلر قورتولارلر ، شول یرلرده حاصل بولا طورغان آشاق
و باشقه نرسه لرگه بازار آجیلا ، حاجت نرسه لرنی کیترو اوگهایلانا ،
یورت و یر حققری کوتارله . ناچار و بوزوق اخلاقلی کشیلردن
قورتولونک چاره سی ینگل : شرفنگ اولده گی قوناق صیلاوچیلق
عادتینی تاشلارغه ، اشلی آلورلق بولدقلری حالد تله نوب یوروجیلرنی
اویلرگه کرغازگه ، هر نرسه نی ایسکیچه یورغی ، بلکه قاپقا وایشک
لرنی بیکلهب ، نرسه لرنی جیوب ضرورغه ، صدقه لرنی ، او قوغه
یاردم جمعیتلری کبی استقبال نیگری بولغان مؤسسه لرگه بیررگه
تیوشدر .

بر صورتکنه بولغانلغن، بو آرتدرغان نرسه لرینک هم آرتدروچی
لرینک ده باریسینک اصلری بر طوپراق ایکانلگن، طوپراقدن
باشقه هیچ بر نرسه آرتدرماغانلقرن کورسه ته... بر شوندیوق؛
شولایوق اوله ندر اوسه، یلغهلر آغا، صولر طوگا... کشیلرنگ
قزولقلری بوزلرنی اریته آلمی. کوچلری یلغهلرنی طوققاتا آلمی،
زهرلری اوله ندرنی قوروطا آلمی.. کشیلرده بیرلیر. همان آستدن
چغالر. بوزولغان صاین توزوله بارالر: آغه! آغه! کیتهلر بر
برسن باصقالب..

مونه بر وقت اوز آرا صییشمی باشیلر: قصش، ایزش،
صوغش، قرلش!

صلح، صلح! قچقرالر. کیلشوب برله شرکه تلیر. لکن
بر برینه یاقن ده کیله آلمیر.. آیرمده طوراً آلمیر: آچلر.. آشارغه
ازله ب باریسی بر کیسه ک طابالر - تریکلک ایچون بر کیسه ک
اوستونده طارطشوب صوغشرغه طوطونالر.. کم کوچلی شول
یکه. کوچ خلقنی قصاده «حلق اوستکه چغا».. یانلق اچکه
کره.. کوچسزلر «یانلقغه قارشی طوروما» بلن یانلق آستده
ایزلر.. کوچیلر یانلقغه قارشی طوروب یانلق بلن صوغشالر.
بیلگی، یانلق کشینک اچنده بولغانغه کشینک قورصاغن یارالر..
اوز قورصاغن یاروچیلر بولسه ده. کوبسی کشینکن یاررغه باغا..
کمده قورصاغن یاررغه بیرمی؛ هر کم تریکلگن صاقلاب صوغشالر..
صوغشنی بتررگه طرشوچیلر: «صلح ایسته ک صوغشقه حاضرلن!»
دیب حاضرلنه لر.. نیچه کشی اوترلک قورالر، طوبلر، نیچه
شهر واطورلق کیمهلر، آیروبلانلر بلن صوغشقه حاضر طورالر.
یمانلق دیگگری طاشا.. کیمهلر یوزه، آیروبلانلر اوچا. صلح
ایچون بولای صوغشقه حاضرلنگاچ البته.. خلق صوغشمی.
قورال، مال، جان، قان صوغشا.. طشقی صوغش بتسه ده اچکی
صوغش بتمی؛ کشینک اچنده صوغش بارا! آنک قاننده ضرلی
و فایدلی مقروبلر صوغشا.. دوستلاشچق کوکلرنی شول قان
صوغشی دشمانلاتا.. بو صوغش بتو ایچون قان توگلوب بتو
تیوش بولا.. قان توگلوب بتمی، جان صوغشی باشلانا: اولهت!
تورلی صرخاولق آرتوب دوقتورلق آرتا. دوقتورلق آرتقان
صاین صرخاولق آرتا.. تن صرخاولغندن یگره ک جان صرخاولقی:
یمانلق.. یاخشلیق آرتقان صاین یمانلق! فقط یاخشی خلق
آرمی، طالمی یاخشیرتوررغه طرشالر. عمومی یاخشلیق ایچون
تورلی یوللر کورسه تهلر. تورلی قانونلر توزیلر؛ حریت، دیب
قالقندن چغوب نسلرینه قل بولارده ایرکنله شوب کیتوب حد
اعتدالتی اوزوب چینگنه یته لر؛ عدالت! دیب افراط طاونیه
منوب تفریط چوقورینه توشه لر.. زورلر کچکنه لرنی ایزه لر..

توغان آتامده شول ایشان نگ هریدی، مخضی:
دائق چققان بیلگی شالقچی میکل شاولی.

۳

ای خدایم موندی اش بولغانچی تیزره ک آل جانم!
بیر اولم! تیزره ک خدایم آل جانم، تیز آل جانم!
۱. بدیقوف.

II

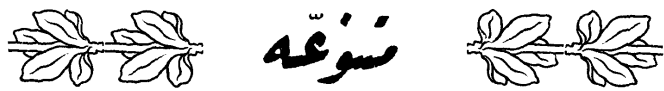
یر ایله نه

دنیا خلقی، یعنی دنیاغه قاراغانده طوزان قدر بولغان یرنک
مقروبلری.. الکی، یرنی بیک زورغه صاناب، قویاش، آی
و بولدزلر طوزان چیکلی یرنک تیره سنده ایله نه نر دیب اویلاغانلر.
صوگراق اوزلرینک کچکنه لکلرن آگلاغاچ: یرده ایله نه!
دیگانلر. بو ایله نوگه قایسیرینک ایسیری ده کیتکن! قایسیری
قارشی ده طورماقچی بولغانلر.. یوق! یر ایله نه! بیک قورقشقالر:
- نیچک صوگ بز یغلمیمز، نیچک قاطالب کیتیمز؟
ایکنجیلری، اوزلرینک یغلماسلق و قاطالاماسلق درجه ده
کچکنه «یر مقروبلری» ایکنه لکلرن سویله ب ایس کیتهلرک
حال یوقلغن آگلاقتالر.

خقلر دنیانی بیلرگه طوتونالر. یرده گی نرسه لرنی تله سهر
نیشیلر. صودن اوط، اوظدن صو یاصیلر. بولغان نرسه لرگه گنه
قناعت ایتیلر. اوزلرندن ده نلله نلر چغارالر. اورنلرندن قوزغالیچه
یرنک بر چیتدن ایکنجی چیتینه سویله شه لر. طاوونرنی تیشوب
یرنک آستن اوستینه کیتهلر. هوادن، صودن، طوپراقدن جانلی
نرسه لر یاصاب اوزلرینه خدمت ایتدرهلر. طبیعتی بوزوب اوزلرینه
بر صنعت اسملی طبیعت توزوب شوک بلن حتی طبیعتک قارشی
طورالر. یه شننی یر آستینه ییاردلر. صونی طاوغه قارشی آغزالر.
صوسز یرلردن حاضر صو چغارالر. جلینی، صووقنی، یلنی
تله گنچه طوتوب، ییروب یر یوزن بیله ب طورالر.. بر داوول
چغاده باریسن اوچورا.. طاعن یرگه توشه لر. یغلسه لرده
طورالر. طورغان یرلرن اوچاخقه اوخشاتالر - قوغ بولا..
اوط یاندرلر. سوندرلر: صو باطرا.. کیمهلر بلن صو اوستونده
هم آستنده یوریلر؛ آستقه قالسالرده اوستکه چغالر. طاعن توبله نوب
اوطورالر. زلزله قوبا.. یرنک بر چیتن سلکتوب آستن اوستکه
کیتره.. بولارنک اوزلرنجه آرتدروب توزوگن ایس کیتهلرک
نرسه لری، توبه لری کوککه چققان زور، زیتلی یورطلری،
یالتراوی کوزلرنی قاماشدروب قارا گھیلقتی یاقترقان شهرلری..

هوانی، هواده‌غیلرنی - همه‌سن یرگه طارتا... کشی بتون کوچی بلهن قارشی طور...
یر ایله نه! نه قویاشقه قارشو... کیریگه ایله ندره ممکن توگل...

بیچاره کشی! طورموش بلهن صوغشوب دنیاغه خوجه بولورغه طرشا. اوزینه خوجه بولامی.. همان طرشا، ظرماشا، طورا، یوغورا، اوچا! آخرده یرگه قایتوب طوپراق بولا... هر نرسه طوپراقده! طوپراقدن، طوپراقغه... یر ایله نه! یر میقروبلرنیک فکرینه کوره سیقونده ۴۵ چاقرم تیزلک بلهن، اوستونده گی شول چیکلی یوک بلهن، چیکسن زور دنیاغه قاراغانده توزان چیکلی یر ایله نه! یرگنه توگل، ای ده قویاش ده یولدوزلرده باریسی کشی ایچون ایله نه کشی اوزی ایچون ایله نه طورغان یرنی، کوکنی اوزینه محتاج کورب اوزن موکسنز کوره...
«درست، کشی اوزن موکسنز کورو سبیلی البته چیکدن اوزا».
جاراته ویرغازف. بلغاویشچنسق.

تیمر چپسز نیلغراف بر آستره. بو کونگه قدر یر آستندن چپسز تلغراف ایله خبر آلماق، مثلا: یر آستندن یاصلغان یوللردن، ممکن توگل حسابلانه در ایدی. بو کونلرده اثبات قیله لرکه، بلخنی ییک قوری بولغان یرلرده بو اش ممکن ایکن. سیله زیه (Силезія) ده اقی صورتده، تقریبا ایکی چاقرم مسافهده، یاصلغان ایکی کومه یول اراسنده چپسز تلغراف خبری یوروتوله باشلغان.

کسه لرنیک یا کلسکی. هر یر نطقنی سوینگان آدم کیوملرنی هم قول یولقلرنی یش یش آشدروب طورونی یاراتا، اما کسه لرنیک پاکلیگنه هیچ ده دقت ایتمیلر... لکن بو اوزی ییک مهم بر مسئله: چونکه بز اوستمزده گی کیومزنی نیچه یل ویا نیچه آیلر یوروونکان و قتمزده بزم کسه لرمزگه نیلرگنه کرمیدر و نیلرگنه کروپ چقمیدر؟.. قول یولغمز کرلسه آنی کسه مزدن تاشلیمزده اورنینه ایکنیچینی صلوب قویامز وخیالزده حفظصحت قاعده‌سینه رعایه ایتدک دیه اوبلیمز. حالبوکه بز زور مساهله قیاهمز، چونکه بز نیک کسه لرمزگه نیچه یوزلر کرلی یولقلر کروپ چقاندرد. حاضر آق نی صالساق کورغه گان پچراقلق، کرلر وتورلی میکروبلر ایله بویالوب قالادر. مونه شول نقطه لرنی اعتبارغه آلوب

مساوات! دیب، تورله نوب بتکن طبیعتی تیگرله ب اوط بلهن صونی برله شدره لر.. اخوت! دیب قرداش قانن اچهلر.. حاصل یاحشیلق ایچون یمانلق قیلالر.. حریت ایچون قصشارلر، عدالت ایچون طارنشالر، مساوات ایچون اوزشالر، اخوت ایچون صوغشارلر.. بو غوغاده ایزلگن بیچاره لرنیک کوز یاشی بلهن مظلوملرنیک قانندن قرغلت بر محبت یارالا..

محبت! محبت! دیب برله شه باشلیلر. البته محبت ییک زور کوچ. اول، دنیانی برله شدره، طوق بولو شرطی بلهن. نه کشی طویمی. کشی - جن معناسی و درست املاسی بلهن - کیریسنجه، ایشه ک! آچ کشی، قارشوسینه کیلگه نی سویره رگه توگل، آشارغه طورا! محبت برله شدره چک قانلرنی آش قازانی قاننا.. بو قانلی محبت کوزلرنی صوقرایتا، قولقلرنی صاغرلاتا، عقللرنی صاتا شدرا. اواره کشی، طورموش یولنده آداشوب، صاتا شوب یوری.. طورموش یولی شول قدر اوزون، شول قدر قورقنچلی، اول یولدن قوری محبت بلهن بارغانده آچلقدن اوله رگه ممکن.. حتی اجتهاد، اتحاد، کوچ، عقل بلهن ده باروب بولمی. اول یولده محبتی یوغالتا طورغان توبسز حسد، کینه چوقورلری، اجتهادنی یوده ته طورغان توبه سز حرص وامل طاوولی، کوچنی باطورا طورغان یمانلق دیکگرلری، بارن یوظا طورغان نفس و شهوت باطقالقلری، عقلنی صاتا شدرا طورغان منفعت و مضرت صحرالری بار..

اول یولدن بارو ایچون طورموش یوللرن کورسه توب طبیعت قانونلرن بلدره طورغان حقیقت کیره ک. قحقرق، شاو- شو: - حقیقت! حقیقت!

بر حقیقت کیره ک بولسه ده برگینه یتمی! اچلری حرص، حسد، عداوت اوطی بلهن طولغان کشیلرگه.. بر ظامچی محبت بر برینه دشمن بولغان آچ کشیلرگه نی بیره، شفقتمی؟ شفقتنی آلاز کوبدن بله لر.. یاحشیلق بولسه یاحشیلقنی باریسی تلیلر. یاحشیلق طوتولمی! محبت ایشتملی.. ایشتماسه ده قحقرالر: محبتی طاشلاب بولمی، دیلر. آچ خلققه ایشته: محبتی آشاب بولمی!.. آلایده یرلمیلر، برلکنی ایستیلر، یر بلهن کوکنی برله شدررگه تلیلر! هم چیکسنز بوشلقنی کوره لر..

دنیاغه قاراغانده یوق حکمنده بولغان کوز بلهن چیکسنز زور اقلر و کچکنه لکلر بارلقنی، کچکنه لکنک ده زورلقنک ده چینگی یوقلقنی کوره لر.. بو چیکسنز دنیاغه ایرکسنز طووب ایرکسنز اولگینچه ایرکلی هم ایگ کوچلی کشی تله سه نیشلی.. طبیعت بلهن ده یاریشا. بتوله ی صنعی بولورغه ده طرشا. دنیانی قووب کوککه ده اوچا! لکن یراق اوچی.. یرنگ ماغیظی یرده گی جانلی و جانسز نرسه لرنی، طاوولرنی، طاشلرنی، صولارنی،

يهوديلرنىڭ سانى • حاضرندە بتون دنيادە ۱۱مىليون ۵۰۰مىڭدىن ئارتۇق يهودى بار. بىر مىليوندىن ئارتۇق چوقونغان يهوديلر بۇ حساب غە كرىمىلر. يهوديلرنىڭ ۶مىليون ۳۰۰مىڭى روسىيەدە، بىر مىليون ۸۰۰مىڭى ئامرىقادە، مىليون يازمىي ئاسترىيادە. ئامرىقادە «نيويورق» شەھرىدە ۹۰۰مىڭ يهودى طورا. ارض فلسطين دەدە بۇ چاقىلى يهودى يوق.

يۇمىر قانغى سانى ؟ غىسە عالملىرىدىن «ايىمارىخ»، كىلەچك و قتدە تاوقىڭ قانغەسى يۇمىرقاسى و مامغى ھم ايتى ايلەگنە توگل، بىلكە يۇمىرقاسىنىڭ قانغى ايلەدە بولور، دى. بۇ پرافىسور يۇمىر قانغىنى تولى مادەلدە ايرتوب قاراغاندىن صوڭ كىشى قانغەنى ضررلى مىقروبلرنى اولدە، يوردەك و عصبلرنى تازارتا، عمرنى اوزايتا طورغان بىر دارو چىقارمىشدر. دارونى ياساوا اصولىنى حاضرگە ياشرىن طوتادىر.

يهودى مەكتىپلىرى • روسىيەدە گى يهوديلرنىڭ بالالىرى روسلرنىڭ ھىر بىر مەكتىپلىرىدە كروب او قودقلىرى اوستىنە اوزلرنىڭ مىلى مەكتىپلىرىدە بىك كويدىر. ۱۹۰۴نچى يىل حساينە كورە اوز دىنلىرى و تىللىرىنى او قوتورغە خاص بولغان يهود مىلى مەكتىپلىرى (خىدىرلىر) روسىيەدە ۱۰مىڭدىن ئارتقۇدر. حالبو كە شول يىلدە، سانلىرى يهوديلردىن دورت اوش كوب بولغان مىسلمانلرنىڭ مەكتىپ و مدرسىلىرى ۹۰۰ عددگە يىتمىگان. بونلرنىڭ دە بىك كوسى ايسكى موسقى و عىرك بىلاردىن غنە عبارت ايدى. ع. ف.

غەرب ھىكل • مىكسىكىلى يىر يىلە وچىلردىن بىرى بىر ھىكل بنا قىلغان، ياخود درسترەك ئەيتىكەندە منطقە خارەنى منطقە معتدلەدىن آيرا تورغان... حدود «علامت» ى! منطقە خارە بو آدمنىڭ بىرى آشاسىدىن اوتوب كىتە ايكەن، بو آدمە مونى آيروب بىر علامت قويمىقنى اوز اوستىنە لازم بولغان بىر اش ايدوب صاناغان. ھىكل، توبەسى قىيىقلى، بىو كىگنە تاشدىن بولغان دىواردىن عبارت بولوب، باشىنە ايكى قول صورەتى قويولغان. بو قوللردىن بىرى منطقە خارەنى، دىگرى معتدلەنى كورگازوب طورالار. بو ھىكلنىڭ ياتىدانغە تىمىر يول اوتە و بولچىلردە قاي و قتدە اوزلرنىڭ بىر ھوادىن ايكىنچى ھواغە كوچدىكلرنى بىك اسانغە كوروب اوتەلر.

قطاى مەكتىپىنىڭ نەرسى كوسى ؟ ۱۹۱۰نچى يىلدە قطاى حكومتى طرفىدىن ياسالغان تىجرىر نەفسىڭ تىبجەلرى حاضرە معلوم بولدى. بو تىجرىر نەفس ياخشىغە قزقلى؛ چونكە بو وقتقە قدر حكومتىڭ قانچە مقدار نەفسى بارلىق معلوم توگل ايدى. حاضرندە معلوم بولغانكە، قطاى مەكتىپىنىڭ بار نەفسى يىر شارندەنى آدملىرنىڭ، تەقريباً، دورتدىن بىر قدرسى ايش. يعنى: ۴۳۹.۲۱۴،۰۰۰ جان حسابلانەدر.

«درەزدەن» دە صوڭكى كونلردە بولغان «صحتلىكنى قاراو» جمعيتىدە كسەلرنىڭ انوب يولورغە موافق طرزىدە ياسالوى لازم كورلگەن. بىلكە بو «صحتلىكنى قاراو» جمعيتىنىڭ قىرارى، كوب آدملىر طرفىدىن طفىلى بىر حركەت صمان كوريلور، لىكن موندن يوز يىللىر مەدمە قول يولقلىرى اوزلرى دە ارتق بىر زىنت حساب قىلنەلر ايدى يىت! ...

آرم سانى ايلە سودا • حاضرگى زماندە، ياوروبا خانغلىرى آراسىدە سانى ساچلىر شول قدر موداغە كروب كىتمىشدر، شونىڭ ايلە سودا باشلامقغە حاجت توشمىش. ساتوچىلر تولى قومىلردىن، فقير عائلەلرنىڭ ساچلىرىنى ساتوب آلالر و شونىڭلە سودا يوروتەلر. مثلاً: آمرىقا خانغلىرى قطاى مەكتىپىدىن كىلگەن ساچلىرىنى ياخشى كورەلر. قىتايدە، ايدى، ساچ ايلە سودا قىلو غەير طىبعى بىر حالگە كروب كىتمىش. مثلاً: غونج - قونج دىن ۱۹۰۷نچى يىلدە آمرىقاغە ۴۰،۰۰۰ دوللارلىق ساچ چىقارلغان. بىر سەنە صوكرە ايكى مرتبە آرتقان، يەنە بىر سەنە صوكرە ۳۳۰،۰۰۰ دوللارغە يىگان، اما ۱۹۱۰دە ۶۹۵،۰۰۰ دوللاردىن ئارتوب كىتمىش! آغرىقدە ۲۲۸ توتەدىن دە آغرىق بولادىر! بو ساچلىر، آدملىرنىڭ كوسى ظن قىلغاندەنى اولىگان آدملىردىن آلمى؛ بو، البته ھىچ مەمكىن بولمىغان اش. اول توگل، حتى حياتدە بولغانلردە اوز ساچلىرىنى بىك قىنالبوقنە ساتالار. بازارغە چىقارلغان ساچلىر، توالت و قىتدە اتفاقا اوزلىگان ساچلىردىن جمع قىلنە و پارىكمە خىلردىن جىنالەدر. بو وقتقە قدر ساچلىر «چى» كويلارنچە گنە، فقط بعض بىر اورندە دىزىنەكىسە گنە ياسالوب چىتگە اوزاتلغانلار. اما حاضرە ايسە، فقط ساچ ايجون بىر نىچە كارخانەلر ياسالغانكە قايسىلردە يىش - آلتى يوز آدم اشلىدر. كارخانەدە اشلەنگەچ ساچلىرىنى قانلىقلىرىنە، توسلرىنە، اوزنلىقلىرىنە قاراب بىر نىچە صنفقە تەقسىم قىلەلر. غ. غ.

دىنبارە ايك قىمتلى اشخانە • ايران شائىنىڭ اشخانەسى دىنبارە ايك قىمتلى اشخانەلردىن حساب قىلنەدر. ھمە كاسترول، صاوت صاباسى و «زىنتلىرى» ايلە ۵۳،۰۰۰،۰۰۰ سومغە طورەدر. ھىر بىر كاستروللرى و باشقە نرسەلرى ايك قىمتلى مەدىدىن ياسالغان و صوڭ مودەل ايلە اچلىرى آلتونلانغان. شائىنىڭ كوز آلدندە بولا تورغان اسبابلر ايسە ھمەسى صاف آلتوندىن قويولغان. بىچاق ھم و بىلكىلرنىڭ طوققەلرى امال ايلە ترسىم قىلنوب ھىر بىر تولى قىمتلى تاشلر ايلە زىنتلەنگەن. ايسپانىيە كارولىنىڭ كوختەسى اوشىداق بىك قىمت بەھادەدر. آنىڭ اشخانەسىدەنى كاستروللارغە ۱۲۰مىڭ سوملىق حسابلانە. ايك فقير ورذىل اولغان ايران ايلە ايسپانىيە نىڭ بىك دقت گە اوب اشخانەلىرىنى بايتولرى كولىكى توگىدە، نەدر؟

حوادث

مای ۲۹ نجی کون ایرتہ ساعت ۱۱دہ تورکیانک صوغش وزیری و صدر اعظمی بولغان محمود شوکت پاشا استانبول شہری اورتاسندہ «ایزید» میدانده آفتامایل برله باردیغنده، حاضرلہنوب کوتوب طوروجی آدملر طرفندن ریوالوردن آنلوب شهید قیلندی. بو اولدروچیلر آفتامایل ایله قارشو کیلوب، شوکت پاشانک باب عالی گہ کیلووینی کوتوب طورغانلر و شوکت پاشا کیلوب یئو ایله آتارغہ باشلاغانلر.

محمود شوکت پاشا، بغداد عربلرندن بولوب استانبول مکتب حریہ سینی تمام ایٹکاندن صوٹک عسکرلک خصوصندہ بولغان درس لرینی گیرمانیاغہ باروب تمام قیلدی. سلطان حمید مشروطیتی بتر ایچون استانبولده اختلال چیقارتدیغنده شوکت پاشا «سلانک» شہرندہ قاماندیر ایدی. اوزینگ عسکری ایله استانبولغہ کیلوب اداره نی اوز قولینہ آلدی. محمود شوکت پاشا اقتدارلی عسکر باشلقلرندن بولسده کامل پاشا آدملری شخصی دشمنلقلری سیندن بالقان صوغشی وقتندہ موگا یاخشی اورن بیرمادیلر، بلکه موندن توبان بولغان ناظم پاشانی سردار ایتوب قوبدیلر. حاضرندہ شوکت پاشا ۵۹ یاشندہ بولوب تورلی تل بلور ایدی. مونگ اولدرلووی تورکیا باشینہ کیلگان فلاکتلر اوستینہ یاکی بر فلاکت بولدی.

تورکر محمود شوکت پاشانی زور حرمت ایله کومدیلر، جنازہ مراسمنده سلطانتک اوز اوغللریده حاضر بولدی. تیلیگرام خبرلینہ کوره، اولدروچیلر شول آزاده، حریمی حکم قرارینہ موافق استانبول اورامندہ اصلمشردر.

یاکی کاینیت اوشبو روشده تشکیل ایتولدی: صدر اعظم ہم خارجیہ ناظری پرنس سعید حلیم پاشا. شیخ الاسلام محمد اسعد (اولگی آدم). شورای دولت رئیس خلیل بک. داخلیہ ناظری طلعت بک. حریہ ناظری عزت پاشا. عدلیہ ناظری ابراهیم بک. مالیہ ناظری رفعت بک. معارف ناظری شگری بک. تجارت

ناظری سلیمان بستانی (شاملی خرستیان عربلردن عالم بر آدمدر). نافه ناظری عثمان نظامی پاشا. اوقاف ناظری خیری بک. بوچتہ و تیلیغراف ناظری آسقیان افندی (ارمن).

خلقلر، بالقان حکومتلری ایله تورکیا آراسندہ صلح یاصالدیغندن صوٹک بالقان اتفاقیچیلری آراسندہ دشمنلق چیقونی کوتوب طورالر ایدی. خلقلر ننگ ظنلری بوش بولمادی، دشمنلق چیقندی ہمده صلح تمام بولوب تہازدن مقدم اوک چیقندی. چونکہ تورکیا ایله بالقان حکومتلری آراسندہ قطعی صلح ہمیشہ یاصالوب بتدیکی یوق، امامذکور حکومتلر بر بری ایله تیرگاشورگہ کرشدیلر. بالقان حکومتلری آراسندہ صوغش بولورمی یوقمی؟ اما تورکر ایچون، بالقانلر ننگ شوشی اختلافلرندن احتمال کہ بر آز فائده لنوب قالو ممکن بولور.

مراکش ولایتی «سوق العرب» اسملی اورنلرده ایسپانیولر ایله عربلر آراسندہ صوغش بولو خبری تیلیگراملرده کورلدی. بلغاریہ ننگ کوب اورنلرندہ یر تره و بولوب بعض بر شہرلر، آللرده ہلاکت بولدی. مکتبلرده اوقوب طوروجی شاگردلر، فابریقہلرده اش ایله شغلنوجی اشچیلر آراسندہ اولوچیلر بولدی. اوشبو کونلرندہ «خيوہ» شہرینہ بوچتہ بوررگہ باشلاذیغی غزته لردہ کورلدی. موندن مقدم ایسہ روسیہ بوچتہ سی «اورگانچ» شہرینہ قدرگنہ یوریدر ایدی.

ایراندہ ہمیشہ طنچسزلق بولوب طورادر. ہمیشہ اوز آرا صوغوشلر. (خواجہ نصرالدین یورغانی کیمی طوروب ایراندہ صوغش، قرلش تہاز آخرسی).

پالیسہ دیپارتامنتی طرفندن: «حج گہ باروچیلر پاسپورتی اوز غوبیرناتورلرندن آلسونلر؛ ہیچ بولماسہ، حج سفرینہ کیتولری ایچون مانع یوقلغی حقندہ پالیسہ دن شہادت نامہ آلوب چیقسونلر. یوقسہ سیواستوپولده پاسپورت بیرلاز وسفر مشقتلری گنہ یوکلہب کیرو اولبرینہ قایتورلر» دیب بر سیرکولر تارالدی.

محرری: رضاءالدین بن فخرالدین.
ناشری: محمد شاکر و محمد ذاکر رامیفیلر.

«شورا» اورنبورغده اونہ بشہ کونرہ بر ہفقانہ ادبی، فنی و سیاسی مجموعہ در.

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНИЕ: НА 2-Й СТРАНИЦЪ ОБЛОЖКИ
30 КОП., НА 3 И 4 СТР.—20 К. ЗА СТРОКУ ПЕТИТА.

Адресъ: г. Оренбургъ, редакция журн. „ШУРО“.

آبونہ بدل: سنہلک ۵، آتی آیلق ۲ روبلہ ۶۰ تین.
«وقت» برلن برگہ آلوجیلرغہ:
سنہلک ۹، آتی آیلق ۴ روبلہ ۶۰ تیندر.

بلومی تیره ن آغالر مزدن بر اوتنچ!

Вогомоль (تهوهت).

ياردن منوب اوياغه كروب بالاسن آيم ديب اوياغه كروب كيلگنده قارليغاچ اوياسينگ آوزنده تورغان بوغومول جلاتنگ باشينه - كوزينه تابان آلدنعي ايكي آياغن كوتاروب سيكردي. جلان شونوق ياردن تهگه رب آسقه توشوب كيتدي. جلان توشوب كينكاج مينده جلانغه ني بولدي ايكان ديب يارنگ بر اوگهايلي يزندن جلان يائينه توشدم. توشسه ني كوزم برله ن كوريم: تگي بوغومول سيكرگنده آياغي برله ن جلاتنگ بر كوزن چوقوب چغارغان ايكان!« ديدى. بو بوغومول - تهوهت ني قازاقلرنگ كوبسى: «خدای بو تهوهت ني جلاتنگ كوزن آلور ايچون ياراتقان» ديلر.

„Зоологическiй Атласъ“ г. Леитеманъ

ينگ ۲۱ نجى بيتده насѣкомыя صورتلرندن بر نيجه تورليسن توشرگان بولسه ده، بوغومول صورتن توشرمه گان.

„Энциклопедическiй Ф. Павленковъ

“Славаръ” نگ ۲۶۳ نجى بيتده „богомоль“ ماده سنده بوغومول نگ صورتن توشروب آنگ توس، تورن، قايد بولغان، طورمشن قسقه چه حالن يازغان بولسه ده هيچ كنى قاندرلق توگل.

насѣкомыя طورسنده معلومات لرى توبلى و تيره ن

بولغان يلم ايلرندن شوشى بوغومول طورسنده توبليره ك معلومات يرولرن، شونگ ايله برابر مينم بو يازغان حكايه منگ درست ايكان، درست توگلگن آيروب يازوب «شورا» ده باصدرولرن جن كوگلمدن توبانجيلك برله ن اوتتم.

بيوك سانلاو ايله: معلم احمد بديقوف. (چونغاربه).

بو، بوغومول (تهوهت) نگ آلدنده كوكره ك طورسنده زور يوان تارماقلى ايكي آياغي، بيلي طورسنده نچكهره ك دورت آياغي، باشنده موگوز كبي آغه تابان صوزلوب كينكان ايكي اينهسى بار саранча سماتراق بولسه ده. آندن نچكه، بيلي نهك، كورنشى ييك ماتور، صلو، سوياكسز بر يرتقچ قورتدر. بو بوغومول ني بزنگ تاتارلر آق تاتوب، آنگ نيندى فايدهسى بارن بله نرعى، يوقى، مين آسن بلميم. قازاقلر بو بوغومول ني «تهوهت» ديلر. قازاقلردن ساياحاننگ بالاسى مساليم ديگان قازاق «تهوهت» ني ميگا بولاي سويله دي: «بر كوتنى «ايجيل» صويونگ يارى بوينده يورى ايدم. بر گيزده قارليغاچلر اوچوب كيلوب، قچقروشوب چييلداشرغه طوتونديلر. بولارنگ يائينه تيزلكده كوب قارليغاچ جيولوب قالدى. شوندىن صوگ مينده بولار نيگه بو چاقلى قورنچلى تاوشلرى برله ن جيولشوب قچقرشلر ايكان ديب، شولار قچقرشا تورغان يارنگ قرينه تابان كيلوب قارادم. قاراسام زورغنه بر قارا جلان قارليغاچلرنگ اوياسينه تابان اورمه لهب بالالرينى آلوب آساماچى بولوب كيله ايكان. مونگ صوكى - آياغي ني بولور ايكان ديب چييكهره ك كيتوب شپرتقنه صاغالاب قاراب اوپردم. قارليغاچلر قچقرشب تورليسي تورلى ياقغه يرلاب اوچوب كيتديلر. تگي قارا جلانده آقرن - آقرن ياردن اوياغه تابان منوب كيله. كوبده طورمادى، كينكان قارليغاچلردن ايكي قارليغاچ اوچوب اويارى يائينه كيلديلر. قاراسهم بر قارليغاچانگ آياغنده بوغومول (تهوهت) بار. تهوهت ني تيزلكده اويالرينگ آوزينه قويديلرده، يوغارى اوچوب كيتديلر. تگي جلان آقرنلاب

ايرلرنگ وقتسز ضعيفلگى

وقتسز بوشاب فالودن طبيب لرنگ ايلگ يارانوب نقديم ايتكان دراسى بو كونده بولغان دوالر اچنده نيروالرنى نغوتنا ماورغان شكسز

МУЙРАЦИТИНЪ-АЛЕКСАНДЕРЪ

نيمسه وباشقه دارالغ ونلرنگ بيوك عاللملرى مده ايلگ مشهور بالنيسه نك واوز باشينه دوالاچى طبيب لردايم هر نورلى نيروانى آعرودى بو پريپاراننى استعمال ايتدركه قوشالر.

بو آغرو طب عاللملرى طرفندن ايلگ هم آغرو ديه نفتش ايتلوج بارادر. بيگراكه ايرلرنگ وقتسز حالسزله نووى اوزى بيك نورنچلى اشدر. بوگا يه اوتار قلى ديه فارارعه بارامى. ايرلرنگ وقتسز حالسزلىگى آرتق كوچ صرف ايتودن، آغرخده تهن، يونسز عمر ايتز وباشقه لردن كيلدر مده بتون اعضالرنگ بوشاوبونه سبب بولادر. بوگا مبتلا كشي ده، ازغنه اوزگارش يعنى آش سگمار حاضر-سزلك، بونلر فالرانو، قورقو، يوراك حيلكو، كيبلر نيروالرنگ اش دن چقاننى كورسانلر.

بونداي وقت لرده هيچ كم موپراسيتن ن ناهك نوحه تارتونماسون. چونكه بونداي حاللرده ايلگ دور باردم ايتده ماورغان دوادر. بوگا دائر طبيب لرنگ نچرهبه نامهلرني اوفونى اوتنه من. استگالركه نوفسز بوشلاي بيلدر.

موپراسيتن - آليكساندرنى هر بر آيتيك لردن الورغه بولا

Ш У Р О

№ 12.

ЮНЬ 15 = 1913 ГОДА

„تورک یوردی“

بو ژورنال استانبولده ۱۵ کونده بر چغا. آچق تورک تاننده بازیلا. ادبیات دن، اقتصاد، اجتماعیات، سیاحت، علم وفلردن بحث ایته. تل بختلرینه اهمیت بیرده. تورکلک ناک ترقیسینه عائد نرسلرینی کوب یازا. بو ژورنال غه تورکلر ناک معتبر یاش ادیبلری مهم مقاله لر یازالر. مدیری مشهور تورک شاعری محمد امین بک در.

ژورنالنگ آبونه بدلی روسیه ایچون یللق ۳ سوم ۵۰۰. آتی آیلقی ۲ سوم.

Константинополь, Въ ред. журн. „Тюрюкь-Юрды“ ул. Нуръ-Османіэ. № 40.

„اجتهاد، ژورنالی“

استانبولده هفته ده بر مرتبه چغا طورغان اقتصادی، اجتماعی، ادبی مجموعه در. ناشر و محرری دوكتور عبدالله جودت بک. بو مجموعه ده اصلاحات دینییه و حقوق نسوان غه دائر مهم بحثلر و مقاله لر درج اولونمقده در. تلی جیکل و آچق تورکچده در. روسیه ایچون یلاق بهاسی: ۴ سوم، آتی آیلقی ۲ سوم ۵۰۰ در. آدرس:

Константинополь. Въ ред. журн. „Иджтигадъ“ Джаагалъ-Огло д. доктора Абдуллы Джевдата.

„دیگی فکر، مجموعه سی“

استانبولده آیده بر مرتبه چغا. مسلگی: ملی تریه گه و مکتبلرده زراعت فکری طاراتورغه طریشودن عبارتدر. مؤسسلری ادهم نژاد، ع. فرید. روسیه ایچون یلاق حقی ۱ سوم ۲۰۰.

Константинополь. Въ ред. журналу „Ени-Фикръ“ ул. Бабъ-Али, № 49. (Кн. магазинъ „Чифитчи“).

„شهبال، ژورنالی“

استانبول ده چغا طورغان رسمی ژورنال لرنگ ایک اعلا وایک نفیسی ۱۵ کونده بر مرتبه چغا طورغان „شهبال“ مجموعه سیدر. بو ژورنال ادبیات دن، علم، فن، صنعت، مدنیت دن و ترقیات عصریه دن بحث ایته. رسملری غایت گوزل انتخاب ایته. کاغدی و باصلووی بیک نفیس اولوب، یاورویا رسمی ژورنال لرندن قالشمیدر. بوناک هر نسخه سی ایو ایچون بر زینت در.

آبونه حقی روسیه ایچون یلغه ۱۰ سوم. آتی آی غه ۵ سوم.

آدرس: Константинополь.

Въ ред. журналу „Ша балъ“

Стамбуль. противъ Новой-почты № 9-10.

آچقه نی عادی پراوادی بلانقه ایله، آدرس نی یالکز روسچه غه یازوب ییارگه ممکندر. آندن ژورنال کیله چک آدرس نی روسچه اوقوناقلی و آچیق ایтوب یازارغه تیوش.